

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΕΥΟΝΤΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'

Τιμάται δραχ. 2,55

(β. βιβλ. δ. μ. λ. 50)

1ος έργο. από σ. 390

Εκδόσις Β'

5 - 11 1921

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ

28 - Έν όδω Σταδίου - 28

1921

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΕΥΟΝΤΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'

*Πωλείται δραχ. 2,55
 (P. P. ... 50)
 ... φράσεως ...
 ... Συβόλιον 12/11*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ

28—'Εν ὁδῷ Σταδίου—28

1920

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΛΑΤΩΝΑΡΙΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΤΗΣ ΠΡΟΤΕΡΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Α'. Βίος Πλουτάρχου.

Ὁ Πλούταρχος ἐγεννήθη ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας πιθανῶς τῷ 45 μ. Χ. ἐξ οἴκου ἐπιφανοῦς καὶ εὐπόρου. Διακούσας τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι καὶ ἰσχυρὰν ἀγάπην πρῶτῳ αἰσθανθεὶς πρὸς τὸ μέγα παρελθὸν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ προϊόντα, ἀπεδήμησε τῷ 66 μ. Χ. εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἠκροάσθη μὲν φιλοσοφικῶν καὶ φιλολογικῶν μαθημάτων ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ἐπιφανοῦς φιλοσόφου Ἀμμωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, συνήψε δὲ φιλικὰς σχέσεις πρὸς πολλοὺς διαπρεπεῖς ἄνδρας, ὧν πολλοὶ καὶ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις διετέλεσαν φιλικῶς ἐπικοινωνοῦντες πρὸς αὐτόν.

Ἰκανὰ ἐκ τῆς ἐν ταῖς Ἀθήναις διατριβῆς πνευματικὰ ἐφόδια παραλαβὼν ὁ Πλούταρχος μετέβη κατόπιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου περίδοξον ἔδραν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν σπουδῶν, καὶ ἐν τοῖς ἀκμαζούσι τότε παιδευτηρίοις τῆς πόλεως ταύτης ἐπηύξησε τὸν πλοῦτον τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ γνώσεων.

Ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ἔπειτα εἰς τὴν Χαιρωνεῖαν ἐπανακάμψας ὁ Πλούταρχος καὶ εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ μελέτας ἀσχολούμενος, ἐστάλη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ὡς πρεσβευτὴς πρὸς τὸν ἐν Κορίνθῳ ἀνθύπατον τῆς Ἀχαΐας ὑπὲρ ὑποθέσεως ἀφορώσης εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἰδίας πατρίδος.

Καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν δὲ τοῦ τότε κόσμου, τὴν Ῥώμην, πολλάκις μετέβη ὁ Πλούταρχος καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν αὐτῇ ἔζησε καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν ἐμελέτησε καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν ἐσπούδασε καὶ φιλίαν δὲ πρὸς πολλοὺς ἐπιφανεστάτους ἐν τοῖς γράμμασι, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίους συνήψε. Καὶ παρὰ τῇ αὐτοκρατορικῇ δὲ αὐτῇ τῆς Ῥώμης τσαούτης ἀπέλαυε τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ὁ Πλούταρχος, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς τῷ ὑπατικῷ ἀξιώματι ἐτίμησεν αὐτόν καὶ προσέταξεν εὐμενῶς νὰ ἀκούωσι τὴν γνώμην αὐτοῦ

μάλιστα ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγμασιν· οἱ ἐκάστοτε ἀνθύπατοι τῆς Ἀχαΐας.

Ἐτιμᾶτο δὲ καὶ τοσοῦτου ὑπὸ τοσοῦτων ἐπιφανῶν Ῥωμαίων ἠξιοῦτο σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης ὁ Πλούταρχος οὐ μόνον διὰ τὴν εὐρυτάτην πολυμάθειαν, τὴν εὐγενῆ φιλανθρωπίαν καὶ τὸ ἀξιάγαστον ἦθος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα· καίτοι ἀνυποκρίτως ἐθαύμαζε τὴν ἰσχὴν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας καὶ εἰς τοὺς δουλεύοντας τῇ Ῥώμῃ συμπολίτας αὐτοῦ συνεβούλευε πάντοτε πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μάλιστα ἱστορίας νὰ ἀρύωνται ἐπωφελεῖ διδάγματα ὑπομονῆς, σωφροσύνης καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς ἐγκρατερίσεως, ἔπειτα δὲ νὰ παρέχωσιν ἑαυτοῦς καὶ τὴν πατρίδα πρὸς τοὺς δεσπότας Ῥωμαίους ἀνάτιον καὶ πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ νὰ ἐπιδιώκωσι τὴν φιλίαν τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατωτάτων, ὅπως ἐν ταῖς ποικίλαις συμφοραῖς τῆς δούλης πατρίδος ἀνακούφισιν τινὰ τῶν δεινῶν αὐτῆς παρ' αὐτῶν ἐπιτυχάνωσιν, ὅμως οὐδέποτε οὔτε ἑαυτὸν οὔτε τὴν πατρίδα πρὸ τῶν Ῥωμαίων ἐταπείνωσεν, ἀλλὰ θερμῶς καὶ ἐντόνως, μετὰ παρρησίας καὶ ἀξιοπρεπείας τὰ δίκαια αὐτῆς καὶ αὐτὸς ὑπεστήριξε πάντοτε καὶ τοὺς ἄλλους προέτρεπε νὰ ὑποστηρίξωσιν.

Ἄλλὰ καίπερ τοσοῦτον ἐν Ῥώμῃ τιμηθεὶς, εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὅμως πατρίδα αὐτοῦ καὶ τὴν ἕλλην Ἑλλάδα τὸν πολυμερῆ καὶ δραστήριον βίον αὐτοῦ μετ' ἐνθουσιώδους ἀγάπης ὁ Πλούταρχος ἀφιέρωσε. Καὶ δὴ ἐν μὲν τῇ Χαιρωνείᾳ ἤρξε τὴν ἀρχὴν τοῦ ὁδοποιοῦ καὶ τὴν τοῦ ἄρχοντος, ἴσως δὲ καὶ βοιωτάρχης ἐγένετο, ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τιμῆς ἔνεκεν πολίτης ἐνεγράφη καὶ ἐν προβοηκυῖα ἠλικίᾳ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος γενόμενος περιῆλθεν εἰς οἰκειοτάτας σχέσεις πρὸς τὸ ἐν Δελφοῖς πανελλήνιον μαντεῖον καὶ τὸ ἱερατεῖον τῶν Δελφῶν καὶ τοὺς Ἀμφικτύονας.

Ὁ οἰκογενειακὸς καὶ κοινωνικὸς βίος τοῦ Πλουτάρχου ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον ἀξιοζήλευτον καὶ ἀξιομίμητον κατὰ τοὺς τότε χρόνους τῆς παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος. Νυμφευθεὶς τὴν συμπολίτιδα αὐτοῦ Τιμοξέναν, κόρην ἐμβριθῆ καὶ εὐπαίδευτον ἐξ ἐπιφανοῦς καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένης οἰκογενείας, ἔζησε μετ' αὐτῆς ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ καὶ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τέσσαρας υἱοὺς.

καί ἐν θυγάτριον, εἰς ᾧν τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν πολλὰ ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ἀφιέρωσε καὶ πολλὰ ὑπὲρ τῆς προκοπῆς καὶ εὐδοκίμησεως αὐτῶν μετὰ ζήλου ἐμόχθησε.

Κατὰ τὰς συχνάς δ' αὐτοῦ ἀποδημίας, ἅς χάριν ἐρεῦνης καὶ μελέτης ὁ ἀκαταπόνητος Πλούταρχος εἰς Ἀθήνας καὶ Δελφοὺς, εἰς Αἰδηψὸν καὶ Ἰσθμίαν καὶ Ὀλυμπίαν καὶ ἀλλαχοῦ ἐπεχείρει, μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων συνάψας φιλίαν καὶ γνωριμίαν ἐξηκολούθει ἔπειτα διατηρῶν καὶ τακτικὴν πρὸς αὐτοὺς δι' ἐπιστολῶν ἐπικοινωνίαν καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς Χαιρώνειαν πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἀφικνουμένους ἐν φαιδρᾷ ὁμιλίᾳ ἐδέχετο· πάντας δὲ τούτους κατέπληττεν ἢ εὐρεΐα καὶ πολυμερῆς πολυμάθεια, τὸ γνησίως Ἑλληνικὸν φρόνημα καὶ τὸ ἀγαστὸν ἦθος τοῦ ξενίζοντος αὐτοῦς εὐκλεοῦς Ἑλληνος. Ἐντεῦθεν τὸ ὄνομα τοῦ Πλουτάρχου κατέστη πασίγνωστον ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν καὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν κόσμον καὶ μετὰ ζῶηροτάτου διαφέροντος ἐπεζητεῖτο ὑπὸ λογίων καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων, ἢ προσωπικῆ γνωριμία πρὸς αὐτὸν ὡς τὸν γνησιώτατον ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας.

Οὕτω δ' εὐδαίμονα βίον ζήσας ὁ Πλούταρχος καὶ εἰς βαθύ καὶ λιπαρὸν γῆρας ἀφικόμενος, κατὰ τὸ ὅποιον τὴν ἐκ τῶν ἐξόχων τιμῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν χαρὰν αὐτοῦ ἠὔξανε ἢ τῶν ὑπολειφθέντων αὐτῷ δύο υἱῶν καὶ τῶν πολυαριθμῶν συγγενῶν προκοπὴ εἰς ἀρετὴν καὶ σοφίαν, ἐτελεύτησε περὶ τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, μετὰ τὸ 120 καὶ 127 ἔτους μ. Χ.

Ἡ μνήμη τοῦ Πλουτάρχου ἔμεινε ἐν Ἑλλάδι προσφιλῆς καὶ ἠύλογημένη, τὸ δὲ γένος αὐτοῦ ἐπὶ μακρότατον χρόνον μεγάλο ἤξιούτο σεβασμοῦ· εὐθύς δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ Δελφοὶ εὐγνωμονοῦντες ἴδρυσαν αὐτῷ κατὰ δόγμα τῶν Ἀμφικτυόνων μνημεῖον, οὗ μέχρι σήμερον διεσώθη τὸ ἐπιγράμμα τὸδε·

*Δελφοὶ Χαιρωνεῦσιν ὁμοῦ Πλούταρχον ἔθηκαν
τοῖς Ἀμφικτυόνων δόγμασι πειθόμενοι.*

Β'. Συγγράμματα τοῦ Πλουτάρχου.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Πλουτάρχου διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, τὰ ἱστορικά καὶ τὰ φιλοσοφικά. Καὶ εἰς μὲν τὰ ἱστορικά ἀνήκουσιν οἱ *Βίοι* ἐπιφανῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, εἰς δὲ τὰ φιλοσοφικά τὰ καλούμενα *Ἠθικά*, ἧτοι φιλοσοφικά, θρησκευτικά, πολιτικά, φυσικά, φιλολογικά καὶ ἠθικά πραγματεῖται.

Καὶ οἱ μὲν *Βίοι* ἢ *Βίοι παρὰλλήλοι* εἶναι βιογραφίαι τῶν ἐπιφανεστάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἡγεμόνων καὶ νομοθετῶν καὶ αὐτοκρατόρων, οἵτινες κατὰ ζεύγη ἐξετάζονται, ὡς λ. χ. ὁ Λυκούργος καὶ ὁ Νομάς ὡς οἱ παλαιότατοι νομοθέται, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Καίσαρ ὡς οἱ ἐξοχώτατοι στρατηγοί, ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Κικέρων ὡς οἱ διασημότατοι πολιτικοὶ ῥήτορες, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κάτων ὡς οἱ χρηστότατοι πολιτικοί, εἰς τὸ τέλος δὲ 19 ἐκ τῶν περιελθόντων εἰς ἡμᾶς 23 ⁽¹⁾ τοιούτων ζευγῶν Βίων προσετέθη καὶ σύγκρισις, ἐν ἣ καταδεικνύονται αἱ πολλαὶ ὁμοιότητες καὶ αἱ μικραὶ ἀπ' ἀλλήλων διαφοραὶ τῶν βιογραφουμένων προσώπων.

Καὶ ὠρμήθη μὲν ὁ Πλούταρχος εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν Βίων

(1) Τὰ ζεύγη ταῦτα εἶναι τὰ ἀκόλουθα. Θησεύς—Ῥωμύλος, Λυκούργος—Νομάς, Σόλων—Ποπλικόλας, Θεμιστοκλῆς—Κάμιλλος, Περικλῆς—Φάβιος Μάξιμος, Ἀλκιβιάδης—Γάιος Μάρκιος ὁ Κοριοιανός, Τιμολέων—Αἰμίλιος Παῦλος, Πελοπίδας—Μάρκελλος, Ἀριστείδης—Κάτων ὁ πρεσβύτερος, Φιλοποίμην—Τίτος Κοϊντίος Φλαμινῖος, Πύρρος—Μάριος, Λύσανδρος—Σύλλας, Κίμων—Λούκουλλος, Νικίας—Κράσσοι, Εὐμένης—Σερτώριος, Ἀγησίλαος—Πομπήιος, Ἀλέξανδρος—Καῖσαρ, Φωκίων—Κάτων ὁ νεώτερος, Ἅγις καὶ Κλεομένης—Τιβέριος καὶ Γάιος Γράγχος, Δημοσθένης—Κικέρων, Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς—Ἀντώνιος, Δίων—Βρούτος. Μονήρεις δὲ εἶναι οἱ βίοι Ἀρταξέρξου, Ἀράτου, Γάλβα καὶ Ὄθωνος, ἄλλοι δ' ἀπολέσθησαν, ὡς οἱ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, Δεωνίδου, τῶν Σκιπιώνων.

τούτων παρακληθείς ὑπὸ φίλων, ἐπειδὴ ἔμως ἤθελε νὰ διαπαι-
δαγωγήσῃ τὸ ἔθνος αὐτοῦ εἰς ἀρετὴν καὶ πρακτικὴν δεξιότητα
καὶ πρὸς τοῦτο ἔκρινε τὸν βίον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀριστον
μέσον ὡς πρὸς παράδειγμα, πρὸς ὃ ὄφειλον νὰ μετακοσμῶσι καὶ
νὰ ἀφομοιῶσι τὸν βίον αὐτῶν οἱ ὁμογενεῖς του, δὲν ἠρκέσθη
εἰς μόνον τὸ θαυμάσιον ἱστορικὸν παρελθὸν τοῦ ἔθνους του,
ἀλλ' ἀναγνωρίζων προθύμως καὶ τὴν ὑπερέταραν δύναμιν τῆς
Ῥωμαϊκῆς πολιτείας, προσέφυγε καὶ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστο-
ρίαν, ἀφ' οὗ διὰ τῆς πολυετοῦς αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ διατριβῆς, τῆς
πρὸς πολλοὺς ἐπιφανεῖς Ῥωμαίους γνωριμίας καὶ φιλίας καὶ τῆς
ἐκμαθήσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσης ἀπέκτησεν ἐπαρκῆ πρὸς
τοιούτον ἔργον ἐφόδια.

Βιογραφῶν δὲ τοὺς ἀνδρας τούτους ὁ Πλούταρχος δὲν μετα-
χειρίζεται αὐστηρῶς καὶ ἀποκλειστικῶς τὴν μέθοδον τοῦ ἱστο-
ριοδίφου, ὅστις ἀναζητῶν καὶ κριτικῶς ἐξετάζων τὰ γεγονότα,
διὰ πιστῶν τεκμηρίων πειρᾶται νὰ βεβαιώσῃ αὐτά, ἀλλὰ προέ-
κρινε μᾶλλον τὴν μέθοδον τοῦ φιλοσοφοῦντος ἠθιογράφου, ὅστις
ἐκ πληθῆος πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου
τοῦ βιογραφουμένου ἀνδρός, ἐκ χαριεντισμῶν, παιδιῶν, λογο-
παιγιῶν, ἐπικαίρων καὶ εὐτραπέλων λέξεων καὶ φράσεων αὐ-
τοῦ χαρακτηρίζει αὐτὸν καὶ ἐκ τούτων εἶτα συνάγει ἠθικὰς σκέ-
ψεις καὶ κρίσεις ἀφορώσας εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀναγνώστου.
«Οὔτε γὰρ ἱστορίας γράφομεν, ἀλλὰ βίους», λέγει αὐτὸς οὗτος
ὁ Πλούταρχος βιογραφῶν τὸν Ἀλέξανδρον, «οὔτε ταῖς ἐπιφανε-
στάταις πράξεσι πάντως ἔνεστι δῆλωσις ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀλλὰ
πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιὰ τις ἔμφρασιν ἡθῶν
ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι καὶ παρατάξεις αἱ μέγι-
σται καὶ πολιαρκαὶ πόλεων. Ὡσπερ οὖν οἱ ζωγράφοι τὰς ὁμοί-
τητας ἀπὸ τοῦ προσώπου καὶ τῶν περὶ τὴν ὄψιν εἰδῶν, οἷς ἐμ-
φαίνεται τὸ ἦθος, ἀναλαμβάνουσιν, ἐλάχιστα τῶν λοιπῶν μερῶν
φροντίζοντες, οὕτως ἡμῖν δοτέον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς σημεῖα μᾶλ-
λον ἐνδύεσθαι καὶ διὰ τούτων εἰδοποιεῖν τὸν ἐκάστου βίον ἐά-
σαντας ἐτέροις τὰ μεγέθη καὶ τοὺς ἀγῶνας».

Τοιοῦτοι δὲ ὄντες οἱ Παράλληλοι βίοι τοῦ Πλουτάρχου καὶ

ὕπὸ τῶν ἀρχαίων ἀπλήστως ἀνεγινώσκοντο καὶ ἐθαυμάζοντο καὶ ὕπὸ τῶν νεωτέρων ὡς πρότυπα καὶ ἀφορμὴ πρὸς συγγραφὴν ὁμοίων βίων ἐχρησίμευσαν ⁽¹⁾ καὶ εἰς ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας ποικιλωτάτας ὑποθέσεις καὶ ἐπικουρίας παρέσχον ⁽²⁾, πανταχοῦ δὲ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου σήμερον ὡς τερπνότατον καὶ διδασκτικώτατον ἀνάγνωσμα θεωροῦνται καὶ συνιστῶνται εἰς τοὺς βουλομένους νὰ ἐντροφῶσιν ἐν τῇ μελέτῃ τῶν βίων τῶν ἐξοχωτάτων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης.

Τὰ δὲ Ἡθικὰ εἶναι συλλογὴ 83 πραγματειῶν ἐν μορφῇ διαλογικῇ ἢ ἀφηγηματικῇ ποικιλωτάτου περιεχομένου, ἤτοι φιλοσοφικοῦ, θρησκευτικοῦ, πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ, φιλολογικοῦ, φυσικοῦ καὶ μάλιστα ἠθικοῦ, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς συλλογῆς. Ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην προτάσσονται αἱ πραγματεῖαι «Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς», «Πῶς δεῖ τῶν νέων ποιημάτων ἀκούειν» ⁽³⁾ καὶ «Περὶ τοῦ ἀκούειν», περιέχουσαι διδασκτικώ-

(1) Βιογραφίας «τῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διαπρεφάντων ἀνδρῶν ἐν τῷ κλήρῳ, τῇ παιδείᾳ, ἐμπορίᾳ, τῷ πλούτῳ καὶ ταῖς θυσίαις, τοῖς συνεταιρισμοῖς καὶ τῇ πολιτείᾳ» ἔγραψε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὁ Ἄναστάσιος Γούδας ἐν ἑπτὰ τόμοις (ἐν Ἀθήναις 1869—1875), ἃς ἐπέγραψε *Παράλληλους Βίους* «χάριν τοῦ ἀπέιρου αὐτοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν πατέρα τῶν τοιαύτης φύσεως συγγραμμάτων Πλούταρχον».

(2) Ὁ μέγας δραματικὸς ποιητὴς τῶν Ἑλλήνων Σαῖξπηρος (1564—1616) καὶ ἄλλως ὠφελήθη ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Πλούταρχου καὶ τὰς ὑποθέσεις δύο τῶν δραμάτων αὐτοῦ, τοῦ Κοριολιανοῦ καὶ τοῦ Ἰουλίῳ Καίσαρος, παρὰ τοῦ Πλούταρχου παρέλαβε.

(3) Μιμηθεὶς τὸν Πλούταρχον ἔγραψε βραδύτερον καὶ ὁ Μ. Βασίλειος τὸ ὄραϊον συγγραμμάτιον «Πῶς ἂν τις ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ὠφελοῖτο λόγων», ἐν ᾧ ὁ περικλεῆς τῆς Ἐκκλησίας πατὴρ πρῶτον μὲν παραινεῖ τοὺς Χριστιανόπαιδας νὰ μελετῶσι καὶ τοὺς Ἑλληνας (ἔθνικοὺς) ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, ἔπειτα δὲ ὀνομάζει ἐκείνους, οἵτινες δύνανται μάλιστα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ προκοπὴν αὐτῶν.

τατα παιδαγωγικά παραγγέλματα και διδάσκουσαι τούς νέους ποια ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ποιημάτων νὰ μελετῶσι και πῶς νὰ κάμνωσι συνετήν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας και ν' ἀκούωσι μετ' ὠφελείας τὰ φιλοσοφικά ἀκροάματα. Μετὰ τὰς παιδαγωγικάς δὲ ταύτας πραγματείας ἐπονται αἱ μετὰ πολλῆς χάριτος γεγραμμέναι τρεῖς συμβουλευτικαὶ πραγματεῖαι «*Πῶς ἂν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου*», «*Πῶς ἂν τις αἰσθοίτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ*» και «*Πῶς ἂν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο*». Οἱ δὲ «*Περὶ σαρκοφαγίας*» δύο λόγοι αὐτοῦ και αἱ πραγματεῖαι «*Πότερα τῶν ζῴων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἐνυδρα*» και «*Περὶ τοῦ τὰ ἄλογα λόγῳ χρῆσθαι*» περιέχουσι ὀριμείας μὲν ἐπιτιμήσεις τῶν κατὰ τούς χρόνους ἐκείνους φιληδόνων ἀνδρῶν και κακῶς πρὸς τὰ ζῶα προσφερομένων, συνετήν δὲ διδασκαλίαν ὅτι ἡ φύσις τῶν ζῴων μετέχει λόγου τινός και συνέσεως και κατ' ἀκολουθίαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ εἶναι φιλόζῳφος.

Ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ δὲ βίου τῶν ἀρχαίων ἔχουσι τὴν πηγὴν αὐτῶν τὰ ἐν ἐννέα βιβλίοις «*Συμποσιακὰ προβλήματα*» τῆς συλλογῆς. Εἶναι δηλαδὴ γνωστὸν ὅτι οἱ πάλαι πατέρες ἡμῶν κατὰ τὰ συμπόσια αὐτῶν μετὰ τὸ φαγητὸν παρέθετον τὰς καλούμενας *δευτέρας τραπέζας*, ὅτε οἱ συμπόται κατακεκλιμένοι ἐπὶ κλινῶν ἐπέδιδοντο εἰς μετρίαν οἰνοποσίαν και εἰς παντοίας ψυχαγωγικὰς συζητήσεις ἐν διαλόγοις. Περιγραφὴν θεσπεσίαν τοιούτων συμποσίων ἔχομεν ἐν τῷ «*Συμποσίῳ*» τοῦ Πλάτωνος και τῷ τοῦ Ξενοφῶντος, οὗς μιμηθεὶς ἔγραψε και ὁ Πλούταρχος τὰ «*Συμποσιακὰ προβλήματα*» αὐτοῦ. Μετὰ πόσης δὲ χάριτος και πολυμαθείας εἶναι γεγραμμένοι αἱ πραγματεῖαι αὗται δύναται τις νὰ εἰκάσῃ και ἐξ αὐτοῦ και μόνου τοῦ τίτλου ἐνίων τῶν θεμάτων, ἅτινα συνεζητήθησαν ἐν τοῖς συμποσίοις τούτοις, ὡς λ.χ.

«*Εἰ δεῖ φιλοσοφεῖν παρὰ πότον*».

«*Πότερον ἡ ὄρνις πρότερον ἢ τὸ φῶν ἐγένετο*».

«*Διατὶ πύκκη και πίτυς και τὰ ὅμοια τούτοις οὐκ ἐνοφθαλμίζονται*».

«*Διατὶ γυναῖκες ἤκιστα μεθύσκονται, τάχιστα δὲ οἱ γέροντες*».

«*Εἰ ἡ ποικίλη τροφή τῆς ἀπλῆς εὐπεπτοτέρα*».

«Πότερον οἱ Ἰουδαῖοι σεβόμενοι τὴν ὕν ἢ δυσχεραίνοντες ἀπέχονται τῶν κρεῶν».

«Τίς ὁ παρ' Ἰουδαίοις Θεός».

«Διατὶ τοῦ μὲν οἴνου τὸ μέσον, τοῦ δ' ἐλαίου τὸ ἐπάνω, τοῦ δὲ μέλιτος τὸ κατώτατον γίγνεται βέλτιον».

«Τίς αἰτία, δι' ἣν τὸ ἄλφα προτέτακται τῶν στοιχείων».

Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ τῆς συλλογῆς πραγματεῖται περιέχουσαι συνετὰς γνώμας καὶ ἀγγίλους παρατηρήσεις βεβαιουμένας δι' ἀφθόνων ποιητικῶν ῥήσεων καὶ διδακτικῶν παραδειγμάτων ἐκ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀποδεικνύουσι τὸν Πλούταρχον ἀληθῆ ἱατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ σεμνὸν τῆς τέχνης τοῦ βίου διδάσκαλον.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Γένος καὶ περιουσία Ἀριστείδου — Σχέσεις Ἀριστείδου καὶ Θεμιστοκλέους — Ἀρεταὶ Ἀριστείδου.

✱ Α΄—Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου φυλῆς μὲν ἦν Ἀντιοχίδος, τῶν δὲ δῆμων Ἀλωπεκῆθεν. Περὶ δ' οὐσίας αὐτοῦ λόγοι διάφοροι γέγονασιν, οἱ μὲν ὡς ἐν πενία συντόνῳ καταβίωσαντος καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ἀπολιπόντος θυγατέρας δύο πολὺν χρόνον ἀνεκδότους δι' ἀπορίαν γενομένας· πρὸς δὲ τοῦτον τὸν λόγον ὑπὸ πολλῶν εἰρημένον ἀντιτασσόμενος ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἐν τῷ **Σωκράτει** χωρίον τε Φαληροῖ φησι γινώσκειν Ἀριστείδου γενόμενον, ἐν ᾧ τέθραπται, καὶ τεκμήρια τῆς περὶ τὸν οἶκον εὐπορίας ἐν μὲν ἡγεῖται τὴν ἐπόνυμον ἀρχήν, ἣν ἦρχεν ὁ τῷ κυάμφω λαχὼν ἐκ τῶν γενῶν τῶν τὰ μέγιστα τιμήματα κεκτημένων, οὓς πεντακοσιομεδίμους προσηγόρευον, ἕτερον δὲ τὸν ἐξοστρακισμόν· οὐδενὶ γὰρ τῶν πενήτων, ἀλλὰ τοῖς ἐξ οἴκων τε μεγάλων καὶ διὰ γένους ὄγκον ἐπιφθόνοις ὄστρακον ἐπιφέρεσθαι· τρίτον δὲ καὶ

τελευταῖον, ὅτι νίκης ἀναθήματα χορηγικούς τρίποδας ἐν Διονύσειον καταλέλοιπεν, οἱ καὶ καθ' ἡμᾶς ἐδείκνυντο τοιαύτην ἐπιγραφὴν διασώζοντες «**Ἀντιοχὶς ἐνίκα, Ἀριστείδης ἐχορήγει, Ἀρχέστρατος ἐδίδασκε**». Τοῦτι μὲν οὖν, καίπερ εἶναι δοκοῦν μέγιστον, ἀσθενέστατόν ἐστι. Καὶ γὰρ Ἐπαμεινώνδας, ὃν πάντες ἄνθρωποι γινώσκουσιν ἐν πενίᾳ καὶ τραφέντα πολλῇ καὶ βιώσαντα, καὶ Πλάτων ὁ φιλόσοφος οὐκ ἀφιλοτίμους ἀνεδέξαντο χορηγίας, ὁ μὲν αὐληταῖς ἀνδράσιν, ὁ δὲ παισὶ κυκλίοις χορηγήσας, τούτῳ μὲν Δίωνος τοῦ Συρακοσίου τὴν δαπάνην παρέχοντος, Ἐπαμεινώνδα δὲ τῶν περὶ Πελοπίδαν. Οὐ γὰρ ἔστι τοῖς ἀγαθοῖς ἀκήρυκτος καὶ ἄσπονδος πρὸς τὰς παρὰ τῶν φίλων δωρεὰς πόλεμος, ἀλλὰ τὰς εἰς ἀπόθεσιν καὶ πλεονεξίαν ἀγεννεῖς ἠγοούμενοι καὶ ταπεινάς, ὅσαι φιλοτιμίας τινὸς ἀκερδοῦς ἔχονται καὶ λαμπρότητος οὐκ ἀπωθοῦνται. Παναίτιος μέντοι περὶ τοῦ τρίποδος ἀποφαίνει τὸν Δημήτριον ὁμωνυμίᾳ διεψευσμένον ἀπὸ γὰρ τῶν Μηδικῶν εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου δύο μόνους Ἀριστείδας χορηγοὺς ἀναγράφεσθαι νικῶντας, ὧν οὐδέτερον εἶναι τῷ Λυσιμάχου τὸν αὐτόν, ἀλλὰ τὸν μὲν Ξενοφίλου πατρός, τὸν δὲ χρόνῳ πολλῷ νεώτερον, ὡς ἐλέγχει τὰ γράμματα τῆς μετ' Εὐκλείδην ὄντα γραμματικῆς καὶ προσγεγραμμένος ὁ Ἀρχέστρατος, ὃν ἐν τοῖς Μηδικοῖς οὐδεὶς, ἐν δὲ τοῖς Πελοποννησιακοῖς συχοὶ χορῶν διδάσκαλον ἀναγράφουσι. Τὸ μὲν οὖν τοῦ Παναίτιου βέλτιον ἐπισκεπτέον ὅπως ἔχει. Τῷ δ' ὀστράκῳ πᾶς ὁ διὰ δόξαν ἢ γένος ἢ λόγου δύναμιν ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς νομιζόμενος ὑπέπιπτεν ὅπου καὶ Δάμων ὁ Περικλέους διδάσκαλος, ὅτι τὸ φρονεῖν ἐδόκει τις εἶναι περιττός, ἐξωστρακίσθη. Καὶ

μὴν ἄρξαι γε τὸν Ἀριστείδην ὁ Ἰδομενεὺς οὐ κυαμευτόν, ἀλλ' ἐλομένων Ἀθηναίων φησίν. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἤρξεν, ὡς αὐτὸς ὁ Δημήτριος γέγραφε, καὶ πάνυ πιθανόν ἐστιν ἐπὶ δόξῃ τοσαύτῃ καὶ κατορθώμασι τηλικούτοις ἀξιοθῆναι δι' ἀρετὴν ἧς διὰ πλοῦτον ἐτύγχανον οἱ λαγγάνοντες. Ἀλλὰ γὰρ ὁ μὲν Δημήτριος οὐ μόνον Ἀριστείδην, ἀλλὰ καὶ Σωκράτη δῆλός ἐστι τῆς πενίας ἐξελέσθαι φιλοτιμούμενος ὡς μεγάλου κακοῦ· καὶ γὰρ ἐκείνῳ φησίν οὐ μόνον τὴν οἰκίαν ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ μῆζ ἐβδομήκοντα τοκιζομένας ὑπὸ Κρίτωνος.

Β'—Ἀριστείδης δὲ Κλεισθένους μὲν τοῦ καταστησαμένου τὴν πολιτείαν μετὰ τοὺς τυράννους ἐταῖρος γενόμενος, ζηλώσας δὲ καὶ θαυμάσας μάλιστα τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν Λυκοῦργον τὸν Λακεδαιμόνιον, ἦψατο μὲν ἀριστοκρατικῆς πολιτείας, ἔσχε δ' ἀντιπασσόμενον ὑπὲρ τοῦ δήμου Θεμιστοκλέα τὸν Νεοκλέους. Ἐνιοὶ μὲν οὖν φασὶ παῖδας ὄντας αὐτοὺς καὶ συντρεφομένους ἀπ' ἀρχῆς ἐν παντὶ καὶ σπουδῆς ἐχομένῳ καὶ παιδιᾷ πράγματι καὶ λόγῳ διαφέρεισθαι πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰς φύσεις εὐθύς ὑπὸ τῆς φιλονικίας ἐκείνης ἀνακαλύπτεσθαι, τὴν μὲν εὐχερῆ καὶ παράβολον καὶ πανοῦργον οὖσαν καὶ μετ' ὀξύτητος ἐπὶ πάντα ῥαδίως φερομένην, τὴν δ' ἰδρυμένην ἐν ἡθελ βεβαίῳ καὶ πρὸς τὸ δίκαιον ἀτενεῖ, ψεῦδος δὲ καὶ βωμολοχίαν καὶ ἀπάτην οὐδ' ἐν παιδιᾷ τινι τρόπῳ προσιεμένην. Ὁ μὲν οὖν Θεμιστοκλῆς εἰς ἑταιρείαν ἐμβαλὼν ἑαυτὸν εἶχε πρόβλημα καὶ δύναμιν οὐκ εὐκαταφρόνητον, ὥστε καὶ πρὸς τὸν εἰπόντα καλῶς αὐτὸν ἄρξαι Ἀθηναίων, ἄνπερ ἴσος καὶ κοινὸς ἦ ἅπασι, «Μη-

δέποτε» εἰπεῖν «*εἰς τοῦτον ἐγὼ καθίσαιμι τὸν θρόνον, ἐν ᾧ πλέον οὐδὲν ἔξουσιν οἱ φίλοι παρ' ἐμοὶ τῶν ἀλλοτρίων*». Ἀριστείδης δὲ καθ' ἑαυτὸν ὡσπερ ὁδὸν ἰδίαν ἐβάδιζε διὰ τῆς πολιτείας, πρῶτον μὲν οὐ βουλόμενος συναδικεῖν τοῖς ἐταίροις ἢ λυπηρὸς εἶναι μὴ χαριζόμενος, ἔπειτα τὴν ἀπὸ τῶν φίλων δύναμιν οὐκ ὀλίγους ἰδὼν ἐπαίρουσαν ἀδικεῖν ἐφυλάττετο, μόνῳ τῷ χρηστὰ καὶ δίκαια πράττειν καὶ λέγειν ἀξιῶν θαρρεῖν τὸν ἀγαθὸν πολίτην.

Γ'—Οὐ μὴν ἀλλά, πολλὰ κινουμένου τοῦ Θεμιστοκλέους παραβόλως καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτῷ πολιτείαν ἐνισταμένου καὶ διακόπτοντος, ἠναγκάζετό που καὶ αὐτός, τὰ μὲν ἀμυνόμενος, τὰ δὲ κολούων τὴν ἐκείνου δύναμιν χάριτι τῶν πολλῶν ἀξαναομένην ὑπεναντιοῦσθαι οἷς ἔπραττεν ὁ Θεμιστοκλῆς, βέλτιον ἠγούμενος παρελθεῖν ἔνια τῶν συμφερόντων τὸν δῆμον ἢ τῷ κρατεῖν ἐκείνον ἐν πᾶσιν ἰσχυρὸν γενέσθαι. Τέλος δὲ ποτε τοῦ Θεμιστοκλέους πράττοντός τι τῶν δεόντων ἀντικρούσας καὶ περιγενόμενος οὐ κατέσχευεν, ἀλλ' εἶπεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπιών, ὡς *οὐκ ἔστι σωτηρία τοῖς Ἀθηναίων πράγμασιν, εἰ μὴ καὶ Θεμιστοκλέα καὶ αὐτὸν εἰς τὸ βάρανθρον ἐμβάλοιν*. Πάλιν δὲ γράψας τινὰ γνώμην εἰς τὸν δῆμον, ἀντιλογίας οὔσης πρὸς αὐτὴν καὶ φιλονικίας, ἐκράτει μέλλοντος δὲ τοῦ προέδρου τὸν δῆμον ἐπερωτᾶν, αἰσθόμενος ἀπὸ τῶν λόγων αὐτῶν τὸ ἀσύμφορον ἀπέστη τοῦ ψηφίσματος. Πολλάκις δὲ καὶ δι' ἐτέρων εἰσέφερε τὰς γνώμας, ὡς μὴ φιλονικία τῇ πρὸς αὐτὸν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐμπόδιος εἴη τῷ συμφέροντι. Θυμαστὴ δὲ τις ἐφαίνετο αὐτοῦ παρὰ τὰς ἐν τῇ πολι-

τεία μεταβολὰς ἢ εὐστάθεια, μήτε ταῖς τιμαῖς ἐπαιρομένου πρὸς τε τὰς δυσημερίας ἀθορύβως καὶ πράως ἔχοντος καὶ ὁμοίως ἡγουμένου χρῆναι τῇ πατρίδι παρέχειν ἑαυτὸν οὐ χρημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ δόξης προῖκα καὶ ἀμισθὶ πολιτευόμενον. Ὅθεν, ὡς ἔοικε, τῶν εἰς Ἀμφιάραιον ὑπ' Αἰσχύλου πεποιημένων ἱαμβείων ἐν τῷ θεάτρῳ λεγομένων

*οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλευματα.*

πάντες ἀπέβλεψαν εἰς Ἀριστείδην, ὡς ἐκείνῳ μάλιστα τῆς ἀρετῆς ταύτης προσηκούσης.

Δ'—Οὐ μόνον δὲ πρὸς εὐνοίαν καὶ χάριν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὀργὴν καὶ πρὸς ἔχθραν ἰσχυρότατος ἦν ὑπὲρ τῶν δικαίων ἀντιβῆναι. Λέγεται γοῦν ποτε διώκων ἐχθρὸν ἐν δικαστηρίῳ, μετὰ τὴν κατηγορίαν οὐ βουλομένων ἀκούειν τοῦ κινδυνεύοντος τῶν δικαστῶν, ἀλλὰ τὴν ψήφον εὐθύς αἰτούντων ἐπ' αὐτόν, ἀναπηδήσας τῷ κρινόμενῳ συνικετεύειν, ὅπως ἀκουσθεῖη καὶ τύχοι τῶν νομίμων· πάλιν δὲ κρίνων ἰδιώταις δυσί, τοῦ ἑτέρου λέγοντος, ὡς πολλὰ τυγχάνει τὸν Ἀριστείδην ὁ ἀντίδικος λελυπηκῶς, «*Λέγ', ὦ γαθέ*», φάναι «*μᾶλλον, εἴ τι σέ κακὸν πεποίηκε· σοὶ γάρ, οὐκ ἐμαντῶ δικάζω*». Τῶν δὲ δημοσίων προσόδων αἰρεθεὶς ἐπιμελητής, οὐ μόνον τοὺς καθ' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ γενομένους

ἄρχοντας ἀπεδείκνυε πολλὰ νενοσφισμένους καὶ μάλιστα τὸν Θεμιστοκλέα.

Σοφὸς γὰρ ἀνὴρ, τῆς δὲ χειρὸς οὐ κρατῶν.

Διὸ καὶ συναγαγὼν πολλοὺς ἐπὶ τὸν Ἀριστείδην ἐν ταῖς εὐθύταις διώκων κλοπῆς καταδίκη περιέβαλεν, ὡς φησὶν Ἰδομενεύς. Ἀγανακτούντων δὲ τῶν πρώτων ἐν τῇ πόλει καὶ βελτίστων, οὐ μόνον ἀφείθη τῆς ζημίας, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἄρχων ἐπὶ τὴν αὐτὴν διοίκησιν ἀπεδείχθη. Προσποιούμενος δὲ τῶν προτέρων μεταμέλειν αὐτῷ καὶ μαλακώτερον ἐνδίδους ἑαυτόν, ἤρθεκε τοῖς τὰ κοινὰ κλέπτουσιν οὐκ ἐξελέγχων οὐδ' ἀκριβολογούμενος, ὥστε καταπιμπλαμένους τῶν δημοσίων ὑπερεπαινεῖν τὸν Ἀριστείδην καὶ δεξιοῦσθαι τὸν δῆμον ὑπὲρ αὐτοῦ, σπουδάζοντας ἄρχοντα πάλιν αἰρεθῆναι. Μελλόντων δὲ χειροτονεῖν ἐπετίμησε τοῖς Ἀθηναίοις· «*Ὅτε μὲν γάρ*», ἔφη, «*πιστῶς καὶ καλῶς ὑμῖν ἤρξα, προυπηλακίσθην· ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καταπροεῖμαι τοῖς κλέπτουσι, θαναμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης. Αὐτὸς μὲν οὖν αἰσχύνομαι τῇ νῦν τιμῇ μᾶλλον τῆς πρώην καταδίκης, συνάχθομαι δ' ὑμῖν, παρ' οἷς ἐνδοξότερόν ἐστι τοῦ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς*». Ταῦτα δ' εἰπὼν καὶ τὰς κλοπὰς ἐξελέγξας τοὺς μὲν τότε βοῶντας ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ μαρτυροῦντας ἐπεστόμισε, τὸν δ' ἀληθινὸν καὶ δίκαιον ἀπὸ τῶν βελτίστων ἔπαινον εἶχεν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

**Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη — Δικαιοσύνη Ἀριστείδου
καὶ ὀστρακισμὸς — Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς — Ἡ ἐν Σαλαμῆνι ναυμαχία.**

Ε' — Ἐπεὶ δὲ Λᾶτις ὑπὸ Δαρείου πεμφθεὶς λόγῳ μὲν ἐπιθεῖναι δίκην Ἀθηναίοις, ὅτι Σάρδεις ἐνέπρησαν, ἔργῳ δὲ καταστρέφασθαι τοὺς Ἕλληνας, εἰς Μαραθῶνα παντὶ τῷ στόλῳ κατέσχε καὶ τὴν χώραν ἐπόρθει, τῶν δέκα καθεστῶτων τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ τὸν πόλεμον στρατηγῶν μέγιστον μὲν εἶχεν ἀξίωμα Μιλτιάδης, δόξῃ δὲ καὶ δυνάμει δευτέρος ἦν Ἀριστείδης. Καὶ τότε περὶ τῆς μάχης γνώμη τῇ Μιλτιάδου προσθέμενος οὐ μικρὰν ἐποίησε ῥοπήν· καὶ παρ' ἡμέραν ἐκάστου στρατηγοῦ τὸ κράτος ἔχοντος, ὡς περιῆλθεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχή, παρέδωκε Μιλτιάδῃ, διδάσκων τοὺς συνάρχοντας, ὅτι τὸ πείθεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς εὖ φρονοῦσιν οὐκ αἰσχρόν, ἀλλὰ σεμνόν ἐστι καὶ σωτήριον. Οὕτω δὲ πραύνας τὴν φιλονικίαν καὶ προτρεψάμενός αὐτοὺς ἀγαπᾶν μιᾷ γνώμῃ τῇ κρατίστῃ χρωμένους ἔρωσε τὸν Μιλτιάδην τῷ ἀπερισπάστῳ τῆς ἐξουσίας ἰσχυρὸν γενόμενον· χαίρειν γὰρ ἔῶν ἕκαστος ἤδη τὸ παρ' ἡμέραν ἄρχειν ἐκείνῳ προσεῖχεν. Ἐν δὲ τῇ μάχῃ μάλιστα τῶν Ἀθηναίων τοῦ μέσου πονήσαντος καὶ πλεῖστον ἐνταῦθα χρόνον τῶν βαρβάρων ἀντρεισάντων κατὰ τὴν Λεωντίδα καὶ τὴν Ἀντιοχίδα φυλήν, ἠγωνίσαντο λαμπρῶς τεταγμένοι παρ' ἀλλήλους ὁ τε Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης· ὁ μὲν γὰρ Λεωντίδος ἦν, ὁ δ' Ἀντιοχίδος. Ἐπεὶ δὲ τρεψάμενοι τοὺς βαρβάρους ἐνέβαλον εἰς τὰς ναῦς καὶ πλέοντας οὐκ

Ἐ. Γ. Παντελάκη — Πλουτάρχου Ἀριστείδης

2

ἐπὶ νήσων ἐώρων, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θαλάσσης εἶσω πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβιαζομένους, φοβηθέντες μὴ τὴν πόλιν ἔρημον λάβωσι τῶν ἀμυνομένων, ταῖς μὲν ἐννέα φυλαῖς ἠπείγοντο πρὸς τὸ ἄστυ καὶ κατήνυσαν αὐθημερόν· ἐν δὲ Μαραθῶνι μετὰ τῆς ἑαυτοῦ φυλῆς Ἀριστείδης ἀπολειφθεὶς φύλαξ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων οὐκ ἐψεύσατο τὴν δόξαν, ἀλλὰ χύδην μὲν ἀργύρου καὶ χρυσοῦ παρόντος, ἐσθῆτος δὲ παντοδαπῆς καὶ χρημάτων ἄλλων ἀμυθῆτων ἐν ταῖς σκηναῖς καὶ τοῖς ἠλωκόσι σκάφεσιν ὑπαρχόντων, οὐτ' αὐτὸς ἐπεθύμησε θιγεῖν οὐτ' ἄλλον εἶασε, πλὴν εἴ τινες ἐκείνων λαθόντες ὠφελήθησαν. Ὡν ἦν καὶ Καλλίας ὁ δαδοῦχος. Τούτῳ γάρ τις, ὡς ἔοικε, τῶν βαρβάρων προσέλεσεν οἰηθεὶς βασιλέα διὰ τὴν κόμην καὶ τὸ στρόφιον εἶναι· προσκυνήσας δὲ καὶ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς ἔδειξε πολὺ χρυσίον ἐν λάκκῳ τινὶ κατορωρυγμένον. Ὁ δὲ Καλλίας ὠμότατος ἀνθρώπων καὶ παρανομότατος γενόμενος τὸν μὲν χρυσὸν ἀνείλετο, τὸν δ' ἀνθρώπον, ὡς μὴ κατείποι πρὸς ἑτέρους, ἀπέκτεινεν. Ἐκ τούτου φασὶ καὶ **λακκοπλοῦτους** ὑπὸ τῶν κωμικῶν τοὺς ἀπὸ τῆς οἰκίας λέγεσθαι, σκωπτόντων εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸ χρυσίον ὁ Καλλίας εὗρεν. Ἀριστείδης δὲ τὴν ἐπώνυμον εὐθύς ἀρχὴν ἤρξε. Καίτοι φησὶν ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἄρξαι τὸν ἄνδρα μικρὸν ἔμπροσθεν τοῦ θανάτου μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην. Ἐν δὲ ταῖς ἀναγραφαῖς μετὰ μὲν Ξανθιπίδην, ἐφ' οὗ Μαροδόνιος ἠττήθη Πλαταιᾶσιν, οὐδ' ὁμώνυμον Ἀριστείδην ἐν πάνυ πολλοῖς λαβεῖν ἔστι, μετὰ δὲ Φαίνιππον, ἐφ' οὗ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐνίκων, εὐθύς Ἀριστείδης ἄρχων ἀναγέγραπται.

Γ'—Πασῶν δὲ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρετῶν ἡ δικαιοσύνη
 πρῶτα τοῖς πολλοῖς αἰσθησιν παρῆγε διὰ τὸ τὴν χρεῖαν
 ἐνδεδελεγεστάτην αὐτῆς καὶ κοινοτάτην ὑπάρχειν. Ὅθεν
 ἀνὴρ πένης καὶ δημοτικὸς ἐκτίησάτο τὴν βασιλικωτάτην
 καὶ θειοτάτην προσηγορίαν τὸν **Δίκαιον**· ὁ τῶν βασι-
 λέων καὶ τυράννων οὐδεὶς ἐξήλωσεν, ἀλλὰ **Πολιορκη-
 ται** καὶ **Κεραυνοὶ** καὶ **Νικάτορες**, ἔνιοι δ' ἄετοὶ καὶ
 Ἰέρακες ἔχαιρον προσαγορευόμενοι, τὴν ἀπὸ τῆς βίας
 καὶ τῆς δυνάμεως, ὡς ἔοικε, μᾶλλον ἢ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρε-
 τῆς δόξαν ἀγαπῶντες. Καίτοι τὸ θεῖον, ᾧ γλίχονται
 συνοικειοῦν καὶ συναφομοιοῦν αὐτούς, τρισὶ δοκεῖ δια-
 φέρειν, ἀφθαρσία καὶ δυνάμει καὶ ἀρετῇ, ὧν καὶ σεμνό-
 τατον ἡ ἀρετὴ καὶ θειότατόν ἐστιν. Ἀφθάρτῳ μὲν γὰρ
 εἶναι καὶ τῷ κενῷ καὶ τοῖς στοιχείοις συμβέβηκε, δύνα-
 μιν δὲ καὶ σεισμοὶ καὶ κεραυνοὶ καὶ πνευμάτων ὄρμαι
 καὶ ὀρεμάτων ἐπιφοραὶ μεγάλην ἔχουσι, δίκης δὲ καὶ
 θέμιδος οὐδὲν ὅ τι μὴ τῷ φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι μετα-
 λαγχάνει. Διὸ καὶ τριῶν ὄντων, ἃ πεπόνθασιν οἱ πολ-
 λοὶ πρὸς τὸ θεῖον, ζήλου καὶ φόβου καὶ τιμῆς, ζηλοῦν
 μὲν αὐτούς καὶ μακαρίζειν εἰκόασι κατὰ τὸ ἀφθαρτον
 καὶ αἶδιον, ἐκπλήττεσθαι δὲ καὶ δεδιέναι κατὰ τὸ κύ-
 ριον καὶ δυνατόν, ἀγαπᾶν δὲ καὶ τιμᾶν καὶ σέβεσθαι
 κατὰ τὴν δικαιοσύνην. Ἀλλά, καίπερ οὕτω διακείμενοι,
 τῆς μὲν ἀθανασίας, ἣν ἡ φύσις ἡμῶν οὐ δέχεται, καὶ
 τῆς δυνάμεως, ἣς ἐν τῇ τύχῃ κεῖται τὸ πλεῖστον, ἐπι-
 θυμοῦσι, τὴν δ' ἀρετὴν, ὅ μόνον ἐστὶ τῶν θείων ἀγα-
 θῶν ἐφ' ἡμῖν, ἐν ὑστέρω τίθενται, κακῶς φρονοῦντες,
 ὡς τὸν ἐν δυνάμει καὶ τύχῃ μεγάλῃ καὶ ἀρχῇ βίον ἢ μὲν
 δικαιοσύνη ποιεῖ θεῖον, ἢ δ' ἀδικία θηριώδη.

Ζ'—Τῷ δ' οὖν Ἀριστείδῃ συνέβη τὸ πρῶτον ἀγαπώμενῳ διὰ τὴν ἐπωνυμίαν ὕστερον φθονεῖσθαι, μάλιστα μὲν τοῦ Θεμιστοκλέους λόγον εἰς τοὺς πολλοὺς διαδιδόντος, ὡς Ἀριστείδης ἀνηρηκῶς τὰ δικαστήρια τῷ κρίνειν ἅπαντα καὶ δικάζειν λέληθε μοναρχίαν ἀδορυφόρητον ἑαυτῷ κατεσκευασμένος· ἤδη δέ που καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ τῇ νίκῃ μέγα φρονῶν καὶ τῶν μεγίστων ἀξιῶν αὐτὸν ἤχθετο τοῖς ὄνομα καὶ δόξαν ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἔχουσι. Καὶ συνελθόντες εἰς ἄστῳ πανταχόθεν ἔξοστρακίζουσι τὸν Ἀριστείδην, ὄνομα τῷ φθόνῳ τῆς δόξης φόβον τυραννίδος θέμενοι. Μοχθηρίας γὰρ οὐκ ἦν κόλασις ὁ ἔξοστρακισμός, ἀλλ' ἐκαλεῖτο μὲν δι' εὐπρέπειαν ὄγκου καὶ δυνάμεως βαρυτέρας ταπεινώσις καὶ κόλουσις, ἦν δὲ φθόνου παραμυθία φιλάνθρωπος, εἰς ἀνήμεστον οὐδέν, ἀλλ' εἰς μετάστασιν ἐτῶν δέκα τὴν πρὸς τὸ λυποῦν ἀπερειδομένου δυσμένειαν. Ὅτε δ' ἤρξαντό τινες ἀνθρώπους ἀγεννεῖς καὶ πονηροὺς ὑποβάλλειν τῷ πράγματι, τελευταῖον ἀπάντων Ὑπέροβλον ἔξοστρακίσαντες ἐπαύσαντο. Λέγεται δὲ τὸν Ὑπέροβλον ἔξοστρακισθῆναι διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἀλκιβιάδης καὶ Νικίας μέγιστον ἐν τῇ πόλει δυνάμενοι διεστασίαζον. Ὡς οὖν ὁ δῆμος ἔμελλε φέρειν τὸ ὄστρακον καὶ δῆλος ἦν τὸν ἕτερον γράψων, διαλεχθέντες ἀλλήλοις καὶ τὰς στάσεις ἐκατέρας εἰς ταῦτ' συναγαγόντες τὸν Ὑπέροβλον ἔξοστρακισθῆναι παρεσκεύασαν. Ἐκ δὲ τούτου δυσχεράνας ὁ δῆμος ὡς καθυβρισμένον τὸ πρῶγμα καὶ προπεπληλακισμένον ἀφῆκε παντελῶς καὶ κατέλυσεν. Ἦν δὲ τοιοῦτον, ὡς τύφω φράσαι, τὸ γινόμενον. Ὅστρακον λαβὼν ἕκαστος καὶ γράψας ὃν ἐβούλετο μεταστῆσαι τῶν πολιτῶν ἔφερεν εἰς ἕνα τόπον τῆς ἀγορᾶς περιπεφραγμένον ἐν κύκλῳ δρυφά-

κτοίς. Οἱ δ' ἄρχοντες πρῶτον μὲν διηρίθμουν τὸ σύμπαν ἐν ταύτῳ τῶν ὄστράκων πλῆθος· εἰ γὰρ ἑξακισχιλίων ἐλάττονες οἱ γράψαντες εἶεν, ἀτέλης ἦν ὁ ἕξοστρακισμός· ἔπειτα τῶν ὀνομάτων ἕκαστον ἰδίᾳ τιθέντες τὸν ὑπὸ τῶν πλείστων γεγραμμένον ἕξεκλήρυστον εἰς ἔτη δέκα καρπούμενον τὰ αὐτοῦ. Γραφομένων οὖν τότε τῶν ὄστράκων λέγεται τινα τῶν ἀγραμμάτων καὶ παντελῶς ἀγροίκων ἀναδόντα τῷ Ἀριστείδῃ τὸ ὄστρακον ὡς ἐνὶ τῶν τυχόντων παρακαλεῖν, ὅπως Ἀριστείδην ἐγγράψει. Τοῦ δὲ θαυμάσαντος καὶ πυθομένου, μὴ τι κακὸν αὐτὸν Ἀριστείδης πεποίηκεν, «*Οὐδὲν*» εἰπεῖν «*οὐδὲ γινώσκω τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι πανταχοῦ τὸν Δίκαιον ἀκούων*». Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν Ἀριστείδην ἀποκρίνασθαι μὲν οὐδέν, ἐγγράφαι δὲ τοῦνομα τῷ ὄστράκῳ καὶ ἀποδοῦναι. Τῆς δὲ πόλεως ἀπαλλαττόμενος ἦδη, τὰς χεῖρας ἀνατείνας πρὸς τὸν οὐρανὸν εὐξάτο τὴν ἐναντίαν, ὡς ἔοικεν, εὐχὴν τῷ Ἀχιλλεῖ, *μηδένα καιρὸν Ἀθηναίους καταλαβεῖν, ὃς ἀνιγκάσει τὸν δῆμον Ἀριστείδου μνησθῆναι*.

7 Η'—Τρίτῳ δ' ἔτει Ξέρξου διὰ Θετταλίας καὶ Βοιωτίας ἐλαύνοντος ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν, λύσαντες τὸν νόμον ἔψηφίσαντο τοῖς μεθεστῶσι κάθοδον, μάλιστα φοβούμενοι τὸν Ἀριστείδην, μὴ προσθέμενος τοῖς πολεμίοις διαφθείρη καὶ μεταστήσῃ πολλοὺς τῶν πολιτῶν πρὸς τὸν βάρβαρον, οὐκ ὀρθῶς στοχαζόμενοι τοῦ ἀνδρός, ὃς γε καὶ πρὸ τοῦ δόγματος τούτου διετέλει προτρέπων καὶ παροξύνων τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ μετὰ τοῦτο, Θεμιστοκλέους στρατηγούντος αὐτοκράτορος,

πάντα συνέπραττε καὶ συνεβούλευεν, ἐνδοξότατον ἐπί-
 σωτηρία κοινῇ ποιῶν τὸν ἔχθιστον. Ὡς γὰρ ἀπολιπεῖν
 τὴν Σαλαμίνα βουλευομένων τῶν περὶ Εὐρυβιάδην αἰ-
 βαρβαραὶ τριήρεις νύκτωρ ἀναγχεῖσαι καὶ περιβαλοῦ-
 σαι τὸν τε πόρον ἐν κύκλῳ καὶ τὰς νήσους κατεῖχον,
 οὐδενὸς προειδότης τὴν κύκλωσιν ἦκεν ὁ Ἀριστείδης
 ἀπ' Αἰγίνης παραβόλως διὰ τῶν πολεμίων νεῶν διεκ-
 πλεύσας καὶ νυκτὸς ἐλθὼν ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Θεμι-
 στοκλέους καὶ καλέσας αὐτὸν ἔξω μόνον «*Ἡμεῖς*», εἶ-
 πεν, «*ὦ Θεμιστόκλεις, εἰ σωφρονοῦμεν, ἤδη τὴν κε-
 νὴν καὶ μειρακιώδη στάσιν ἀφέντες ἀρξόμεθα σω-
 τηρίου καὶ καλῆς φιλονικίας πρὸς ἀλλήλους ἀμιλ-
 λώμενοι σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ
 στρατηγῶν, ἐγὼ δ' ὑπουργῶν καὶ συμβουλεύων,*
*ἐπεὶ καὶ νῦν σὲ πυνθάνομαι μόνον ἄπτεσθαι τῶν
 ἀρίστων λογισμῶν κελεύοντα διαναυμαχεῖν ἐν τοῖς
 στενοῖς τὴν ταχίστην. Καί σοι τῶν συμμάχων ἀν-
 τιπραττόντων οἱ πολέμοι συνεργεῖν εἰκόνασι· τὸ
 γὰρ ἐν κύκλῳ καὶ κατόπιν ἤδη πέλαγος ἐμπέπλη-
 σται νεῶν πολεμίων, ὥστε καὶ τοὺς μὴ θέλοντας
 ἀνάγκη κατείληφεν ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι καὶ μά-
 χεσθαι· φυγῆς γὰρ ὁδὸς οὐ λέλειπται».* Πρὸς ταῦτα
 ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν· «*Οὐκ ἂν ἐβουλόμην, ὦ Ἀρι-
 στείδη, σὲ κατὰ τοῦτό μου κρείττονα γενέσθαι, πει-
 ράσομαι δὲ πρὸς καλὴν ἀρχὴν ἀμιλλώμενος ὑπερ-
 βαλέσθαι τοῖς ἔργοις*». Ἄμα δ' αὐτῷ φράσας τὴν
 ὑφ' ἑαυτοῦ κατασκευασθεῖσαν ἀπάτην πρὸς τὸν βάρβα-
 ρον παρεκάλει πείθειν τὸν Εὐρυβιάδην καὶ διδάσκειν,
 ὡς ἀμήχανόν ἐστι σωθῆναι μὴ ναυμαχήσαντας· εἶχε γὰρ
 αὐτοῦ μᾶλλον πίστιν. Ὅθεν ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν στρα-

τηγῶν εἰπόντος Κλεοκρίτου τοῦ Κορινθίου πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα μὴδ' Ἀριστείδῃ τὴν γνώμην ἀρέσκειν αὐτοῦ, παρόντα γὰρ σιωπᾶν, ἀντεῖπεν ὁ Ἀριστείδης, ὡς οὐκ ἂν ἐσιώπα, μὴ λέγοντος τὰ ἄριστα τοῦ Θεμιστοκλέους· νῦν δ' ἡσυχίαν ἄγειν οὐ δι' εὐνοίαν τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἐπαινῶν.

Θ'—Οἱ μὲν οὖν ναύαρχοι τῶν Ἑλλήνων ταῦτ' ἔπρατον. Ἀριστείδης δ' ὄρων Ψυττάλειαν, ἣ πρὸ τῆς Σαλαμίνας ἐν τῷ πόρῳ κεῖται νῆσος οὐ μεγάλη, πολεμίων ἀνδρῶν μεστὴν οὖσαν, ἐμβιβάσας εἰς ὑπηρετικά τοὺς προθυμοτάτους καὶ μαχιμωτάτους τῶν πολιτῶν προσέμειξε τῇ Ψυτταλείᾳ καὶ μάχην πρὸς τοὺς βαρβάρους συνάψας ἀπέκτεινε πάντας, πλὴν ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν ζῶντες ἦλωσαν. Ἐν δὲ τούτοις ἦσαν ἀδελφῆς βασιλέως ὄνομα Σανδαύκης τρεῖς παῖδες, οὓς εὐθύς ἀπέστειλε πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα· καὶ λέγονται κατὰ τι λόγιον, τοῦ μάντεως Εὐφραντίδου κελεύσαντος, ὠμηστῇ Διονύσῳ καθιερευθῆναι. Τὴν δὲ νησίδα τοῖς ὅπλοις πανταχόθεν ὁ Ἀριστείδης περιστέψας ἐφήδρευε τοῖς ἐκφερομένοις πρὸς αὐτήν, ὡς μήτε τῶν φίλων τινὰ διαφθαρῆναι μήτε τῶν πολεμίων διαφυγεῖν. Ἦ γὰρ πλεῖστος ὄψις τῶν νεῶν καὶ τῆς μάχης τὸ καρτερώτατον ἔοικε περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον γενέσθαι· διὸ καὶ τρόπαιον ἔστηκεν ἐν τῇ Ψυτταλείᾳ. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Θεμιστοκλῆς ἀποπειρώμενος τοῦ Ἀριστείδου καλὸν μὲν εἶναι καὶ τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς ἔργον ἔλεγε, κρεῖττον δὲ λείπεσθαι τὸ λαβεῖν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὴν Ἀσίαν, ἀναπλεύσαντας εἰς Ἑλλήσποντον τὴν ταχίστην καὶ τὰ ζεύγματα διακόψαντας.

Ἐπεὶ δ' Ἀριστείδης ἀνακραγὼν τοῦτον μὲν ἐκέλευε τὸν λόγον καταβαλεῖν, σκοπεῖν δὲ καὶ ζητεῖν, ὅπως τὴν ταχίστην ἐκβάλῃσι τὸν Μῆδον ἐκ τῆς Ἑλλάδος, μὴ κατακλεισθεὶς ἀπορία φυγῆς μετὰ τοσαύτης δυνάμεως τραπῆ πρὸς ἄμυναν ὑπ' ἀνάγκης, οὕτω πέμπει πάλιν Ἀρνάκην εὐνοῦχον ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκ τῶν αἰχμαλώτων κούφα, φράσαι τῷ βασιλεῖ κελεύσας, ὅτι πλεῖν ἐπὶ τὰς γεφύρας ὠρημένους τοὺς Ἕλληνας αὐτὸς ἀποστρέψειε σφίξεσθαι βασιλέα βουλόμενος. ✕

Γ'—Ἐκ τούτου Ξέρξης μὲν περίφοβος γενόμενος εὐθύς ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἠπείγετο, Μαροδόνιος δὲ τοῦ στρατοῦ τὸ μαχιμώτατον ἔχων περὶ τριάκοντα μυριάδας ὑπελείπετο καὶ φοβερός ἦν ἀπ' ἰσχυρᾶς τῆς περὶ τὸ πεζὸν ἐλπίδος ἀπειλῶν τοῖς Ἕλλησι καὶ γράφων τοιαῦτα: «*Νενικήκατε θαλασσίους ξύλους χερσαίους ἀνθρώπους οὐκ ἐπισταμένους κώπην ἐλαύνειν· ἀλλὰ νῦν πλατεῖα μὲν ἢ Θερταλῶν γῆ, καλὸν δὲ τὸ Βοιωτικὸν πεδῖον ἀγαθοῖς ἰππεῦσι καὶ ὀπλίταις ἐναγωνίσασθαι*». Πρὸς δὲ Ἀθηναίους ἔπεμψεν ἰδία γράμματα καὶ λόγους παρὰ βασιλέως, τὴν τε πόλιν αὐτοῖς ἀναστήσειν ἐπαγγελλομένου καὶ χρήματα πολλὰ δώσειν καὶ τῶν Ἑλλήνων κυρίου καταστήσειν, ἐκποδῶν τοῦ πολέμου γενομένου. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πυθόμενοι ταῦτα καὶ δεῖσαντες ἔπεμψαν Ἀθήναζε πρέσβεις δεόμενοι τῶν Ἀθηναίων, ὅπως παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας εἰς Σπάρτην ἀποστείλωσι, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις τροφὰς παρ' αὐτῶν λαμβάνωσιν· ἰσχυρὰ γὰρ ἦν ἀπορία περὶ τὸν δῆμον ἀπολωλεκότα καὶ τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ

τῶν πρέσβειων ἀκούσαντες, Ἀριστείδου ψήφισμα γράψαντος, ἀπεκρίναντο θαυμαστὴν ἀπόκρισιν, τοῖς μὲν πολεμίοις συγγνώμην ἔχειν φάσκοντες, εἰ πάντα πλούτου καὶ χρημάτων ὄνια νομίζοιεν, ὧν κρεῖττον οὐδὲν ἴσασιν, ὀργίζεσθαι δὲ Λακεδαιμονίοις, ὅτι τὴν πενίαν καὶ τὴν ἀπορίαν τὴν νῦν παροῦσαν Ἀθηναίοις μόνον ὀρῶσι, τῆς δ' ἀρετῆς καὶ τῆς φιλοτιμίας ἀμνημονοῦσιν, ἐπὶ σιτίοις ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγωνίζεσθαι παρακαλοῦντες. Ταῦτα γράψας Ἀριστείδης καὶ τοὺς πρέσβεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν παραγαγὼν, Λακεδαιμονίοις μὲν ἐκέλευε φράζειν, ὡς οὐκ ἔστι χρυσοῦ τοσοῦτον πλῆθος οὔθ' ὑπὲρ γῆς οὔθ' ὑπὸ γῆν, ὅσον Ἀθηναῖοι δέξαιτο ἂν πρὸς τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας. Τοῖς δὲ παρὰ Μαρδονίου τὸν ἥλιον δεῖξας «*Ἄχρι ἂν οὗτος*», ἔφη, «*ταύτην πορεύεται τὴν πορείαν, Ἀθηναῖοι πολεμήσουσι Πέρσαις ὑπὲρ τῆς δεδηωμένης χώρας καὶ τῶν ἡσεβημένων καὶ κατακεκαυμένων ἱερῶν*». Ἐτι δὲ ἀρὰς θέσθαι τοὺς ἱερεῖς ἔγραψεν, εἴ τις ἐπικηρουκέσαιο Μήδοις ἢ τὴν συμμαχίαν ἀπολίποι τῶν Ἑλλήνων. Ἐμβολόντος δὲ Μαρδονίου τὸ δεύτερον εἰς τὴν Ἀττικὴν, αὐθις εἰς Σαλαμίνα διεπέρασαν Ἀριστείδης δὲ πεμφθεὶς εἰς Λακεδαίμονα τῆς μὲν βραδυτῆτος αὐτοῖς ἐνεκάλει καὶ τῆς ὀλιγορίας, προεμένοις αὐθις τῷ βαρβάρῳ τὰς Ἀθήνας, ἡξίου δὲ πρὸς τὰ ἔτι σφζόμενα τῆς Ἑλλάδος βοηθεῖν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἔφοροι μεθ' ἡμέραν μὲν ἐδόκουν παῖζειν καὶ ὀφθυμεῖν ἐορτάζοντες· ἦν γὰρ αὐτοῖς Ἰακίνθια· νυκτὸς δὲ πεντακισχιλίους Σπαρτιατῶν ἐπιλέξαντες, ὧν ἕκαστος ἐπτὰ περὶ αὐτὸν εἴλωτας εἶχεν, ἐξέπεμψαν οὐκ εἰδότεων τῶν Ἀθηναίων. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἐγκαλῶν ὁ Ἀριστείδης προσῆλθεν, οἱ δὲ σὺν γέλῳ τι λη-

ρεῖν αὐτὸν ἔφασκον καὶ καθεύδειν, ἤδη γὰρ ἐν Ὀρεστίῳ τὸν στρατὸν εἶναι πορευόμενον ἐπὶ τοὺς ξένους (ξένους γὰρ ἐκάλουν τοὺς Πέρσας), οὐ κατὰ καιρὸν ἔφη παῖζειν αὐτοὺς ὁ Ἀριστείδης ἀντὶ τῶν πολεμίων τοὺς φίλους ἔξαπατῶντας. Ταῦθ' οἱ περὶ τὸν Ἰδομενέα λέγουσιν. Ἐν δὲ τῷ ψηφίσματι τοῦ Ἀριστείδου πρεσβευτῆς οὐκ αὐτός, ἀλλὰ Κίμων καὶ Ξάνθιππος καὶ Μυρωνίδης φέρονται.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη—Τὰ Ἐλευθέρια—Ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων—Φορολογία τῶν συμμάχων.

ΙΑ'—Χειροτονηθεὶς δὲ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὴν μάχην καὶ τῶν Ἀθηναίων ὀκτακισχιλίους ὀπλίτας ἀναλαβὼν ἦκεν εἰς Πλαταιάς. Ἐκεῖ δὲ καὶ Πausanίας ὁ τοῦ σύμπαντος ἡγούμενος Ἑλληνικοῦ συνέμειξεν ἔχων τοὺς Σπαρτιάτας καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐπέσσει τὸ πλῆθος. Τῶν δὲ βαρβάρων τὸ μὲν ὅλον τῆς στρατοπεδείας παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν παρεκτεταμένης οὐδεὶς ἦν ὄρος διὰ τὸ μέγεθος, περὶ δὲ τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ κυριώτατα τεῖχος περιεφράξαντο τετράγωνον, οὗ τῶν πλευρῶν ἐκάστη μῆκος ἦν δέκα σταδίων. Πausanία μὲν οὖν καὶ τοῖς Ἑλλησι κοινῇ Τισαμενὸς ὁ Ἡλεῖος ἐμαντεύσατο καὶ προεῖπε νίκην ἀμυνομένοις καὶ μὴ προεπιχειροῦσιν· Ἀριστείδου δὲ πέμψαντος εἰς Δελφοὺς ἀνεῖλεν ὁ θεὸς Ἀθηναίους καθυπερτέρους ἔσεσθαι τῶν ἐναν-

τίων εὐχομένους τῷ Διὶ καὶ τῇ Ἥρᾳ τῇ Κιθαιρωνία.
 καὶ Πανὶ καὶ νύμφαις Σφραγίτισι καὶ θύοντας ἥρωσιν
 Ἄνδροκράτει, Λεύκωνι, Πεισάνδρῳ, Δαμοκράτει, Ὑ-
 ψίωνι, Ἀκταίωνι, Πολυείδῳ καὶ τὸν κίνδυνον ἐν γὰρ
 ἰδία ποιουμένους ἐν τῷ πεδίῳ τᾶς Δάματρος τᾶς Ἐλευ-
 σινίας καὶ τᾶς Κόρας. Οὗτος ὁ χρησμὸς ἀνενεχθεὶς ἀπο-
 ρίαν τῷ Ἀριστείδῃ παρεῖχεν. Οἱ μὲν γὰρ ἥρωες, οἷς
 ἐκέλευε θύειν, ἀρχηγέται Πλαταιέων ἦσαν καὶ τὸ τῶν
 Σφραγιτίδων νυμφῶν ἄντρον ἐν μιᾷ κορυφῇ τοῦ Κι-
 θαιρωνός ἐστιν εἰς δυσμὰς ἡλίου θερινὰς τετραμμένον,
 ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν πρότερον, ὡς φασι, καὶ πολλοὶ
 κατεῖχοντο τῶν ἐπιχωρίων, οὓς *νυμφολήπτους* προση-
 γόρευον. Τὸ δὲ τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος πεδίον καὶ τὸ
 τὴν μάχην ἐν ἰδία χώρᾳ ποιουμένοις τοῖς Ἀθηναίοις
 νίκην δίδοσθαι πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνεκαλεῖτο καὶ
 μεθίστη τον πόλεμον. Ἐνθα τῶν Πλαταιέων ὁ στρα-
 τηγὸς Ἀρίμνηστος ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους ὑπὸ τοῦ Διὸς
 τοῦ Σωτήρος ἐπερωτώμενον αὐτόν, ὅ τι δὴ πράττειν
 δέδοκται τοῖς Ἕλλησιν, εἰπεῖν· *«Ἀὔριον εἰς Ἐλευσίνα
 τὴν στρατιὰν ἀπάξομεν, ᾧ δέσποτα, καὶ διαμαχοῦ-
 μεθα τοῖς βαρβάροις ἐκεῖ κατὰ τὸ πυθόχρηστον»*.
 Τὸν οὖν θεὸν φάναι διαμαρτάνειν αὐτοὺς τοῦ παντός·
 αὐτόθι γὰρ εἶναι περὶ τὴν Πλαταιικὴν τὰ πυθόχρηστα
 καὶ ζητοῦντας ἀνευρήσειν. Τούτων ἐναργῶς τῷ Ἀρι-
 μνήστῳ φανέντων, ἐξεγρόμενος τάχιστα μετεπέμψατο
 τοὺς ἐμπειροτάτους καὶ πρεσβυτάτους τῶν πολιτῶν, μεθ'
 ὧν διαλεγόμενος καὶ συνδιαπορῶν εὗρεν, ὅτι τῶν Ὑσιῶν
 πλησίον ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα ναὸς ἐστὶν ἀρχαῖος πάνυ
 Δήμητρος Ἐλευσινίας καὶ Κόρης προσαγορευόμενος.
 Εὐθύς οὖν παραλαβὼν τὸν Ἀριστείδην ἤγεεν ἐπὶ τὸν

τόπον, εὐφρέστατον ὄντα παρατάξει φάλαγγα πεζὴν ἱπποκρατουμένους διὰ τὰς ὑπορείας τοῦ Κιθαιρῶνος ἄφιππα ποιούσας τὰ καταλήγοντα καὶ συγκυροῦντα τοῦ πεδίου πρὸς τὸ ἱερόν. Αὐτοῦ δ' ἦν καὶ τὸ τοῦ Ἄνδροκράτους ἡρώων ἐγγύς, ἄλσει πυκνῶν καὶ συσκίων δένδρων περιεχόμενον. Ὅπως δὲ μηδὲν ἐλλίπες ἔχη πρὸς τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ὁ χρησμός, ἔδοξε τοῖς Πλαταιεῦσιν, Ἄρμινήστου γνώμην εἰπόντος, ἀνελεῖν τὰ πρὸς τὴν Ἄττικὴν ὄρια τῆς Πλαταιίδος καὶ τὴν χώραν ἐπιδοῦναι τοῖς Ἀθηναίοις ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐν οἰκείᾳ κατὰ τὸν χρησμὸν ἐναγωνίσασθαι. Ταύτην μὲν οὖν τὴν φιλοτιμίαν τῶν Πλαταιέων οὕτω συνέβη περιβόητον γενέσθαι, ὥστε καὶ Ἀλέξανδρον ἤδη βασιλεύοντα τῆς Ἀσίας ὕστερον πολλοῖς ἔτεσι τειχίζοντα τὰς Πλαταιάς ἀνειπεῖν Ὀλυμπίασιν ὑπὸ κήρυκος, ὅτι *ταύτην ὁ βασιλεὺς ἀποδίδωσι Πλαταιεῦσι τῆς ἀνδραγαθίας καὶ τῆς μεγαλοψυχίας χάριν, ἐπειδὴ τοῖς Ἑλλησιν ἐν τῷ Μηδικῷ πολέμῳ τὴν χώραν ἐπέδωκαν καὶ παρέσχον αὐτοὺς προθυμοτάτους.*

IB'—Ἀθηναίοις δὲ Τεγεᾶται περὶ τάξεως ἐρίσαντες ἡξίουσαν, ὥσπερ αἰεὶ, Λακεδαιμονίων τὸ δεξιὸν ἐχόντων κέρας, αὐτοὶ τὸ εὐώνυμον ἔχειν, πολλὰ τοὺς αὐτῶν προγόνους ἐγκωμιάζοντες. Ἀγανακτούντων δὲ τῶν Ἀθηναίων παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης εἶπε· *«Τεγεάταις μὲν ἀντειπεῖν περὶ εὐγενείας καὶ ἀνδραγαθίας ὁ παρῶν καιρὸς οὐ δίδωσι, πρὸς δ' ὑμᾶς, ὦ Σπαρτιαῖται, καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας λέγομεν, ὅτι τὴν ἀρετὴν οὐκ ἀφαιρεῖται τόπος οὐδὲ δίδωσιν· ἦν δ' ἄν*

ὕμεις ἡμῖν τάξιν ἀποδῶτε, πειρασόμεθα κοσμοῦν-
 τες καὶ φαλάττοντες μὴ καταισχύνειν τοὺς προη-
 γωνισμένους ἀγῶνας. Ἦκομεν γὰρ οὐ τοῖς συμμά-
 χοις στασιάσοντας, ἀλλὰ μαχοῦμενοι τοῖς πολεμίοις,
 οὐδ' ἐπαινεσόμενοι τοὺς πατέρας, ἀλλ' αὐτοὺς ἄν-
 δρας ἀγαθοὺς τῇ Ἑλλάδι παρέξοντες· ὡς οὗτος ὁ
 ἀγὼν δείξει καὶ πόλιν καὶ ἄρχοντα καὶ ἰδιώτην
 ὅπόσον τοῖς Ἑλλησιν ἄξιός ἐστιν». Ταῦτ' ἀκούσαντες
 οἱ σύεδροι καὶ ἡγεμόνες ἀπεδέξαντο τοὺς Ἀθηναίους
 καὶ θᾶτερον αὐτοῖς κέρασ ἀπέδοσαν.

ΙΓ'.—Οὔσης δὲ μετεώρου τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα
 τοῖς Ἀθηναίοις τῶν πραγμάτων ἐπισφαλῶς ἐχόντων,
 ἄνδρες ἐξ οἴκων ἐπιφανῶν καὶ χρημάτων μεγάλων πέ-
 νητες ὑπὸ τοῦ πολέμου γεγονότες καὶ πᾶσαν ἅμα τῷ
 πλούτῳ τὴν ἐν τῇ πόλει δύναμιν αὐτῶν καὶ δόξαν οἰχο-
 μένην ὀρῶντες, ἐτέρων τιμωμένων καὶ ἀρχόντων, συ-
 νῆλθον εἰς οἰκίαν τινὰ τῶν ἐν Πλαταιαῖς κρύφα καὶ
 συνωμόσαντο καταλύσειν τὸν δῆμον· εἰ δὲ μὴ προχω-
 ροίη, λυμανεῖσθαι τὰ πράγματα καὶ τοῖς βαρβάροις προ-
 δώσειν. Πραττομένων δὲ τούτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ
 συχῶν ἤδη διεφθαρμένων, αἰσθόμενος ὁ Ἀριστείδης
 καὶ φοβηθεὶς τὸν καιρὸν ἔγνω μετ' ἕαν ἀμελούμενον
 τὸ πρᾶγμα μὴθ' ἅπαν ἐκκαλύπτειν, ἀγνοούμενον εἰς
 ὅσον ἐκβήσεται πλῆθος ὁ ἔλεγχος, τὸν τοῦ δικαίου ζη-
 τῶν ὄρον ἀντὶ τοῦ συμφέροντος. Ὅκτὸ δὴ τινὰς ἐκ πολ-
 λῶν συνέλαβε καὶ τούτων δύο μὲν, οἷς πρώτοις ἡ κρίσις
 προεγράφη, οἱ καὶ πλείστην αἰτίαν εἶχον, Αἰσχίνης
 Λαμπροεὺς καὶ Ἀγασίας Ἀχαρνεὺς, ὄχοντο φεύγοντες

ἐκ τοῦ στρατοπέδου, τοὺς δ' ἄλλους ἀφῆκε θαρσῆσαι διδοὺς καὶ μεταγνῶναι τοῖς ἔτι λανθάνειν οἰομένοις, ὑπειπὼν, ὡς μέγα δικαστήριον ἔχουσι τὸν πόλεμον ἀπολύσασθαι τὰς αἰτίας ὀρθῶς καὶ δικαίως τῇ πατρίδι βουλευόμενοι.

ΙΔ'—Μετὰ ταῦτα Μαρδόνιος, ᾧ πλεῖστον ἐδόκει διαφέρειν, τῶν Ἑλλήνων ἀπεπειρᾶτο, τὴν ἵππον ἀθρόαν αὐτοῖς ἐφείς καθεζομένοις ὑπὸ τὸν πρόποδα τοῦ Κιθαιρῶνος ἐν χωρίοις ὄχυροῖς καὶ πετρώδεσι πλὴν Μεγαρέων· οὗτοι δὲ τρισχίλιοι τὸ πλῆθος ὄντες ἐν τοῖς ἐπιπέδοις μᾶλλον ἐστρατοπεδεύοντο. Διὸ καὶ κακῶς ἔπασχον ὑπὸ τῆς ἵππου ῥυείσης ἐπ' αὐτοὺς καὶ προσβολὰς ἐχούσης πανταχόθεν. Ἐπεμπον οὖν ἄγγελον κατὰ τάχος πρὸς Πausasian βοηθεῖν κελεύοντες, ὡς οὐ δυνάμενοι καθ' αὐτοὺς ὑποστῆναι τὸ τῶν βαρβάρων πλῆθος. Ταῦτα Πausanias ἀκούων, ἤδη δὲ καὶ καθορῶν ἀποκεκρυμμένον ἀκοντισμάτων καὶ τοξευμάτων πλήθει τὸ στρατόπεδον τῶν Μεγαρέων καὶ συνεσταλμένους αὐτοὺς εἰς ὀλίγον, αὐτὸς μὲν ἀμήχανος ἦν πρὸς ἱππότης ἀμύνειν ὀπλιτικῇ φάλαγγι καὶ βαρεῖα τῇ Σπαρτιατῶν, τοῖς δ' ἄλλοις στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων περὶ αὐτὴν οὔσι προύθετο ζῆλον ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας, εἰ δὴ τινες ἐκόντες ἀναδέξαιτο προαγωνίσασθαι καὶ βοηθῆσαι τοῖς Μεγαρεῦσι. Τῶν δ' ἄλλων ὀκνοῦντων Ἀριστείδης ἀναδεξάμενος ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων τὸ ἔργον ἀποστέλλει τὸν προθυμώτατον τῶν λοχαγῶν Ὀλυμπιόδωρον ἔχοντα τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν τεταγμένους λογάδας τριακοσίους καὶ τοξότας ἀναμεμειγμένους σὺν αὐτοῖς. Τούτων δὲ ὀξέως διασκευασαμένων καὶ προσφερομένων

δρόμῳ, Μασίστιος ὁ τῶν βαρβάρων ἵππαρχος, ἀνὴρ ἀλκῆ τε θαυμαστός μεγέθει τε καὶ κάλλει σώματος περιττός, ὡς κατείδεν, ἐναντίον ἐπιστρέψας τὸν ἵππον εἰς αὐτοὺς ἤλαυνεν. Τῶν δ' ἀνασχομένων καὶ συμβαλόντων ἦν ἄγων καρτερός, ὡς πείραν ἐν τούτῳ τοῦ παντός λαμβανόντων. Ἐπεὶ δὲ τοξευθεὶς ὁ ἵππος τὸν Μασίστιον ἀπέρριψε καὶ πεσὼν ὑπὸ βάρους τῶν ὀπλῶν αὐτός τε δυσκίνητος ἦν ἀναφέρειν καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπικειμένοις καὶ παίουσι δυσμεταχείριστος, οὐ μόνον στέρνα καὶ κεφαλὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ γυῖα χρυσῷ καὶ χαλκῷ καὶ σιδήρῳ καταπεφραγμένος, τοῦτον μὲν ἢ τὸ κράνος ὑπέβαινε τὸν ὀφθαλμὸν ἀκοντίου στύρακι παίων τις ἀνεΐλεν, οἱ δ' ἄλλοι Πέρσαι προέμενοι τὸν νεκρὸν ἔφευγον. Ἐγνώσθη δὲ τοῦ κατορθώματος τὸ μέγεθος τοῖς Ἑλλήσιν οὐκ ἀπὸ τῶν νεκρῶν τοῦ πλήθους, ὀλίγοι γὰρ οἱ πεσόντες ἦσαν, ἀλλὰ τῷ πένθει τῶν βαρβάρων. Καὶ γὰρ ἑαυτοὺς ἔκειραν ἐπὶ τῷ Μασιστίῳ καὶ ἵππους καὶ ἡμιόνους, οἰμωγῆς τε καὶ κλαυθμοῦ τὸ πεδίον ἐνεπίμπλασαν, ὡς ἄνδρα πολὺν πρῶτον ἀρετῆς τε καὶ δυνάμει μετὰ γε Μαρδόνιον αὐτὸν ἀποβαλόντες.

ΙΕ'—Μετὰ δὲ τὴν ἵππομαχίαν ἀμφοτέρωι μάχης ἔσχοντο χρόνον πολὺν· ἀμυνομένοις γὰρ οἱ μάντις νίκην προύφαινον ἐκ τῶν ἱερῶν ὁμοίως καὶ τοῖς Πέρσαις καὶ τοῖς Ἑλλήσιν, εἰ δ' ἐπιχειροῖεν, ἦταν. Ἐπειτα Μαρδόνιος, ὡς αὐτῷ μὲν ἡμερῶν ὀλίγων τὰ ἐπιτήδεια περιῆν, οἱ δ' Ἑλλήνες αἰεὶ τινῶν ἐπιρροόντων πλείονες ἐγίνοντο, δυσανασχετῶν ἔγνω μηκέτι μένειν, ἀλλὰ διαβάς ἅμα φάει τὸν Ἀσωπὸν ἐπιθέσθαι τοῖς Ἑλλήσιν ἀπροσδοκίτως· καὶ παράγγελμα τοῖς ἡγεμόσιν ἐσπέρας ἔδωκεν. Μεσοῦ-

σης δὲ μάλιστα τῆς νυκτὸς ἀνὴρ ἵππον ἔχων ἀτρέμα προσεμείγνυε τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἑλλήνων ἐντυχὸν δὲ ταῖς φυλακαῖς ἐκέλευεν αὐτῷ προσελθεῖν Ἀριστείδην τὸν Ἀθηναῖον. Ὑπακούσαντος δὲ ταχέως ἔφησεν «*Εἰμὶ μὲν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών, ἤκω δὲ κινδύνων τὸν μέγιστον εὐνοία τῇ πρὸς ὑμᾶς αἰρόμενος, ὡς μὴ τὸ αἰφνίδιον ἐκπλήξῃεν ὑμᾶς χεῖρον ἀγωνίσασθαι. Μαχεῖται γὰρ ὑμῖν Μαρδόνιος αὐριον, οὐχ ὑπ' ἐλπίδος χρηστῆς οὐδὲ θάρσους, ἀλλ' ἀπορίας τῶν παρόντων, ἐπεὶ καὶ μάντις ἐκεῖνον ἀπαισίοις ἱεροῖς καὶ λογίοις χρησμῶν εἴργουσι μάχης καὶ τὸν στρατὸν ἔχει δυσθυμία πολλή καὶ κατάπληξις. Ἀλλ' ἀνάγκη τολμῶντα πειραῶσθαι τῆς τύχης ἢ τὴν ἐσχάτην ὑπομένειν ἀπορίαν καθεξόμενον*». Ταῦτα φράσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐδεῖτο τὸν Ἀριστείδην αὐτὸν εἰδέναί καὶ μνημονεύειν, ἐτέρῳ δὲ μὴ κατελεῖν. Ὁ δ' οὐ καλῶς ἔχειν ἔφη ταῦτα Πausανίαν ἀποκρύψασθαι, ἐκείνῳ γὰρ ἀνακεῖσθαι τὴν ἡγεμονίαν, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἄρρητα πρὸς τῆς μάχης ἔσεσθαι, νικώσης δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδένα τὴν Ἀλεξάνδρου προθυμίαν καὶ ἀρετὴν ἀγνοήσῃεν. Λεχθέντων δὲ τούτων ὁ τε βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἀπῆλυνεν ὀπίσω πάλιν, ὅτε Ἀριστείδης ἀφικόμενος ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Πausανίου διηγείτο τοὺς λόγους· καὶ μετεπέμποντο τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας καὶ παρήγγελλον ἐν κόσμῳ τὸν στρατὸν ἔχειν, ὡς μάχης ἐσομένης.

15'—Ἐν τούτῳ δ', ὡς Ἡρόδοτος ἱστορεῖ, Πausανίας Ἀριστείδην προσέφερε λόγον ἀξιῶν τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τὸ δεξιὸν μεταγαγόντα κατὰ τοὺς Πέρσας.

ἀντιταχθῆναι, βέλτιον γὰρ ἀγωνιεῖσθαι τῆς τε μάχης ἐμπείρους γεγονότας, καὶ τῷ προνενηκῆναι θαρροῦντας, αὐτῷ δὲ παραδοῦναι τὸ εὐώνυμον, ὅπου τῶν Ἑλλήνων οἱ μηδίζοντες ἐπιβάλλειν ἔμελλον. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἀγνώμονα καὶ φορτικὸν ἡγοῦντο τὸν Πausανίαν, εἰ τὴν ἄλλην ἔων τάξιν ἐν χώρᾳ μόνους ἄνω καὶ κάτω μεταφέρει σφᾶς ὥσπερ εἴλωτας κατὰ τὸ μαχιμώτατον προβαλλόμενος· ὁ δ' Ἀριστείδης διαμαρτάνειν αὐτοὺς ἔφασκε τοῦ παντός, εἰ πρόφην μὲν ὑπὲρ τοῦ τὸ εὐώνυμον κέρους ἔχειν διεφιλοτιμοῦντο Τεγεάταις καὶ προκριθέντες ἐσεμνύοντο, νῦν δέ, Λακεδαιμονίων ἐκουσίως αὐτοῖς ἐξισταμένων τοῦ δεξιοῦ καὶ τρόπον τινὰ τὴν ἡγεμονίαν παραδιδόντων, οὔτε τὴν δόξαν ἀγαπῶσιν οὔτε κέρδος ἡγοῦνται τὸ μὴ πρὸς ὁμοφύλους καὶ συγγενεῖς, ἀλλὰ βαρβάρους καὶ φύσει πολεμίους ἂν ἀγωνίσασθαι. Ἐκ τούτου πάνυ προθύμως οἱ Ἀθηναῖοι διημείβοντο τοῖς Σπαρτιάταις τὴν τάξιν καὶ λόγος ἐχώρει δι' αὐτῶν πολλὺς ἀλλήλοις παρεγγυώντων, ὡς οὔτε ὄπλα βελτίω λαβόντες οὔτε ψυχὰς ἀμείνους οἱ πολέμοι τῶν ἐν Μαραθῶνι προσίασιν, ἀλλὰ ταῦτά μὲν ἐκείνοις τόξα, ταῦτά δ' ἐσθῆτος ποικίλματα καὶ χρυσὸς ἐπὶ σώμασι μαλακοῖς καὶ ψυχαῖς ἀνάνδρσι· ἡμῖν δ' ὅμοια μὲν ὄπλα καὶ σώματα, μεῖζον δὲ ταῖς νίκαις τὸ θάρσος, ὁ δ' ἀγὼν οὐχ ὑπὲρ χώρας καὶ πόλεως μόνον, ὡς ἐκείνοις, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐν Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι τροπαίων, ὡς μὴδ' ἐκεῖνα Μιλτιάδου δοκῆ καὶ τύχης, ἀλλὰ Ἀθηναίων. Οὗτοι μὲν οὖν σπεύδοντες ἐν ἀμείψει τῶν τάξεων ἦσαν· αἰσθόμενοι δὲ Θηβαῖοι παρ' αὐτομόλων Μαρδονίῳ φράζουσι. Κάκεϊνος εὐθύς, εἴτε

Ἐ. Γ. Πανιελάκη — Πλουτάρχου Ἀριστείδης

3

δεδιῶς τοὺς Ἀθηναίους, εἶτε τοῖς Λακεδαιμονίοις συμπεσεῖν φιλοτιμούμενος, ἀντιπαρεξήγε τοὺς Πέρσας ἐπὶ τὸ δεξιόν, τοὺς δὲ Ἑλληνας ἐκέλευε τοὺς σὺν αὐτῷ κατὰ τοὺς Ἀθηναίους ἴστασθαι. Γενομένης δὲ τῆς μετακοσμήσεως καταφανοῦς ὁ τε Πausanίας ἀποτραπείς αὐθις ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κατέστη, καὶ Μαροδόνιος, ὥσπερ εἶχεν ἐξ ἀρχῆς, ἀνέλαβε τὸ εὐόνυμον κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους γενόμενος, ἢ τε ἡμέρα διεξῆλθεν ἀργή. Καὶ τοῖς Ἑλλήσι βουλευομένοις ἔδοξε πορρωτέρω μεταστρατοπεδεῦσαι καὶ καταλαβεῖν εὐδρον χωρίον, ἐπεὶ τὰ πλησίον νάματα καθύβριστο καὶ διέφθαρτο τῶν βαρβάρων ἱπποκρατούντων.

IZ'—Ἐπελθούσης δὲ νυκτὸς καὶ τῶν στρατηγῶν ἀγόντων ἐπὶ τὴν ἀποδεδειγμένην στρατοπεδείαν, οὐ πάνυ πρόθυμον ἦν ἔπεσθαι καὶ συμμένειν τὸ πλῆθος, ἀλλ' ὡς ἀνέστησαν ἐκ τῶν πρώτων ἐρυμάτων, ἐφέροντο πρὸς τὴν πόλιν τῶν Πλαταιέων οἱ πολλοὶ καὶ θόρυβος ἦν ἐκεῖ διασκιδναμένων καὶ κατασκηγούντων ἀτάκτως. Λακεδαιμονίοις δὲ συνέβαινεν ἄκουσι μόνοις ἀπολείπεσθαι τῶν ἄλλων Ἀμομφάρετος γάρ, ἀνὴρ θυμοειδῆς καὶ φιλοκίνδυνος, ἔκπαλαι πρὸς τὴν μάχην σπαργῶν καὶ βαρυνόμενος τὰς πολλὰς ἀναβολὰς καὶ μελλήσεις, τότε δὴ παντάπασι τὴν μετάστασιν φυγὴν ἀποκαλῶν καὶ ἀποδρασιν, οὐκ ἔφη λείπειν τὴν τάξιν, ἀλλ' αὐτόθι μένων μετὰ τῶν ἑαυτοῦ λοχιτῶν ὑποστήσεσθαι Μαροδόνιον. Ὡς δὲ Πausanίας ἐπελθὼν ἔλεγε ταῦτα πράττειν ἐψηφισμένα καὶ δεδογμένα τοῖς Ἑλλήσιν, ἀράμενος ταῖν χεροῖν πέτρον μέγαν ὁ Ἀμομφάρετος καὶ καταβαλὼν

πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Πausανίου, ταύτην ἔφη ψῆφον αὐ-
 τὸς περὶ τῆς μάχης τίθεσθαι, τὰ δὲ τῶν ἄλλων δειλὰ
 βουλευμάτων καὶ δόγματα χαιρῖν ἔαν. Ἀπορούμενος δὲ
 Πausανίας τῷ παρόντι πρὸς μὲν τοὺς Ἀθηναίους ἔπεμ-
 ψεν, ἀπιόντας ἤδη, περιμεῖναι δεόμενος καὶ κοινῇ βαδί-
 ζειν, αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην δύναμιν ἤγε πρὸς τὰς Πλα-
 ταιάς, ὡς ἀναστήσων τὸν Ἀμομφάρετον. Ἐν τούτῳ δὲ
 κατελάμβανεν ἡμέρα καὶ Μαροδόσιος (οὐ γὰρ ἔλαθον τὴν
 στρατοπεδείαν ἐκλελοιπότες οἱ Ἕλληνες) ἔχων συντε-
 ταγμένην τὴν δύναμιν ἐπεφέρετο τοῖς Λακεδαιμονίοις
 βοῆ πολλῇ καὶ πατάγῳ τῶν βαρβάρων, ὡς οὐ μάχης
 ἔσομένης, ἀλλὰ φεύγοντας ἀναρπασομένων τοὺς Ἕλλη-
 ληνας. Ὁ μικρῶς ῥοπῆς ἐδέησε γενέσθαι. Κατιδὼν γὰρ
 τὸ γινόμενον ὁ Πausανίας ἔσχετο μὲν τῆς πορείας καὶ
 τὴν ἐπὶ μάχῃ τάξιν ἐκέλευσε λαμβάνειν ἕκαστον, ἔλαθε
 δ' αὐτόν, εἶθ' ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν Ἀμομφάρετον ὀργῆς
 εἶτε τῷ τάχει θοορυθηθέντα τῶν πολεμίων, σύνθημα μὴ
 δοῦναι τοῖς Ἕλλησιν. Ὅθεν οὔτ' εὐθύς οὔθ' ἀθρόοι,
 κατ' ὀλίγους δὲ καὶ σποράδιην, ἤδη τῆς μάχης ἐν χερσὶν
 οὔσης, προσεβοήθουν. Ὡς δὲ θυόμενος οὐκ ἐκαλλιέρει,
 προσέταξε τοῖς Λακεδαιμονίοις τὰς ἀσπίδας πρὸ τῶν
 ποδῶν θεμένους ἀτρέμα καθέξουσθαι καὶ προσέχειν αὐτῷ,
 μηδένα τῶν πολεμίων ἀμυνομένους, αὐτὸς δὲ πάλιν
 ἐσφαγιάζετο. Καὶ προσέπιπτον οἱ ἱππεῖς· ἤδη δὲ καὶ βέ-
 λλος ἐξικνεῖτο καὶ τις ἐπέπληκτο τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐν
 τούτῳ δὲ καὶ Καλλικράτης, ὃν ἰδέα τε κάλλιστον Ἕλ-
 λήνων καὶ σώματι μέγιστον ἐν ἐκείνῳ τῷ στρατῷ γενέ-
 σθαι λέγουσι, τοξευθεὶς καὶ θνήσκων οὐκ ἔφη τὸν θά-
 νατον ὀδύρεσθαι, καὶ γὰρ ἐλθεῖν οἰκοθεν ὑπὲρ τῆς
 Ἑλλάδος ἀποθανοῦμενος, ἀλλ' ὅτι θνήσκει τῇ χειρὶ

μὴ χρησάμενος. Ἦν οὖν τὸ μὲν πάθος δεινόν; ἢ δὲ ἐγκράτεια θαυμαστὴ τῶν ἀνδρῶν. Οὐ γὰρ ἠμύνοντο τοὺς πολεμίους ἐπιβαίνοντας, ἀλλὰ τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ καιρὸν ἀναμένοντες ἠνείχοντο βαλλόμενοι καὶ πίπτοντες ἐν ταῖς τάξεσιν. Ἔνιοι δέ φασι τῷ Πausανία, μικρὸν ἔξω τῆς παρατάξεως θύοντι καὶ κατευχομένῳ, τῶν Λυδῶν τινας ἄφνω προσπεσόντας ἀρπάζειν καὶ διαρρίπτειν τὰ περὶ τὴν θυσίαν, τὸν δὲ Πausανίαν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν οὐκ ἔχοντας ὅπλα ῥάβδοις καὶ μάστιγι παίειν. Διὸ καὶ νῦν ἐκείνης τῆς ἐπιδρομῆς μιμήματα τὰς περὶ τὸν βωμὸν ἐν Σπάρτῃ πληγὰς τῶν ἐφήβων καὶ τὴν μετὰ ταῦτα τῶν Λυδῶν πομπὴν συντελεῖσθαι.

ΙΗ'—Δυσφορῶν οὖν ὁ Πausανίας τοῖς παροῦσιν; ἄλλα τοῦ μάντεως ἐπ' ἄλλοις ἱερεῖα καταβάλλοντος, τρέπεται πρὸς τὸ Ἡραῖον τῇ ὄψει δεδακρυμένος καὶ τὰς χεῖρας ἀνασχὼν εὗξατο Κιθαρωνία. Ἡρα καὶ θεοῖς ἄλλοις, οἱ Πλαταιίδα γῆν ἔχουσιν, εἰ μὴ πέρωται τοῖς. Ἐλλησι νικᾶν, ἀλλὰ δράσαντάς γέ τι παθεῖν καὶ δείξαντας ἔργῳ τοῖς πολεμίοις, ὡς ἐπ' ἄνδρας ἀγαθοὺς καὶ μάχεσθαι μεμαθηκότας ἐστράτευσαν. Ταῦτα τοῦ Πausανίου θεοκλυτοῦντος ἅμα ταῖς εὐχαῖς ἐφάνη τὰ ἱερά: καὶ νίκην ὁ μάντις ἔφραζε. Καὶ δοθέντος εἰς ἅπαντας τοῦ παραγγέλματος καθίστασθαι πρὸς τοὺς πολεμίους, ἢ τε φάλαγξ ὄψιν ἔσχεν αἰφνιδίως ἐνὸς ζῆρου θυμοειδοῦς πρὸς ἀλκὴν τρεπομένου καὶ φριξάντος, τοῖς τε βαρβάροις τότε παρέστη λογισμὸς, ὡς πρὸς ἄνδρας αὐτοῖς ὁ ἀγὼν ἔσται μαχουμένους ἄχρι θανάτου. Διὸ καὶ προθέμενοι φράγμα τῶν γέροντων ἐτόξευον τοὺς Λακε-

δαίμονιους. Οἱ δὲ τηροῦντες ἅμα τὸν συνασπισμὸν ἐπέβρουν καὶ προσπεσόντες ἐξεώθουν τὰ γέρεα καὶ τοῖς δόρασι τύπτοντες πρόσωπα καὶ στέρνα Περσῶν πολλοὺς κατέβαλλον, οὐκ ἀπράκτως οὐδὲ ἀθύμως πίπτοντας· καὶ γὰρ ἀντιλαμβάνόμενοι τῶν δοράτων ταῖς χερσὶ γυμναῖς συνέθραυον τὰ πλεῖστα καὶ πρὸς τὰς ξιφουλκίας ἐχώρουν οὐκ ἀργῶς, ἀλλὰ ταῖς τε κοπίσι καὶ τοῖς ἀκινάκαις χρώμενοι καὶ τὰς ἀσπίδας παρασπῶντες καὶ συμπλεκόμενοι χρόνον πολὺν ἀντεῖχον. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τέως μὲν ἠτρέμουν ἀναμένοντες τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐπεὶ δὲ κραυγὴ τε προσέπιπτε πολλὴ μαχομένων καὶ παρῆν, ὡς φασιν, ἄγγελος παρὰ Πausανίου τὰ γινόμενα φράζων, ὤρμησαν κατὰ τάχος βοηθεῖν. Καὶ προχωροῦσιν αὐτοῖς διὰ τοῦ πεδίου πρὸς τὴν βοήν ἐπεφέροντο τῶν Ἑλλήνων οἱ μηδίζοντες. Ἀριστείδης δὲ πρῶτον μὲν, ὡς εἶδε, πολὺ προελθὼν ἐβόα, μαρτυρόμενος Ἑλληνίους θεοὺς, ἀπέχεσθαι μάχης καὶ μὴ σφίσις ἐμποδῶν εἶναι μηδὲ κωλύειν ἐπαμύνοντας τοῖς προκινδυνεύουσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἐπεὶ δ' ἑώρα μὴ προσέχοντας αὐτῷ καὶ συντεταμένους ἐπὶ τὴν μάχην, οὕτω τῆς ἐκεῖ βοηθείας ἀποτραπόμενος συνέβαλε τούτοις περὶ πεντακισμυρίους οὖσιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πλεῖστον εὐθύς ἐνέδωκε καὶ ἀπεχώρησεν, ἅτε δὴ καὶ τῶν βαρβάρων ἀπηλλαγμένων, ἣ δὲ μάχη λέγεται μάλιστα κατὰ Θηβαίους γενέσθαι, προθυμώτατα τῶν πρώτων καὶ δυνατωτάτων τότε παρ' αὐτοῖς μηδίζόντων καὶ τὸ πλῆθος οὐ κατὰ γνώμην, ἀλλ' ὀλιγαρχούμενον ἀγόντων.

ΙΘ'—Οὕτω δὲ τοῦ ἀγῶνος δίχα συνεστῶτος πρῶτοι μὲν ἐώσαντο τοὺς Πέρσας οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ τὸν

Μαρδόνιον ἀνὴρ Σπαρτιάτης ὄνομα Ἀρμίνηστος ἀποκίννυσι, λίθῳ τὴν κεφαλὴν πατάξας, ὅσπερ αὐτῷ προσήμνηε τὸ ἐν Ἀμφιάρεω μαντεῖον. Ἐπεμψε γὰρ ἄνδρα Λυδὸν ἐνταῦθα, Κᾶρα δὲ ἕτερον εἰς τὸ Πτῶρον ὁ Μαρδόνιος· καὶ τοῦτον μὲν ὁ προφήτης Καριζῆ γλώσση προσεῖπεν, ὁ δὲ Λυδὸς ἐν τῷ σηκῷ τοῦ Ἀμφιάρεω κατευνασθεὶς ἔδοξεν ὑπὲρ τὴν τιμὴν τοῦ θεοῦ παραστῆναι καὶ κελεύειν αὐτὸν ἀπιέναι, μὴ βουλομένου δὲ λίθον εἰς τὴν κεφαλὴν ἐμβαλεῖν μέγαν, ὅσπερ δόξαί τε πληγέντα τεθνάναι τὸν ἀνθρώπον. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γενέσθαι λέγεται· τοὺς δὲ φεύγοντας εἰς τὰ ξύλινα τείχη καθείρξαν. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον Ἀθηναῖοι τοὺς Θηβαίους τρέπονται καὶ τριακοσίους τοὺς ἐπιφανεστάτους καὶ πρώτους διαφθείρουσιν ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ. Γεγενημένης δὲ τῆς τροπῆς ἦκεν αὐτοῖς ἄγγελος πολιορκεῖσθαι τὸ βαρβαρικὸν εἰς τὰ τείχη κατακεκλεισμένον. Οὕτω δὲ σώζεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἔασαντες ἐβοήθουν πρὸς τὰ τείχη καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις παντάπασιν ἀργῶς πρὸς τειχομαχίαν καὶ ἀπέριτος ἔχουσιν ἐπιφανέντες αἰροῦσι τὸ στρατόπεδον φόνῳ πολλῷ τῶν πολεμίων· λέγονται γὰρ ἀπὸ τῶν τριακοντα μυριάδων τετρακισμύριοι φυγεῖν σὺν Ἀρταβάζῳ. Τῶν δ' ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγωνισαμένων ἔπεσον οἱ πάντες ἐπὶ χιλίοις ἑξήκοντα καὶ τριακόσιοι. Τούτων Ἀθηναῖοι μὲν ἦσαν δύο καὶ πενήκοντα, πάντες ἐκ τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, ὡς φησι Κλείδημος, ἀγωνισαμένης ἀριστα· διὸ καὶ ταῖς Σφαγίτισι νόμφοις ἔθυσον Αἰαντίδα τὴν πυθόχρηστον θυσίαν ὑπὲρ τῆς νίκης ἐκ δημοσίου τὸ ἀνάλωμα λαμβάνοντες· Λακεδαιμόνιοι δ' ἐνὶ πλείους τῶν ἐνενήκοντα, Τεγεᾶται δ' ἑκκαίδεκα. Θαυμαστὸν οὖν τὸ Ἡροδότου, πῶς μόνους τούτους φησὶν εἰς χειρας ἔλ-

θεῖν τοῖς πολεμίοις, τῶν δ' ἄλλων Ἑλλήνων μηδένα. Καὶ γὰρ τὸ πλῆθος τῶν πεσόντων μαρτυρεῖ καὶ τὰ μνήματα κοινὸν γενέσθαι τὸ κατόρθωμα· καὶ τὸν βωμὸν οὐκ ἂν ἐπέγραψαν οὕτως, εἰ μόναι τρεῖς πόλεις ἠγωνίσαντο, τῶν ἄλλων ἀτρέμα καθεζομένων·

*τόνδε ποθ' Ἑλληνες νίκας κράτει, ἔργῳ Ἄρηος,
εὐτόλμῳ ψυχᾷς λήματι πειθόμενοι,
Πέρσας ἐξελάσαντες, ἐλευθέρῳ Ἑλλάδι κοινὸν
ιδρύσαντο Διὸς βωμὸν ἐλευθερίου.*

Ταύτην τὴν μάχην ἐμαχέσαντο τῇ τετράδι τοῦ Βοηδρομιῶνος ἰσταμένου κατ' Ἀθηναίους, κατὰ δὲ Βοιωτοὺς τετράδι τοῦ Πανέμου φθίνοντος, ἣ καὶ νῦν ἔτι τὸ Ἑλληνικὸν ἐν Πλαταιαῖς ἀθροίζεται συνέδριον καὶ θύουσι τῷ ἐλευθερίῳ Διὶ Πλαταιεῖς ὑπὲρ τῆς νίκης. Τὴν δὲ τῶν ἡμερῶν ἀνωμαλίαν οὐ θαυμαστόν, ὅπου καὶ νῦν διηκριβομένων τῶν ἐν ἀστρολογίᾳ μᾶλλον ἄλλην ἄλλοι μηνὸς ἀρχὴν καὶ τελευτὴν ἄγουσιν.

Κ'—Ἐκ τούτου τῶν Ἀθηναίων τὸ ἀριστεῖον οὐ παραδιδόντων τοῖς Σπαρτιάταις οὐδὲ τρόπαιον ἰστάναι συγχορούντων ἐκείνοις, παρ' οὐδὲν ἂν ἦλθεν εὐθύς ἀπολέσθαι τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς ὅπλοις διαστάντων, εἰ μὴ πολλὰ παρηγορῶν καὶ διδάσκων τοὺς συστρατήγους ὁ Ἀριστείδης, μάλιστα δὲ Λεωκράτη καὶ Μυρωνίδην, ἔσχε καὶ συνέπεισε τὴν κρίσιν ἐφεῖναι τοῖς Ἑλλησιν. Ἐνταῦθα βουλευομένων τῶν Ἑλλήνων Θεογείτων μὲν ὁ Μεγαρεὺς εἶπεν, ὡς ἑτέρῳ πόλει δοτέον

εἶη τὸ ἀριστεῖον, εἰ μὴ βούλονται συνταράξαι πόλεμον ἐμφύλιον· ἐπὶ τούτῳ δ' ἀναστὰς Κλεόκριτος ὁ Κορινθίος δόξαν μὲν παρέσχεν ὡς Κορινθίοις αἰτήσων τὸ ἀριστεῖον· ἦν γὰρ ἐν ἀξιώματι μεγίστῳ μετὰ τὴν Σπάρτην καὶ τὰς Ἀθήνας ἢ Κόρινθος· εἶπε δὲ πᾶσιν ἀρέσαντα καὶ θαυμαστὸν λόγον ὑπὲρ Πλαταιέων καὶ συνεβούλευσε τὴν φιλονικίαν ἀνελεῖν ἐκείνοις τὸ ἀριστεῖον ἀποδόντας, οἷς οὐδετέρους τιμωμένους ἂν ἄχθεσθαι. Ῥηθέντων δὲ τούτων πρῶτος μὲν Ἀριστείδης συνεχώρησεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, ἔπειτα Πausanίας ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων. Οὕτω δὲ διαλλαγέστες ἐξεῖλον ὀγδοήκοντα τάλαντα τοῖς Πλαταιεῦσιν, ἀφ' ὧν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἀνφοκοδόμησαν ἱερὸν καὶ τὸ ἔδος ἔστησαν καὶ γραφαῖς τὸν νεὼν διεκόσμησαν, αἱ μέχρι νῦν ἀκμάζουσαι διαμένουσιν, ἔστησαν δὲ τρόπαιον ἰδίᾳ μὲν Λακεδαιμόνιοι, χωρὶς δ' Ἀθηναῖοι. Περὶ δὲ θυσίας ἐρομένοις αὐτοῖς ἀνεῖλεν ὁ Πύθιος Διὸς ἐλευθερίου βωμὸν ἰδρύσασθαι, θῦσαι δὲ μὴ πρότερον ἢ τὸ κατὰ τὴν χώραν πῦρ ἀποσβέσαντας ὡς ὑπὸ τῶν βαρβάρων μεμιασμένον ἐνάυσασθαι καθαρὸν ἐκ Δελφῶν ἀπὸ τῆς κοινῆς ἐστίας. Οἱ μὲν οὖν ἄρχοντες τῶν Ἑλλήνων περιόντες εὐθύς ἠγάγκαζον ἀποσβεννῦναι τὰ πυρὰ πάντα τοὺς χρωμένους, ἐκ δὲ Πλαταιέων Εὐχίδας ὑποσχόμενος ὡς ἐνδέχεται τάχιστα κομεῖν τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ πῦρ ἦκεν εἰς Δελφούς. Ἀγνίσας δὲ τὸ σῶμα καὶ περιορῶνόμενος ἔστεφανώσατο δάφνη καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τὸ πῦρ δρόμῳ πάλιν εἰς τὰς Πλαταιὰς ἐχώρει καὶ πρὸ ἡλίου δυσμῶν ἐπανῆλθε τῆς αὐτῆς ἡμέρας χιλίους σταδίους κατανύσας. Ἀσπασάμενος δὲ τοὺς πολίτας καὶ τὸ πῦρ παραδοὺς εὐθύς ἔπεσε καὶ μετὰ μικρὸν ἐξέπνευσεν. Ἀγάμενοι δ' αὐ-

τὸν οἱ Πλαταιεῖς ἔθαψαν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Εὐκλείας Ἄρ-
τέμιδος, ἐπιγράψαντες τότε τὸ τετρόμετρον·

Εὐχίδας Πυθῶδε θρέξας ἦλθε τὰδ' αὐθημερόν.

Τὴν δ' Εὐκλειαν οἱ μὲν πολλοὶ καὶ καλοῦσι καὶ νο-
μίζουσιν Ἄρτεμιν, ἔνιοι δέ φασιν Ἡρακλέους μὲν θυ-
γατέρα καὶ Μυρτοῦς γενέσθαι, τῆς Μενoitίου μὲν θυ-
γατρὸς, Πατρόκλου δ' ἀδελφῆς, τελευτήσασαν δὲ παρ-
θένον ἔχειν παρὰ τε Βοιωτοῖς καὶ Λοκροῖς τιμὰς. Βω-
μὸς γὰρ αὐτῇ καὶ ἄγαλμα κατὰ πᾶσαν ἀγορὰν ἵδρυται
καὶ προθύουσιν αἷ τε ποιούμεναι καὶ οἱ ποιούμενοι
γάμους.

ΚΑ'—Ἐκ τούτου γενομένης ἐκκλησίας κοινῆς τῶν
Ἑλλήνων ἔγραψεν Ἀριστείδης ψήφισμα, συνίεναι μὲν
εἰς Πλαταιὰς καθ' ἕκαστον ἑνιαυτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος
προβούλους καὶ θεωροὺς, ἄγεσθαι δὲ πενταετηρικὸν
ἀγῶνα τῶν Ἐλευθερίων· εἶναι δὲ σύνταξιν Ἑλληνικὴν
μυρίαν μὲν ἀσπίδα, χιλίαν δὲ ἵππον, ναῦς δ' ἑκατὸν ἐπὶ
τὸν πρὸς βαρβάρους πόλεμον, Πλαταιεῖς δ' ἀσύλους καὶ
ἱεροὺς ἀφεῖσθαι τῷ θεῷ θύοντας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.
Κυρωθέντων δὲ τούτων οἱ Πλαταιεῖς ὑπεδέξαντο τοῖς
πεσοῦσι καὶ κειμένοις αὐτόθι τῶν Ἑλλήνων ἑναγίζειν
καθ' ἕκαστον ἑνιαυτόν. Καὶ τοῦτο μέχρι νῦν δρωσὶ τόνδε
τὸν τρόπον τοῦ Μαιμακτηριῶνος μηνός, ὅς ἐστι παρὰ
Βοιωτοῖς Ἀλαλκομένιος, τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα πέμπουσι
πομπῇ, ἧς προηγεῖται μὲν ἅμ' ἡμέρα σαλπικτῆς ἐγκε-
λευόμενος τὸ πολεμικόν, ἔπονται δ' ἅμαξαι μυρρίνης
μεστὰ καὶ στεφανωμάτων καὶ μέλας ταῦρος καὶ χοῶς

οἴνου καὶ γάλακτος ἐν ἀμφορεῦσιν ἐλαίου τε καὶ μύρου κρωσσοὺς νεανίσκοι κομίζοντες ἐλεύθεροι· δούλω γὰρ οὐδενὸς θέμις ἐστὶ τῶν περὶ τὴν διακονίαν ἐκείνην προσάψασθαι διὰ τὸ τοὺς ἄνδρας ἀποθανεῖν ὑπὲρ ἐλευθερίας. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῶν Πλαταιέων ὁ ἄρχων, ὃ τὸν ἄλλον χρόνον οὔτε σιδήρου θιγεῖν ἔξεστιν οὔθ' ἑτέραν ἐσθῆτα πλὴν λευκῆς ἀναλαβεῖν, τότε χιτῶνα φονικοῦν ἐνδεδυκὼς ἀράμενός τε ὑδρίαν ἀπὸ τοῦ γραμματοφυλακίου ξιφῆρης ἐπὶ τοὺς τάφους προάγει διὰ μέσης τῆς πόλεως. Εἶτα λαβὼν ὕδωρ ἀπὸ τῆς κρήνης αὐτὸς ἀπολούει τε τὰς στήλας καὶ μύρω χρίει καὶ τὸν ταῦρον εἰς τὴν πυρὰν σφάζει καὶ κατευξάμενος Διὶ καὶ Ἑρμῇ χιθονίῳ παρακαλεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀποθάνοντα· ἐπὶ τὸ δεῖπνον καὶ τὴν αἵμακουρίαν. Ἐπειτα κρατῆρα κεράσας οἴνου καὶ χεάμενος ἐπιλέγει *«Προπίνω τοῖς ἀνδράσι τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἀποθανοῦσι»*. Ταῦτα μὲν οὖν ἔτι καὶ νῦν διαφυλάττουσιν οἱ Πλαταιεῖς.

ΚΒ'—Ἐπεὶ δ' ἀναχωρήσαντας εἰς τὸ ἄστυ τοὺς Ἀθηναίους ὁ Ἀριστείδης ἑώρα ζητοῦντας τὴν δημοκρατίαν ἀπολαβεῖν, ἅμα μὲν ἄξιον ἠγούμενος διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν ἐπιμελείας τὸν δῆμον, ἅμα δ' οὐκ ἔτι ῥάδιον ἰσχύοντα τοῖς ὅπλοις καὶ μέγα φρονοῦντα ταῖς νίκαις ἐκβιασθῆναι, γράφει ψήφισμα κοινήν εἶναι τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς ἄρχοντας ἐξ Ἀθηναίων ἀπάντων αἰρεῖσθαι. Θεμιστοκλέους δὲ πρὸς τὸν δῆμον εἰπόντος, ὡς ἔχει τι βούλευμα καὶ γνώμην ἀπόρρητον, ὠφέλιμον δὲ τῇ πόλει καὶ σωτήριον, ἐκέλευσαν Ἀριστείδην μόνον ἀκοῦσαι καὶ

συνδοκιμάσαι. Φράσαντος δὲ τῷ Ἀριστείδῃ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὡς διανοεῖται τὸ ναύσταθμον ἐμπρῆσαι τῶν Ἑλλήνων, οὕτω γὰρ ἔσεσθαι μεγίστους καὶ κυρίους ἀπάντων τοὺς Ἀθηναίους, παρελθὼν εἰς τὸν δῆμον ὁ Ἀριστείδης ἔφη τῆς πράξεως, ἣν Θεμιστοκλῆς πράττειν διανοεῖται, μήτε λυσιτελεστέραν ἄλλην μήτ' ἀδικωτέραν εἶναι. Ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ Ἀθηναῖοι παύσασθαι τὸν Θεμιστοκλέα προσέταξαν. Οὕτω μὲν ὁ δῆμος ἦν φιλοδίκαιος, οὕτω δὲ τῷ δήμῳ πιστὸς ὁ ἀνὴρ καὶ βέβαιος.

ΚΓ'—Ἐπεὶ δὲ στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς μετὰ Κίμωνος ἐπὶ τὸν πόλεμον ἑώρα τὸν τε Πausανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας τῶν Σπαρτιατῶν ἐπαχθεὶς καὶ χαλεποὺς τοῖς συμμάχοις ὄντας, αὐτὸς τε πρῶτος καὶ φιλανθρωπῶς ὁμιλῶν καὶ τὸν Κίμωνα παρέχων εὐάρμοστον αὐτοῖς καὶ κοινὸν ἐν ταῖς στρατείαις ἔλαθε τῶν Λακεδαιμονίων οὐχ ὄπλοις οὐδὲ ναυσὶν οὐδ' ἵπποις, εὐγνωμοσύνη δὲ καὶ πολιτεία τὴν ἡγεμονίαν παρελόμενος. Προσφιλεῖς γὰρ ὄντας τοὺς Ἀθηναίους τοῖς Ἑλλήσι διὰ τὴν Ἀριστείδου δικαιοσύνην καὶ τὴν τοῦ Κίμωνος ἐπιείκειαν ἔτι μᾶλλον ἢ τοῦ Πausανίου πλεονεξία καὶ βαρύτης ποθεινοὺς ἐποίησε. Τοῖς τε γὰρ ἄρχουσι τῶν συμμάχων αἰεὶ μετ' ὀργῆς ἐνετύγγανε καὶ τραχέως, τοὺς τε πολλοὺς ἐκόλαζε πληγαῖς ἢ σιδηρᾶν ἄγκυραν ἐπιτιθεῖς. ἠνάγκαζεν εἶσταναι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Σπιβάδα δ' οὐκ ἦν λαβεῖν οὐδὲ χόρτον οὐδὲ κρήνην προσελθεῖν ὑδρευσόμενον οὐδένα πρὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ μάλιστα ἔχοντες ὑπηρεταί τοὺς προσιόντας ἀπίλαννον. Ὑπὲρ ὧν τοῦ Ἀριστείδου ποτὲ βουλευθέντος ἐγκαλέσαι καὶ διδάξαι

·συναγαγὼν τὸ πρόσωπον ὁ Πausanίας οὐκ ἔφη σχολάζειν οὐδ' ἤκουσεν. Ἐκ τούτου προσιόντες οἱ ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ Χῖοι καὶ Σάμιοι καὶ Λέσβιοι, τὸν Ἀριστείδην ἔπειθον ἀναδέξασθαι τὴν ἡγεμονίαν καὶ προσαγαγέσθαι τοὺς συμμάχους, πάλαι δεομένους ἀπαλλαγῆναι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ μετατάξασθαι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀποκριναμένου δ' ἐκείνου τοῖς μὲν λόγοις αὐτῶν τό τε ἀναγκαῖον ἔνορᾶν καὶ τὸ δίκαιον, ἔργου δὲ δεῖσθαι τὴν πίστιν, ὁ πραχθὲν οὐκ ἔάσει πάλιν μεταβαλέσθαι τοὺς πολλοὺς, οὕτως οἱ περὶ τὸν Σάμιον Οὐλιάδην καὶ τὸν Χῖον Ἀνταγόραν συνομοσάμενοι περὶ Βυζάντιον ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν τριήρη τοῦ Πausanίου, προεκκλέουσιν ἐν μέσῳ λαβόντες. Ὡς δὲ κατιδὼν ἐκεῖνος ἐξάνεστη καὶ μετ' ὀργῆς ἠπείλησεν ὀλίγῳ χρόνῳ τοὺς ἄνδρας ἐπιδείξειν οὐκ εἰς τὴν αὐτοῦ ναῦν ἐμβεβληκότας, ἀλλ' εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας, ἐκέλευον αὐτὸν ἀπιέναι καὶ ἀγαπᾶν τὴν συναγωνισαμένην τύχην ἐν Πλαταιαῖς· ἐκείνην γὰρ ἔτι τοὺς Ἑλληνας αἰσχυνομένους μὴ λαμβάνειν ἀξίαν δίκην παρ' αὐτοῦ· τέλος δ' ἀποστάντες ὄγοντο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐνθα δὴ καὶ τὸ φρόνημα τῆς Σπάρτης διεφάνη θαυμαστόν. Ὡς γὰρ ἦσθοντο τῷ μεγέθει τῆς ἐξουσίας διαφθειρομένους αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, ἀφῆκαν ἐκουσίως τὴν ἡγεμονίαν καὶ πέμποντες ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐπαύσαντο στρατηγούς, μᾶλλον αἰρούμενοι σωφρονοῦντας ἔχειν καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐμμένοντας τοὺς πολίτας ἢ τῆς Ἑλλάδος ἄρχειν ἀπάσης.

ΚΔ'—Οἱ δ' Ἑλληνες ἐτέλουν μὲν τινα καὶ Λακεδαιμονίων ἡγουμένων ἀποφορὰν εἰς τὸν πόλεμον, ταχθῆναι

δὲ βουλόμενοι καὶ κατὰ πόλιν ἐκάστοις τὸ μέτριον ἠτήσαντο παρὰ τῶν Ἀθηναίων Ἀριστείδην καὶ προσέταξαν αὐτῷ χώραν τε καὶ προσόδους ἐπισκεψάμενον ὀρίσαι τὸ κατ' ἄξιαν ἐκάστω καὶ δύναμιν. Ὁ δὲ τηλικαύτης ἐξουσίας κύριος γενόμενος καὶ τρόπον τινὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὰ πράγματα πάντα θεμένης πένης μὲν ἐξῆλθεν, ἐπανῆλθε δὲ πενέστερος, οὐ μόνον καθαρῶς καὶ δικαίως, ἀλλὰ καὶ προσφιλῶς πᾶσι καὶ ἀρμοδίως τὴν ἐπιγραφὴν τῶν χρημάτων ποιησάμενος. Ὡς γὰρ οἱ παλαιοὶ τὸν ἐπὶ Κρόνου βίον, οὕτως οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων τὸν ἐπ' Ἀριστείδου φόρον *εὐπομίαν* τινὰ τῆς Ἑλλάδος ὀνομάζοντες ὕμνου καὶ μάλιστα μετ' οὐ πολλὸν χρόνον διπλασιασθέντος, εἴτ' αὖθις τριπλασιασθέντος. Ὅν μὲν γὰρ Ἀριστείδης ἔταξεν, ἦν εἰς ἐξήκοντα καὶ τετρακοσίων ταλάντων λόγον· τούτῳ δὲ Περικλῆς μὲν ἐπέθηκεν ὀλίγου δεῖν τὸ τρίτον μέρος· ἑξακόσια γὰρ τάλαντα Θουκυδίδης φησὶν ἀρχομένου τοῦ πολέμου προσιέναι τοῖς Ἀθηναίοις ἀπὸ τῶν συμμάχων. Περικλέους δ' ἀποθανόντος ἐπιτείνοντες οἱ δημαγωγοὶ κατὰ μικρὸν εἰς χιλίων καὶ τριακοσίων ταλάντων κεφάλαιον ἀνήγαγον, οὐχ οὕτω τοῦ πολέμου διὰ μῆκος καὶ τύχας δαπανηροῦ γενομένου καὶ πολυτελοῦς, ὡς τὸν δῆμον εἰς διανομὰς καὶ θεωρικὰ καὶ κατασκευὰς ἀγαλμάτων καὶ ἱερῶν προαγαγόντες. Μέγα δ' οὖν ὄνομα τοῦ Ἀριστείδου καὶ θαυμαστὸν ἔχοντος ἐπὶ τῇ διατάξει τῶν φόρων, Θεμιστοκλῆς λέγεται καταγελαῖν, ὡς οὐκ ἀνδρὸς ὄντα τὸν ἔπαινον, ἀλλὰ θυλάκου χρυσοφύλακος, ἀνομοίως ἀμυνόμενος τὴν Ἀριστείδου παρρησίαν. Ἐκείνῳ γὰρ εἰπόντος ποτὲ τοῦ Θεμιστοκλέους ἀρετὴν ἠγεῖσθαι μεγίστην στρατηγοῦ τὸ γινώσκειν καὶ προαισθάνε-

σθαι τὰ βουλευήματα τῶν πολεμίων, «*Τοῦτο μὲν*» εἰπεῖν «*ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὃ Θεμιστόκλεις, καλὸν δὲ καὶ στρατηγικὸν ἀληθῶς ἢ περὶ τὰς χειρὰς ἐγκράτεια*».

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Πενία καὶ ἀρετὴ Ἀριστείδου — Θάνατος, ταφή, παῖδες αὐτοῦ.

ΚΕ' — Ὁ δ' Ἀριστείδης ὄρκισε μὲν τοὺς Ἕλληνας καὶ ὄμοσεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων μύδρους ἐμβάλων ἐπὶ ταῖς ἀραιῖς εἰς τὴν θάλατταν, ὕστερον δὲ τῶν πραγμάτων ἄρχειν ἐγκρατέστερον, ὡς ἔοικεν, ἐκβιαζομένων ἐκέλευε τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἐπιτοχίαν τρέψαντας εἰς αὐτὸν ἢ συμφέρει χρῆσθαι τοῖς πράγμασι. Καθ' ὅλου δ' ὁ Θεόφραστός φησι τὸν ἄνδρα τοῦτον περὶ τὰ οἰκεῖα καὶ τοὺς πολίτας ἄκρως ὄντα δίκαιον ἐν τοῖς κοινοῖς τὰ πολλὰ πράττειν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πατρίδος, ὡς συγχρῆς ἀδικίας δεομένης. Καὶ γὰρ τὰ χρήματά φησιν ἐκ Δήλου βουλευομένων Ἀθήναζε κομίσει παρὰ τὰς συνθήκας, Σαμίων εἰσηγουμένων, εἰπεῖν ἐκεῖνον, ὡς οὐ δίκαιον μὲν, συμφέρον δὲ τοῦτ' ἐστι. Καὶ τέλος εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων τοσοῦτων καταστήσας τὴν πόλιν αὐτὸς ἐνέμεινε τῇ πενίᾳ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πένης εἶναι δόξαν οὐδὲν ἦττον ἀγαπῶν τῆς ἀπὸ τῶν τροπαίων διετελέσει. Δῆλον δ' ἐκεῖθεν. Καλλίας ὁ δαδοῦχος ἦν αὐτῷ γένει προσήκων· τοῦτον οἱ ἐχθροὶ θανάτου διώκοντες, ἐπεὶ περὶ ὧν ἐγράψαντο μετρίως κατηγορήσαν, εἰπόν τινα λόγον ἔξωθεν τοιοῦτον πρὸς τοὺς δικαστάς· «*Ἀριστεί-*

δην», ἔφησαν, «ἴστε τὸν Λυσιμάχου θαυμαζόμενον ἐν τοῖς Ἑλλησι τούτῳ πῶς οἴεσθε τὰ κατ' οἶκον ἔχειν, ὁρῶντες αὐτὸν ἐν τρίβωνι τοιοῦτῳ προερχόμενον εἰς τὸ δημόσιον ; ἄρ' οὐκ εἰκὸς ἐστὶ τὸν ὀιγοῦντα φανερῶς καὶ πεινῆν οἴκοι καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων σπανίζειν ; Τοῦτον μέντοι Καλλίας, ἀνεπιθὸν ὄντα, πλουσιώτατος ὢν Ἀθηναίων περιορᾷ μετὰ τέκνων καὶ γυναικὸς ἐνδεόμενον, πολλὰ κεχρημένος τῷ ἀνδρὶ καὶ πολλάκις αὐτοῦ τῆς παρ' ὑμῖν δυνάμεως ἀπολελανκῶς». Ὁ δὲ Καλλίας ὁρῶν ἐπὶ τούτῳ μάλιστα θορυβοῦντας τοὺς δικαστὰς καὶ χαλεπῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντας ἐκάλει τὸν Ἀριστείδην, ἀξιῶν μαρτυρῆσαι πρὸς τοὺς δικαστὰς, ὅτι πολλάκις αὐτοῦ πολλὰ καὶ διδόντος καὶ δεομένου λαβεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀποκρινάμενος, ὡς μᾶλλον αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν μέγα φρονεῖν ἢ Καλλία διὰ πλοῦτον προσήκει πλοῦτῳ μὲν γὰρ ἔστι πολλοὺς ἰδεῖν εὐ τε καὶ κακῶς χρωμένους, πενίαν δὲ φέροντι γενναίως οὐ ῥάδιον ἐντυχεῖν· αἰσχύνεσθαι δὲ πενίαν τοὺς ἀκουσίως πενομένους. Ταῦτα δὲ τοῦ Ἀριστείδου τῷ Καλλία προσημαρτυρήσαντος, οὐδεὶς ἦν τῶν ἀκουσάντων, ὃς οὐκ ἀπήει πένης μᾶλλον ὡς Ἀριστείδης εἶναι βουλούμενος ἢ πλουτεῖν ὡς Καλλίας. Ταῦτα μὲν οὖν Αἰσχίνης ὁ Σωκρατικὸς ἀναγέγραφε. Πλάτων δὲ τῶν μεγάλων δοκούντων καὶ ὀνομαστῶν Ἀθήνησι μόνον ἄξιον λόγου τοῦτον ἀποφαίνει τὸν ἄνδρα· Θεμιστοκλέα μὲν γὰρ καὶ Κίμωνα καὶ Περικλέα στοῶν καὶ χρημάτων καὶ φλυαρίας πολλῆς ἐμπλήσαι τὴν πόλιν, Ἀριστείδην δὲ πολιτεύασθαι πρὸς ἀρετὴν. Μεγάλα δ' αὐτοῦ καὶ τὰ πρὸς Θεμιστοκλέα τῆς ἐπιεικείας σημεῖα. Χρησάμενος γὰρ αὐτῷ παρὰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν πολιτείαν

ἐχθρῷ καὶ δι' ἐκεῖνον ἔξοστρακισθεῖς, ἐπεὶ τὴν αὐτὴν λαβὴν παρέσχεν ὁ ἀνὴρ ἐν αἰτία γενόμενος πρὸς τὴν πόλιν, οὐκ ἐμνησικάκησεν, ἀλλ' Ἀλκμέωνος καὶ Κίμωνος καὶ πολλῶν ἄλλων ἔλαυνόντων καὶ κατηγορούντων, μόνος Ἀριστείδης οὐτ' ἔπραξεν, οὔτε εἶπέ τι φαῦλον, οὐδ' ἀπέλαυσεν ἐχθροῦ δυστυχοῦντος, ὥσπερ οὐδ' εὐημεροῦντι πρότερον ἐφθόνησεν.

ΚΓ'—Τελευτῆσαι δὲ τὸν Ἀριστείδην οἱ μὲν ἐν Πόντῳ φασίν, ἐκπλεύσαντα πράξεων ἔνεκα δημοσίων, οἱ δ' Ἀθήνησι γήρα, τιμώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν. Κράτερος δ' ὁ Μακεδῶν τοιαῦτά τινα περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς εἶρηκε. Μετὰ γὰρ τὴν Θεμιστοκλέους φυγὴν φησιν ὥσπερ ἔξυβρίσαντα τὸν δῆμον ἀναφῦσαι πλῆθος συκοφαντῶν, οἱ τοὺς ἀρίστους καὶ δυνατωτάτους ἄνδρας διώκοντες ὑπέβαλλον τῷ φθόνῳ τῶν πολλῶν, ἐπαιρομένων ὑπ' εὐτυχίας καὶ δυνάμεως. Ἐν τούτοις καὶ Ἀριστείδην ἀλῶναι δωροδοκίας, Διοφάντου τοῦ Ἀμφιτροπῆθεν κατηγοροῦντος, ὡς, ὅτε τοὺς φόρους ἔταπτε, παρὰ τῶν Ἰόνων χρήματα λαβόντος· ἐκτίσαι δ' οὐκ ἔχοντα τὴν καταδίκην πενήκοντα μνῶν οὔσαν ἐκπλεύσαι καὶ περὶ τὴν Ἰωνίαν ἀποθανεῖν. Τούτων δὲ οὐδὲν ἔγγραφον ὁ Κράτερος τεκμήριον παρέσχηκεν, οὔτε δίκην οὔτε ψήφισμα, καίπερ εἰωθὸς ἐπιεικῶς γράφειν τὰ τοιαῦτα καὶ παρατίθεσθαι τοὺς ἱστοροῦντας. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὅσοι τὰ πλημμεληθέντα τῷ δήμῳ περὶ τοὺς στρατηγούς διεξίασι, τὴν μὲν Θεμιστοκλέους φυγὴν καὶ τὰ Μιλτιάδου δεσμὰ καὶ τὴν Περικλέους ζημίαν καὶ τὸν Πάχητος ἐν

τῷ δικαστηρίῳ θάνατον, ἀνελόντος ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος, ὡς ἠλίσκετο, καὶ πολλὰ τοιαῦτα συνάγουσι καὶ θρυλοῦσιν, Ἄριστείδου δὲ τὸν μὲν ἔξοστρακισμὸν παρατίθενται, καταδίκης δὲ τοιαύτης οὐδαμοῦ μνημονεύουσιν.

KZ'—Καὶ μέντοι καὶ τάφος ἐστὶν αὐτοῦ Φαληροῦ δεικνύμενος, ὃν φασὶ κατασκευάσαι τὴν πόλιν αὐτῷ μῆδ' ἐντάφια καταλιπόντι. Καὶ τὰς μὲν θυγατέρας ἱστοροῦσιν ἐκ τοῦ πρυτανείου τοῖς νυμφίοις ἐκδοθῆναι δημοσίᾳ, τῆς πόλεως τὸν γάμον ἐγγυώσης καὶ προῖκα τρισχιλίας δραχμὰς ἑκατέρᾳ ψηφισαμένης, Λυσιμάχῳ δὲ τῷ υἱῷ μνᾶς μὲν ἑκατὸν ἀργυρίου καὶ γῆς τσοῦτα πλέθρα πεφυτευμένης ἔδωκεν ὁ δῆμος, ἄλλας δὲ δραχμὰς τέσσαρας εἰς ἡμέραν ἑκάστην ἀπέταξεν, Ἄλκιβιάδου τὸ ψήφισμα γράψαντος. Ἔτι δὲ Λυσιμάχου θυγατέρα Πολυκρίτην ἀπολιπόντος, ὡς Καλλισθένης φησί, καὶ ταύτη σίτησιν ὄσπην καὶ τοῖς Ὀλυμπιονίκαις ὁ δῆμος ἐψηφίσατο. Δημήτριος δ' ὁ Φαληρεὺς καὶ Ἰερώνυμος ὁ Ῥόδιος καὶ Ἄριστόξενος ὁ μουσικὸς καὶ Ἄριστοτέλης, (εἰ δὴ τό γε *Περὶ εὐγενείας* βιβλίον ἐν τοῖς γνησίοις Ἄριστοτέλους θετέον), ἱστοροῦσι Μυρτῶ θυγατριδίην Ἄριστείδου Σωκράτει τῷ σοφῷ συνοικῆσαι, γυναῖκα μὲν ἑτέραν ἔχοντι, ταύτην δ' ἀναλαβόντι χηρεύουσαν διὰ πενίαν καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεομένην. Πρὸς μὲν οὖν τούτους ἱκανῶς ὁ Παναίτιος ἐν τοῖς *περὶ Σωκράτους* ἀντείρηκεν. Ὁ δὲ Φαληρεὺς ἐν τῷ *Σωκράτει* φησὶ μνημονεῦειν Ἄριστείδου θυγατριδοῦν εὖ μάλα πένητα Λυσίμαχον, ὃς ἑαυτὸν μὲν ἐκ πινακίου τινὸς ὄνειροκριτικοῦ παρὰ τὸ Ἰακχεῖον λεγόμενον καθεζόμενος ἔβουσκε, τῇ δὲ μητρὶ

Ἐ. Γ. Πανιελάκη—Πλουτάρχου Ἄριστείδης

καὶ τῇ ταύτης ἀδελφῇ ψήφισμα γράψας ἔπεισε τὸν δῆμον τροφήν διδόναι τριώβολον ἐκάστης ἡμέρας· αὐτὸς μέντοι νομοθετῶν ἀντὶ τριωβόλου δραχμὴν ἐκατέρω τάξαι τῶν γυναικῶν. Καὶ οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν οὕτω φροντίσαι τῶν ἐν ἄστει τὸν δῆμον, ὅπου θυγατριδῆν Ἄριστογείτονος ἐν Λήμνῳ πυθόμενοι ταπεινὰ πράττειν ἀνδρὸς ἀποροῦσαν διὰ πενίαν κατήγαγον Ἀθήναζε καὶ συνοικίσαντες ἀνδρὶ τῶν εὖ γεγονότων τὸ Ποταμοῖ χωρίον εἰς φερονὴν ἐπέδωκαν. Ἦς φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος ἔτι πολλὰ καὶ καθ' ἡμᾶς ἡ πόλις ἐκφέρουσα δείγματα θαυμάζεται καὶ ζηλοῦται δικαίως.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Φυλῆς ἦν· κατήγετο ἐκ τῆς φυλῆς. Ἄλωπεκῆθεν (ἦν)· ἐκ τῆς Ἄλωπεκῆς (κατήγετο). οὐσία· τὰ ὄντα, ἡ περιουσία. λόγος· διαδόσις, φήμη. οἱ μὲν (λέγουσιν) ὡς καταβιάσαντος (αὐτοῦ)· ὅτι δῆθεν μέχρι τέλους τοῦ βίου ἐξῆσεν (αὐτός). σύντονος· ἰσχυρά, μεγάλη. τελευτή (τοῦ βίου)· θάνατος. ἀπολείπω· καταλείπω, ἀφήνω. ἀνέκδοτος· ἡ μὴ ἐκδεδομένη ἀνδρὶ, ἡ ἄγαμος. ἀπορία· πένια. χωρίον· χωράφιον. Φαληροῖ· ἐν Φαλήρῳ. τῆς περὶ τὸν οἶκον· τῆς τοῦ οἴκου, τῆς οἰκογενείας. τῷ κυάμῳ λαγχάνω· διὰ τοῦ κυάμου ἐκλέγομαι. τίμημα· πρόσσδος, εἰσόδημα. ἐξοστρακισμός· ἐξορία· ἰδὲ κεφ. Ζ΄. τοῖς (οὔσιν) ἐξ οἴκων. ὄγκος· βαρύτης, ἀξία. ἐπίφθονος· ὁ φθονούμενος. ὄστρακον ἐπιφέρεισθαι=ἐξοστρακίζεσθαι (ἡγεῖται). ἐν (ἱερῷ) Διονύσου. καθ' ἡμᾶς· μέχρις ἡμῶν. μέγιστον (τεκμήριον)· ἰσχυρότατον, τρέφομαι· ἀνατρέφομαι. οὐκ ἀφιλοτίμους· ὄχι ὀλίγον δαπανηράς, ἦτοι δαπανηροτάτας. αὐληταῖς ἀνδράσιν· εἰς χορὸν ἀνδρῶν παιζόντων αὐλόν. παισὶ κυκλίοις· εἰς χορὸν παιδῶν κύκλιον χορὸν χορευόντων περὶ τὸν βωμὸν θεοῦ τινος. τῶν περὶ τὸν Πελοπίδαν· τοῦ Π. καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ. ἀκήρυκτος· φοβερός. ἀπόθεσις· ἀποταμίευσις. ἀγεννής· ὁ οὐ γενναῖος, ὁ εὐτελής, πρόστυχος. ἀκερδής· ὁ ἀνιδιοτελής, ὁ οὐχὶ πλεονεκτικός. ἔχομαι τινος· ἀπτομαι, μετέχω τινός. ἀπωθοῦμαι τι· ἀπορρίπτω τι. ἀποφαίνω· ἀποδείκνυω. διαψεύδομαι· ἀπατῶμαι. τελευτή· τέλος. ἀναγράφω· ἐν καταλόγῳ γράφω. ἐλέγχο· ἀποδείκνυω. συχνοί· πολλοί. βέλτιον (ἔστι)· προτιμότερον εἶναι. ἐπισκεπτέον = δεῖ ἐπισκοπεῖν, ἐξετάζειν. τῷ ὄστράκῳ ὑπέπιπτεν· εἰς τὸν

δοτρακισμὸν ἦτο ὑποκείμενος, ἐξωρίζετο. ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὑπέρτερος τῶν πολλῶν, τοῦ δήμου. ὅπου ἄφ' οὗ περιττὸς τὸ φρόνειν ἔξοχος εἰς φρόνησιν. ἄρχω· γίνομαι ἄρχων. ἐλομένων (αὐτόν)· χειροτονησάντων, ἐκλεξάντων αὐτόν· τὸ βῆμα; ἐπὶ δόξῃ· ἔνεκα δόξης. ἀξιοθῆναι (αὐτὸν τῆς ἀρχῆς), ἧς ἐτύγχανον. ἀλλὰ γάρ=ἀλλ' οὐ πειστέον τῇ Δημητρίῳ· οὗτος γάρ. ἐξελέσθαι=ἀπαλλάξαι· τὸ βῆμα; ἐκείνω ὑπάρχειν· ὅτι ἐκεῖνος εἶχεν.

Ὁ Δυσιμάχου· ἐνν. οὐδὲ οὕτω δ' οἱ παλαιοὶ ἐπωνομάζοντο, τὰ δὲ πατρωνυμικὰ εἰς -ίδης μετεχειρίζοντο μόνον ἐπὶ τῶν γενῶν λέγοντες οἱ Πεισιστρατίδαι, οἱ Ἀλκμεωνίδαι, οἱ Ἡρακλεῖδαι κλπ. φυλῆς· οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ Κλεισθέους (508 π. X.) ἦσαν διηρημένοι εἰς 10 φυλὰς ὠνομασμένας ἐξ ἀρχαίων ἡρώων· ἰδὲ Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων πολιτείαν 21. Ἀλωπεκῆθεν· ὁ δῆμος οὗτος ἔκειτο ὅπου οἱ σημερινοὶ Ἀμπελόκηποι. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς γεννηθεὶς τῇ 345 π. X. ἐγένετο μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Θεοφράστου καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας 10 ἔτη (317-306 π. X.) κατὰ διαταγὴν τοῦ Κασσάνδρου· ὅτε δ' ὁ Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον παρὰ Πτολεμαίῳ τῇ σωτήρι καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τῇ 283 π. X. ἐν τῷ Σωκράτει· οὕτως ἐπεγράφετο σύγγραμμα τοῦ Δημητρίου ἀπολογητικὸν ὑπὲρ τοῦ φιλοσόφου Σωκράτους. ἐπώνυμος ἀρχή· ἐκαλεῖτο ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνὸς τῶν 9 ἀρχόντων, ὅστις ἐκαλεῖτο κυρίως ἄρχων (οἱ ἄλλοι βασιλεῖς, πολέμαρχος καὶ θεσμοθέται). ὁ τῷ κυάμῳ λαχὼν· ἢ διὰ κυάμων ἐκλογή ἐγένετο οὕτως· ἐντὸς καδίσκου ἔθετον πινάκια, ἐφ' ἑκάστου τῶν ὀπίλων ἦτο γεγραμμένοι τὸ ὄνομα ἑκάστου ὑποψηφίου, ἐν ἑτέρῳ δὲ καδίσκῳ κυάμους ἰσαριθμοὺς πρὸς τὰ πινάκια, ὧν λευκοὶ μὲν ἦσαν ὅσοι καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ ἄρχοντες, μέλανες δὲ οἱ λοιποὶ· ἐκ τῶν καδίσκων δὲ τούτων ἐξῆγον συγχρόνως ἐν πινάκιον καὶ ἓνα κύαμον καὶ ἂν μὲν ὁ κύαμος ἦτο λευκός, ἐλάγχανε τὴν ἀρχὴν ὁ υποψήφιος, ἂν δ' ὁ κύαμος ἦτο μέλας, ἀπετύγχανε. πεντακοσιομέδιμνοι ἐκαλοῦντο ὅσοι εἶχον ἐτήσιον εἰσόδημα 500 μεδίωνων ξηρῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων, ὁ δὲ μέδιμνος ἰσοῦτο πρὸς λίτρας 54, 56. νίκης ἀναθήματα· κατὰ τοὺς δραματικὸς ἀγῶνας τοῦ θεάτρου οἱ πλούσιοι

τῶν πολιτῶν ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν ὑποχρέωσιν (λειτουργίαν) νὰ δαπανῶσιν εἰς παρασκευὴν τοῦ χοροῦ τῶν δραμάτων (χορηγοί), ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐνίκων εἰς τὸν ἀγῶνα, κατεσκευάζον *χορηγικὸν τρίποδα*, τὸν ὅποιον ἔθετον ἐπὶ μνημείου ἰδρυμένου ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἱερῇ τοῦ Διονύσου πλησίον τοῦ θεάτρου (τοιούτον μνημεῖον σώζεται τὸ Λυσικράτειον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τριπόδων). *Δίων* ὁ Συρακόσιος ἦτο φίλος καὶ μαθητῆς τοῦ Πλάτωνος, γυναικάδελφος τοῦ Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου, τυράννου τῶν Συρακουσῶν. *Πελοπίδας* ὁ Θηβαῖος, φίλος τοῦ Ἐπαμεινώνδου. *ἀκήρυκτος* καλεῖται ὁ πόλεμος, καθ' ὃν οὔτε δέχεται τις οὔτε πέμπει κήρυκας περὶ εἰρήνης ἢ σπονδῶν (ἔθεν καὶ ἄσπονδος). *Παναίτιος* ἐκ Ῥόδου φιλόσοφος τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. *ἀναγράφεσθαι* ὑπῆρχον *κατάλογοι* (*διδασκαλῖαι* ἢ *ἀναγραφαί*), ἐν οἷς ἐγράφοντο τὰ ὀνόματα τῶν νικούντων ποιητῶν, τῶν δραμάτων, τῶν χορηγῶν καὶ τῶν ἐπωνύμων ἀρχόντων. *Εὐκλείδην* ἀρχοντα (ἐπώνυμον) κατὰ τὸ 403 π. Χ. ἐφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν ἐν τῇ γραφῇ τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον καὶ οὕτω παρέλαβον τὰ γράμματα Ε, Φ, Ω (ἀντὶ τῶν χς, πς, ο) καὶ τὸ Η (ἔπερ ὡς δασύ πνεῦμα εἶχον) ἀντὶ τοῦ Ε. *Δάμων* ἐπιφανὴς μουσικὸς καὶ φιλόσοφος Ἀθηναῖος. *Ἰδομενεὺς* ἱστορικὸς ἐκ Λαμψάκου. *μνᾶς ἑβδομήκοντα* ἢ τοῦ Σωκράτους περιουσίαι ἦτο ἀξίας ὃ μόνον μνῶν, ἦτοι 500 δραχμῶν. *Κρίτων* φίλος καὶ μαθητῆς τοῦ Σωκράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Καθίσταμαι πολιτείαν ἰδρῶν δημοκρατίαν. *ἐταῖρος* πολιτικὸς φίλος. *ἄπτομαι ἀριστοκρατικῆς πολιτείας* τάσσομαι εἰς τοὺς ἀριστοκρατικούς. *ἀντιτασσόμενον ὑπὲρ τοῦ δήμου* ἀντίπαλον ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν. *συντρεφομένους* πρὸλ. κεφ. Α' «τραφέντα». *ἐχομένῳ σπουδῆς καὶ παιδιᾶς* = μετέχοντι σπουδῆς καὶ παιδιᾶς, σπουδαίῳ καὶ παιγνιώδει· πβ. κεφ. Α' «φιλοτιμίας ἔχονται». *διαφέρομαι φιλονικῶ* φύσις· φυσικὴ ἰδιότης. *εὐχερῆς* εὐκολος. *παράβολος* βίφοκίνδυνος. *δξύτης* ταχύτης. *φέρομαι ἐπὶ τι* ἐπιχειρῶ τι. *ἦθος βέβαιον* χαρακτήρ στερεός. *ἀτενής* προσηλωμένος. *βωμολοχία* αἰσχρολογία. ἐν παι-

διὰς τινι τρόπῳ ὡς παιδιάν τινα, εἰς τὰ χωρατά. προσίεμαί τι· ἀποδέχομαι τι. *ἐταιρεία*· πολιτικὸς σύλλογος· πβ. *ἐταῖρος*. *πρόβλημα*· προφυλακτῆριον, ἀσφάλεια. ἴσος καὶ κοινός· ἀμερόληπτος. τὸν *θρόνον* τὸν πολιτικόν. *πλέον ἔχω τινός*· πλεονεκτῶ τινος. *ἀλλότριος*· ὁ ἐχθρός. *καθ' ἑαυτόν*· μόνος, ἰδίως πολιτικῶς ἀρχὰς ἔχων. *διὰ τῆς πολιτείας*· ἐν τῇ πολιτείᾳ, πολιτευόμενος. *λυπηρός*· δυσάρεστος. *ἐπαίρω τινά*· παρακινῶ, παρορμῶ τινα. *φυλάττομαι τι*· προφυλάσσομαι ἀπό τινος. *θαρρῶ τινι*· μετὰ θάρρους ἀποβλέπω εἰς τι, ἔχω πεποιθησιν εἰς τι.

Κλεισθένης· ὁ μεταρρυθμιστῆς τοῦ Σολωνεῦ πολιτεύματος, περὶ οὗ ἰδὲ Ἀριστοτέλους Ἀθην. πολιτ. 21. *τυράννους*· τοὺς Πεισιστρατίδης Ἰππίαν καὶ Ἰππαρχον. *ἀριστοκρατικὴ πολιτεία* εἶναι ἐκείνη, ἐν ἣ προτιμῶνται εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ ἀριστοί, ἐναρπύζονται τῶν πολιτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Κινοῦμαι πολλά· ἐπιχειρῶ πολλὰς μεταβολάς, μεταρρυθμίσεις. *παραβόλος*· πβ. κεφ. Β' «παράβολον». *πολιτεία*· πολιτικὴ πρᾶξις. *ἐνίσταμαι τινι*· ἐναντιοῦμαι πρὸς τινα. *διακόπτω*· ματαιώνω. *πού*· κάποτε. *τὰ μὲν, τὰ δέ*· ὅτε μὲν, ὅτε δέ. *κολούω*· κολοβώνω, περιορίζω. *χάρις*· εὖνοια. *ἐνια τῶν συμφερόντων* (ὑποκ.) *παρελθεῖν τὸν δῆμον* (ἀντικ.). *παρέρχομαι τινά*· διαφεύγω τινά, τ. ἔ. ὁ δῆμος νὰ ἴδῃ μερικὰ ἐκ τῶν συμφερόντων του χαζόμενα. *τῷ κρατεῖν*—κρατοῦντα, ὑπερισχύοντα ἐν τῇ πολιτείᾳ. *τῶν δεόντων*· τῶν συμφερόντων. *ἀντικρούω*· ἀντιπράττω, ἐναντιοῦμαι. *περιγίγνομαι*· ὑπερισχύω. *οὐ κατέσχευεν ἑαυτόν ἢ τὴν γλῶσσαν*· δὲν ἐδάστασε, δὲν ἐσιώπησε. *τοῖς Ἀθηναίων πράγμασι*· τῇ πολιτείᾳ τῶν Ἀ. *ἐμβάλλω*· ῥίπτω μέσα. *γράφω γνώμην τινά*· ἐγγράφως προτείνω τι. *ἐκράτει*· πβ. ἀνωτέρω «τῷ κρατεῖν». *ἐπερωτῶ τὸν δῆμον* (ἢ ἐπιψηφίζω τὸν δῆμον)· καλῶ τὸν δῆμον εἰς ψηφοφορίαν. *ἀπέστη τοῦ ψηφίσματος*· ἀπέσυρε τὸ νομοσχέδιον ὁ ἐνεστώς; εἰσέφερε εἰς τὸν δῆμον. *ὡς μὴ ἐμπόδιος εἶη*—ἕνα μὴ ἐμποδίζοι. *παρὰ τὰς μεταβολάς*· κατὰ τὰς μεταβολὰς τῶν πρὸς αὐτὸν διαθέσεων τοῦ δήμου. *ἐν τῇ πολιτείᾳ*

ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ αὐτοῦ. ἐπαίρομαι ὑπερηφανεύομαι. *δυσημερία*: κακὴ ἡμέρα, ἀτυχία. *ἀθορύβως ἔχω*: δὲν θορυβοῦμαι, ταρασσομαι. *χρημάτων καὶ δόξης προίκα*: ἄνευ χρημάτων καὶ δόξης. ὡς *ἔοικε*—ὡς φασιν, ὡς λέγεται. *δοκεῖν*—ὑπολαμβάνεσθαι, νομίζεσθαι. *ἄλοξ*—αὔλαξ. *καρποῦμαι*: συλλέγω καρπούς. *κεδνός*: συνετός. φρόνιμος, ἀρετῆς δικαιοσύνης. *προσῆκει*: ἀρμόζει.

Βάραθρον (ἢ ὄρυγμα) ἦτο φρεατῶδες τι χάσμα καὶ σκοτεινὸν παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀστεροσκοπεῖον, ὅπου ἐρρίπτοντο οἱ εἰς θάνατον καταδικαζόμενοι. πρόεδρος τῆς βουλῆς, ὁ καὶ ἐπιστάτης τῶν *πρυτάνεων* καλούμενος, προήδρευε καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. *Ἀμφιάραιος*: βασιλεὺς τοῦ Ἄργους καὶ μάντις, μετέσχε τῆς στρατείας τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ μετὰ θάνατον ἠξιώθη θείων τιμῶν. *λαμβεῖον* καλεῖται στίχος ἀποτελούμενος ἐξ ἑξ πονδῶν (υ—) *λάμβων* καλουμένων· τὰ τρία δὲ ταῦτα *λαμβεία* εἶναι ἐκ τοῦ δράματος «Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας» καὶ τὸ νόημα αὐτῶν εἶναι τοῦτο· ὁ Ἀμφιάραιος δὲν θέλει νὰ θεωρῆται (μόνον) δίκαιος, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι πράγματι, συλλέγων καρπούς ἐκ βαθείας (εὐφόρου) αὔλακος τοῦ νοῦ, ἐξ ἧς βλαστάνουσι συνετὰ βουλευόμενα, τ. ἔ. βυθιζῶν τὰς πράξεις του κατὰ βαθέως ἐρριζωμένας ἠθικὰς ἀρχάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Πρὸς εὐνοίαν καὶ χάριν: πρὸς ἀνθρώπους, πρὸς οὓς εὐνοικῶς καὶ φιλίως διέκειτο ὁ Ἄριστ. *πρὸς ὀργήν καὶ πρὸς ἔχθραν*: πρὸς ἀνθρώπους, πρὸς οὓς ὀργίζετο καὶ ἐχθρὸς ἦτο. *ἰσχυρότατος ἦν ἀντιβῆναι*: μετὰ μεγίστης δυνάμεως ἀνθίστατο. *ὑπὲρ τῶν δικαίων*: ὑπερασπίζων τὰ δίκαια. *γοῦν*: παραδείγματος χάριν. *διώκω*: κατηγοροῦ. *κινδυνεύω*: κατηγοροῦμαι. *αἰτούντων* παρὰ τοῦ ὑπηρέτου τοῦ δικαστηρίου. *ἐπ' αὐτόν*: ὅπως καταψηφίσωνται αὐτοῦ, καταδικάσωσιν αὐτόν. *κρίνομαι*: κατηγοροῦμαι. *πάλιν δέ*: ἄλλοτε δέ. *κρίνων*: κριτής, δαιτητής ὢν. *ιδιώταις δυσί*: δύο ἀνθρώπων ἰδιωτικὴν διαφορὰν ἐχόντων. *λελυπηκώς*—κακὰ πεποιηκώς. *φάναι* λέγεται τὸν Ἄριστείδην. *τοὺς καθ' αὐτόν*: τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ. *νοσφίζομαι*: σφετερίζομαι, κλέπτω.

οὐ κρατῶ τῆς χειρός· δὲν ὀρίζω τὸ χέρι μου, ἄρα κλέπτω. συναγῶ· συναθροίζω, σχηματίζω κόμμα. ἐν ταῖς εὐθύναις· ἐν καιρῷ τῶν εὐθυνῶν. διώκω τινὰ κλοπῆς· καταγγέλλω τινὰ ὡς κλέπτην. καταδίκη περιβάλλω τινὰ· κατορθῶν νὰ καταδικασθῇ τις. ἀφίεμαι τῆς ζημίας· ἀπαλλάσσομαι τοῦ προστίμου. ἀποδείκνυμαι=αἰροῦμαι, ἐκλέγομαι. μεταμέλειν αὐτῷ τῶν προτέρων· ὅτι μετενοεῖ διὰ τὰ πρότερα, τὴν προτέραν αὐστηρότητα του. μαλακώτερον ἐνδίδωμι ἑμαυτὸν· φέρομαι μαλακώτερος. ἀκριβολογοῦμαι· μετ' ἀκριθείας· ἐξετάζω, λεπτολογῶ. καταπίμπλαμαι=πολὺ πίμπλημι ἑμαυτὸν, πληροῦμαι, γεμίζομαι. δεξιῶμαι· περιποιῶμαι, κολακεύω. σπουδάζω· μετὰ σπουδῆς ἐνεργῶ. χειροτονῶ· διὰ χειροτονίας (ὕψωσης τῶν χειρῶν) ἐκλέγω. ἐπιτιμῶ· ἐπιπλήττω. προσηλακίζω· ὀδρίζω. καταπροτεμαί τι· ἀμελῶ τινος. αὐτός· ἐγώ. συνάχθομαι· συλλυποῦμαι. σώζειν=φυλάττειν. ἐπιστομίζω τινὰ· κλείω τὸ στόμα τινός, ἀποστομῶν τινά. τὸν ἀληθινὸν καὶ δίκαιον ἔπαινον εἶχε· ὡς ἀληθινὸς καὶ δίκαιος ἐπηγεῖτο. ἀπὸ τῶν βελτίστων· ἀπὸ τῶν χρηστῶν πολιτῶν.

“Ὅπως ἀκουσθεῖη καὶ τύχοι τῶν νομίμων ὁ κατηγορούμενος, ὅπως ἠκούσθη καὶ οὕτως ἔτυχε τῶν νομίμων ὁ κατήγορος, νόμιμον δὲ ἦτο οἱ δίκασται ὁμοίως ἀμφοτέρων νὰ ἀκροῶνται καὶ τὴν εὐνοίαν ἴσην πρὸς τοὺς κρινομένους νὰ ἀπονέμωσι, ὅθεν καὶ τὸ παροιμιῶδες «μήτε δίκην δικάσης πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης». ἐπιμελητῆς τῶν δημοσίων προσόδων ἢ ταμίας (ἐπιστάτης) τῆς κοινῆς προσόδου ἦτο ἄρχων ἔχων καθήκοντα οἷα ὁ σημερινὸς κεντρικὸς ταμίας ἢ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν. ἐν ταῖς εὐθύναις· πάντες οἱ ἄρχοντες μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ὄφειλαν νὰ δώσωσιν εὐθύνας τῶν πράξεων των ἐνώπιον τῶν 10 λογιστῶν καὶ εὐθύνων. προυπηλακίσθη· τίνι τρόπῳ; τότε· πότε;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Δίκην ἐπιτίθημί τινι· τιμωρῶ τινά· συνώνυμον τὸ δίκην λαμβάνω παρά τινος. ἐνέπρησαν· ἔκαυσαν· ἐνεστώς; κατα-

στρέφομαι τινα· ὑποτάσσω τινά. κατέσχε· προσωρμίσθη. καθεστώτων τοῖς Ἀθηναίοις· διωρισμένων ὑπὸ τῶν Ἀ. ἐπὶ τὸν πόλεμον· πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. ἀξίωμα· κῦρος (στρατιωτικόν). δυνάμει πολιτικῇ. προσθόμενος=προσθεῖς ἑαυτόν, συμφωνήσας. ὄσπη (ῥέπω)· κλίσις, ἐπίδρασις. παρ' ἡμέραν· ἀνά μιαν ἡμέραν. τὸ κράτος ἔχοντος=κρατοῦντος, ἀρχιστρατήγου ὄντος. ὡς· ὅτε. σεμνός· σεβαστός, ἔντιμος. τὴν φιλονικίαν τῶν στρατηγῶν. ἀγαπᾶν χρωμένους· νὰ εὐχαριστῶνται ν' ἀκολουθῶσι. τῇ κρατίστῃ· τῇ ἀσφαλεστάτῃ. ἔρρωσε (ῥώννυμι)· ἐνεδυναμῶσε. ἀπερίσπαστος· ἀδιαίρετος, ἐνιαλός. χαίρειν εἰ· ἀποχαιρετίζω, παραιτοῦμαι τι. τοῦ μέσου· τοῦ κέντρου τοῦ στρατοῦ. πονῶ· πιέζομαι. ἀντεριδῶ· ἀνθίσταμαι. τρέπομαι τινα· εἰς φυγὴν τρέπω τινά. ἐνέβαλον· ἠγάγκασαν νὰ εἰσέλθωσιν. ἐπὶ τῶν νήσων τῶν Κυκλάδων. πνεῦμα· ἄνεμος. ἀποβιάζομαι· βιαίως φέρομαι. μὴ λάβωσι· μήπως καταλάβωσιν, εὐρωσιν οἱ βάρβαροι. τῶν ἀμυνομένων· τῶν ὑπερασπιζόντων αὐτήν. ἐπείγομαι· μετὰ σπουδῆς, ἐπειγόντως πορεύομαι. κατήνυσαν (κατανύω)· ἐφθασαν. ἀπολείπομαι· μένω ὀπίσω. ψεύδομαι τὴν δόξαν· διαψεύδω τὴν περὶ ἐμοῦ ἀγαθὴν ὑπόληψιν. χύδην (χέομαι, κέχυμαι)· κεχυμένως, ἀφθόνως. ἀργύρου καὶ χρυσοῦ· ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν πραγμάτων. ἐσθῆς παντοδαπῆ· φορέματα πολλῶν εἰδῶν. χρῆμα· πρᾶγμα (κινήτόν). ἀμύθητος=ἀνέκφραστος, ἄρρητος, ἄπειρος. τοῖς ἠλωκόσι· τοῖς συλληφθεῖσι· τὸ ῥῆμα; θιγεῖν (θιγγάνω)· νὰ ἐγγίση. εἶασε· ἄφησεν· ὁ ἐνεστώς; λαθόντες ἐκεῖνον· ἐν ἀγνοίᾳ ἐκείνου. ὡς ἔοικε· ἰδὲ κεφ. Γ'. τούτῳ προσέπεσε· πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἔπεσε. κόμην· τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς. στρόφιον· κεφαλόδεσμος. λαμβάνομαι τῆς δεξιᾶς· δεξιοῦμαι τινα. πιάνω τὸ δεξιὸ χέρι. χρυσίον· χρυσᾶ νομίσματα. κατορρωρυμένον· κατακεχωσμένον· τὸ ῥῆμα; ἀνείλετο· παρέλαθεν· ὁ ἐνεστώς; ὡς μὴ κατεῖποι (καταγορεύω)· ἵνα μὴ καταγγείλῃ, μηνύσῃ. ὑπὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν. τοὺς ἀπὸ τῆς οἰκίας· τοὺς ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Καλλίου καταγομένους. σκωπτόντων εἰς τὸν τόπον· οἵτινες (ποιηταὶ) τὸ σκῶμμα ἐπλασαν ἀποβλέποντες εἰς τὸν τόπον (τὸν λάκκον). ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς· ἰδὲ κεφ.

Α΄. *Πλαταιᾶσιν* ἐν Πλαταιαῖς. ἐν πάνυ πολλοῖς· ἐν πλείστοις ἄρχουσιν. *λαβεῖν*—εὔρεῖν. ἔστι—ἔξεστιν, εἶναι δυνατόν.

Δᾶτις καὶ Ἄρταφέρρης ἐκαλοῦντο οἱ στρατηγοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Δαρείου πεμφθέντες κατὰ τῆς Ἑλλάδος. τὰς Σάρδεις ἐνέπρησαν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν Ἰωνικὴν ἐπανάστασιν. *δαδοῦχος* ἐκαλεῖτο ὁ βοηθὸς τοῦ *εεροφάντου* ἐν τοῖς Ἑλευσινίοις μυστηρίοις, ὅστις κρατῶν λαμπάδα (δαῖδα) ὠδήγει τοὺς μύστας ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν Ἑλευσίνα. ἡ *κόμη* τῶν ἱερέων καὶ τότε ἦτο μακρά. τὸ *στρόφιον* ἦτο διάδημα τῆς κεφαλῆς τῶν ἱερέων ὅμοιον πρὸς τὴν μίτραν τῶν βασιλέων τῶν Περσῶν. *εὐθύς*· ἦτοι τῷ 489 π. Χ. *μικρὸν ἔμπροσθεν* τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντος τῷ 467 π. Χ. *μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην* γενομένην τῷ 479 π. Χ. *τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην* γενομένην τῷ 490 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Αἴσθησιν *παρεῖχε*· ἐγίνετο αἰσθητή, ἔκαμνεν ἐντύπωσιν. *χρεία*· χρήσις. *ἐνδεδεχῆς*· διαρκῆς, συνεχῆς. *δημοτικός*· ἀνθρώπος τοῦ λαοῦ, λαϊκός. ὡς *ἔοικε*· βεβαίως. *τὸ θεῖον*· ἡ θεότης, ὁ θεός. *γλίχομαι*· ἐπιθυμῶ. *συνοικειοῦν καὶ συναφομοιοῦν* αὐτούς· νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς οἰκείους (συγγενεῖς) καὶ ὁμοίους. *τρισί*· ὡς πρὸς τρία. *διαφέρειν* τῶν ἀνθρώπων. *σεμνότατον*· ἰδὲ κεφ. Ε΄ «σεμνόν». τοῖς στοιχείοις τῆς ὕλης, ἐξ ὧν τὰ τοῦ κόσμου ἐγένοντο. ἦτοι ἀέρι, πυρὶ, γῆ, ὕδατι. *πνευμάτων*· ἰδὲ κεφ. Ε΄. *ὄνυμάτων* ποταμοῦ. *ἐπιφορὰ*· αἰφνιδία ὁρμή. *δίκης καὶ θέμιδος*—τῆς ἀρετῆς. *δίκη* μὲν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων, *θέμις* δὲ ἐπὶ τῶν θεῶν. *οὐδὲν μεταλαγχάνει*· οὐδὲν (τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ὄντων) μετέχει. *ὅ,τι μὴ τῷ φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι*—εἰμὴ διὰ τῆς φρονήσεως καὶ τοῦ λογισμοῦ καὶ ἄρα μόνοι οἱ ἄνθρωποι φρόνησιν καὶ λογισμὸν ἔχοντες μετέχουσι καὶ ἀρετῆς (δικαιοσύνης). *πεπόνθασιν*· ἔχουσιν αἰσθανθῆ, αἰσθάνονται. *αὐτούς*· τοὺς θεούς. *ἔοικα*· φαίνομαι. *κατὰ τὸ ἀφθαρτόν*· διὰ τὴν ἀφθαρσίαν αὐτῶν. *αἰδῖος*· ἀμετάβλητος. *δέδια*· φοβοῦμαι. *κατὰ τὸ κύριον καὶ δυνατόν*· διότι εἶναι κύριοι (οἱ θεοὶ) καὶ δυνατοί. *οὕτω διακείμενοι*· ἂν καὶ τοιαύτην διάθεσιν ἔχουσιν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ θεῖον

ἐν τῇ τύχῃ κεῖται· ἐκ τῆς τύχης ἐξαρτᾶται. ἐφ' ἡμῶν· εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν. ἐν ὑστέρω τίθεμαί τι· ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τάσσω, κατώτερον θεωρῶ τι. ὡς· διότι. τύχῃ ἀγαθῇ=εὐτυχίᾳ.

Πολιορκητῆς μὲν προσηγορεύετο ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος, Κεραυνὸς δὲ ὁ μετὰ τὸν Δημήτριον βασιλεύσας τῆς Μακεδονίας Πτολεμαῖος, Νικάτωρ δὲ Σέλευκος ὁ Α' βασιλεὺς τῆς Συρίας, Ἀετὸς δὲ Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου καὶ Ἰέραξ Ἀντίοχος ὁ ἀδελφὸς Σελεύκου τοῦ Β' τοῦ Καλλινίκου. γλίχονται· τίνες ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Λόγον διαδίδωμι· φήμην διασπέρω, διαδίδω. ἀνηρηκῶς· ἀφ' οὗ ἔχει καταργήσει. τῷ κρίνειν ἅπαντα· ἐπειδὴ κρίνει ἅπασας τὰς διαφορὰς τῶν πολιτῶν. λέληθε κατεσκευασμένος· λεληθότως, ἀνεπαισθήτως ἔχει κατασκευάσει δι' ἑαυτὸν. ἀδορυφόρητον· ἄνευ δορυφόρων. ἤδη δέ που· τῶρα δὲ πλέον. τῶν μεγίστων δικαιωμάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ. ἀχθῶμαι· λυποῦμαι, δυσαρεστοῦμαι. ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς· ὑπερέτερον τῶν πολλῶν. τῷ φθόνῳ τῆς δόξης θέμενοι ὄνομα φόβου τυραννίδος· τὸν ἕνεκα τῆς δόξης τοῦ Ἀ. φθόνον τῶν ὀνομάζαντες φόβον τυραννίδος. κόλασις· τιμωρία. δι' εὐπρέπειαν· διὰ πρόσχημα. ὄγκος· ὑπεργηφάνια. δυνάμεως πολιτικῆς. βαρυτέρας ἢ ὅσον ἀρμόζει εἰς δημοκρατίαν. κόλασις· κολόβωσις, περιορισμός· πβ. κεφ. Γ' «κολούων». φιλάνθρωπος· ἡμέρος, πραεῖα. ἀνήκεστος (ἀκούμαι)· ἀνίατος, ἀθεράπευτος. μετὰστασις (μεθίστημι)· μετατόπισις, ἀπομάκρυνσις. τὴν πρὸς τὸ λυλοῦν πρόσωπον. ἀπερειδομένου δυσμένειαν· κατευθύνοντος, ἐκδηλοῦντος δυσμένειαν. ὑποβάλλειν τῷ πράγματι· νὰ υποβάλλωσιν εἰς τὸ πρᾶγμα τοῦτο, τὸν ἐξοστρακισμόν, ἦτοι νὰ ἐξοστρακίζωσι· ἐνεργ. τοῦ ἐν κεφ. Α' «τῷ ὀστράκῳ ὑπέπιπτεν». μέγιστον δυνάμενοι· μεγίστην δύναμιν ἔχοντες. διεστασίαζον· ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους, ἦσαν πολιτικοὶ ἀντίπαλοι. φέρειν τὸ ὄστρακον=ὀστρακίζειν· ἰδὲ κεφ. Α'. στάσις· κόμμα πολιτικόν. εἰς ταῦτο συναγαγόντες· συνενώσαντες. δυσχεραίνω· ἀγανακτῶ. προπεπηλακισμένον· πβ. κεφ. Δ' «προυπηλακίσθη». καταλύω· καταργῶ. ὡς τύπῳ φράσαι· ἕνα ὑποτυ-

πώσω, γενικῶς παραστήσω. μεταστήσαι πβ. «μετάστασις». δρύ-
 φρακτον' κάγκελλον. ἐν ταύτῳ ἔμοῦ. ἀτελής ἦν' δὲν ἐλάμβανε
 τέλος, δὲν ἐπραγματοποιεῖτο. ἐκκηρύττω' διὰ κήρυκος ἐκβάλλω
 ἐκ τῆς πόλεως. τὰ αὐτοῦ κτήματα. ἀγροικος' σκαίος, βάνουτος.
 ἀναδίδωμι' δίδω εἰς τὰς χεῖρας, ἐγχειρίζω. παρακαλῶ' προ-
 τρέπω. πυνθάνομαι' ἐρωτῶ. ἀποδίδωμι' δίδω ὀπίσω, ἐπιστρέφω.
 ἀπαλλάττομαι' ἀπέρχομαι. ἀνατείνω' πρὸς τὰ ἄνω τείνω, ὑψώ-
 νω. καιρός' περίστασις κακῆ, δεινή.

Οὖν συνεχίζει τὸν ἔνεκα τῆς περὶ δικαιοσύνης παρεκβάσεως
 διακοπέντα λόγον. διὰ τὴν ἐπωνυμίαν' τίνα ; φθονεῖσθαι' ὑπὸ
 τίνων ; ἀνηρηκῶς τὰ δικαστήρια' διότι οἱ ἄνθρωποι ἔχοντες
 πεποίθησιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Ἄ. κατὰ τὰς ἰδιωτικὰς δια-
 φορὰς αὐτῶν προτιμῶν νὰ καταφεύγωσιν εἰς αὐτὸν καὶ ὄχι εἰς
 τὰ δικαστήρια. ἀδορυφόρητον' διότι συνήθως οἱ μονάρχαι καὶ
 οἱ τύραννοι συνωδεύοντο ὑπὸ δορυφόρων ὡς σωματοφυλάκων' πβ.
 τοὺς κορυνηφόρους τοῦ Πεισιστράτου. ἐπὶ τῇ νίκῃ' τίνα ; τῇ
 ὀνομασίᾳ τοῦ δικαίου Ἀριστείδου. πανταχόθεν ἐκ τοῦ Πει-
 ραιῶς καὶ τῶν ἀγρῶν. ἀνήκεστον, οἷον εἶναι ὁ θάνατος, ἡ ἀει-
 φυγία καὶ ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας. Ὑπερβολος' μοχθηρὸς,
 δημαγωγός, ὅστις ἐξορισθεὶς τῷ 416 π. Χ. ἐφρονεῖθη ἐν Συρα-
 κούσας τῷ 413 π. Χ. τὸν ἕτερον' τίνα ; διαλεχθέντες' τίνες ;
 τὸ πρᾶγμα' ποῖον ; οἱ ἄρχοντες οἱ ἑννέα. τὴν ἐναντίαν εὐχὴν
 τῷ Ἀχιλλεῖ, ὅστις ἀφαιρεθεὶς τὴν Βρισηΐδα ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέ-
 μνονος ἠπεβλήσεν αὐτὸν ὅτι θὰ ἐκδικηθῆ τὸς Ἀχαιοὺς διὰ τὴν
 ὕβριν ταύτην καὶ παρεκάλεσε καὶ τὴν μητέρα του Θέτιν νὰ ἐνεργ-
 γήσῃ παρὰ τῷ Διὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ὕβρεως αὐτοῦ (Ἰλιάδ. Α
 244 καὶ 408).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἐλαύνω' βχδίζω, προχωρῶ. λύσαντες' πβ. κεφ. Ζ' «κατέ-
 λυσε». τοῖς μεθεστῶσι' πβ. κεφ. Ζ' «μεταστήσαι». κάθοδος
 (κατέρχομαι)' ἐπάνοδος τοῦ ἐξορίστου εἰς τὴν πατρίδα του. προσ-
 θέμενος' ἰδὲ κεφ. Ε'. διαφθείρη' κατὰ τὸ φρόνημα καὶ οὕτω
 μεταστήση. στοχάζομαι τινος' κρίνω περὶ τινος. ὅς γε' διότι οὐ-

τος. δόγμα· απόφασις. συνέπραττε τῷ Θεμιστοκλεῖ· συνειργάζετο μετὰ τοῦ Θ. ἀνάγομαι· ἀποπλέω. περιβάλλω ἐν κύκλῳ· περικυκλῶ. πόρος· πορθμός. παραβόλως· πῶ. κεφ. Β' «παράβολον». κενή· ἄσκοπος. στάσιν· πῶ. κεφ. Ζ' «διεστασίαζον». μειρακιώδης· ὁ ἀρμύζων εἰς μειράκια, ὁ παιδαριώδης. ὑπουργῶ· ὑπηρετῶ, βοηθῶ. ἄπτομαι τῶν ἀρίστων λογισμῶν=λογίζομαι. σκέπτομαι τὰ ἄριστα. διαναυμαχῶ· κρίσιμον ναυμαχίαν συνάπτω. τὴν ταχίστην (ὁδὸν)=τάχιστα. συνεργεῖν σοι=συμπράττειν σοι. εὐόκασι· φαίνονται. τὸ ἐν κύκλῳ καὶ κατόπιν πέλαγος· ὁ πόρος ἐν κύκλῳ καὶ αἱ νῆσοι. ἐμπέπλησται· εἶναι πλήρες· ὁ ἐνεστῶς; τοὺς μὴ θέλοντας ναυμαχεῖν. ἀγαθός· ἀνδρείος. πειρῶμαι· προσπικθῶ. ὑπερβάλλομαι τινα=κρείττων τινὸς γίγνομαι, ὑπερτερῶ τινος. φράζω· λέγω. κατασκευάζω· ἐπινοῶ. ἀμήχανον· ἀδύνατον. εἶχε πίστιν=ἐπιστεύετο (ὁ Ἀριστείδης). μὴ λέγοντος =εἰ μὴ ἔλεγε. ἡσυχίαν ἄγω· εἶμαι ἡσυχος. ἐπαινῶ· ἐπιδοκιμάζω.

Τρίτῳ ἔτει ἀπὸ τοῦ ὄστρακισμοῦ τοῦ Ἀριστείδου, ἦτοι τῷ 480 π. Χ. τὸν νόμον, ὅστις ὄριζεν ἐπὶ 10 ἔτη νὰ διαρκῆ ὁ ὄστρακισμός. δόγμα λέγει τὸ ψήφισμα περὶ τῆς καθόδου τῶν μεθεστώτων. αὐτοκράτωρ στρατηγὸς ἢ πρεσβευτὴς ἐλέγετο ἐκεῖνος, ὅστις εἶχεν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν νὰ πράττῃ ὅ,τι ἐνόμιζεν ὀρθόν. τὸν ἐχθιστὸν· τίνα; ἀναχθεῖσαι ἐκ Φαλήρου. πόρον λέγει τὸ μεταξὺ Σαλαμίνοσ καὶ Ἀττικῆσ στενόν, τὸ σημερινόν Πέραμα. νήσους· τὴν Σαλαμίνα, Ψυττάλειαν καὶ Κέον. κατὰ τοῦτο· ποῖον; καλὴν ἀρχήν· ποῖαν; ταύτην νοεῖ τὴν πρὸς τὸν Εὐέρξην ἀποστολὴν τοῦ Σικίννου ἀγγελῆαντος ὅτι οἱ Ἕλληνες διανοοῦνται νὰ φύγωσιν ἐκ Σαλαμίνοσ. αὐτοῦ· τίνος;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἐπηρετικὰ πλοῖα. προσμείγνυμι· προσορμίζομαι. ἤλωσαν· συνελήφθησαν· ὁ ἐνεστῶς; ὄνομα=ὄνομαζομένησ. λόγιον· χρησμός, μαντεία. ὠμηστήσ=ὠμοβόρος. καθιερεύω· θύω, θυσιάζω. τοῖσ ὀπλοῖσ· διὰ τῶν ὀπλιτῶν. περιστέφω τι· περιβάλλω, περικυκλῶ τι. ἐφεδρεύω τινί· ἐνεδρεύω, ἐπιτηρῶ καιρὸν ἐπιθέ-

σεως κατά τινος. ἐκφέρομαι ἐκπλέω. ὠθισμός· συμπλοκή, σύρραξις. τρόπαιον· σημεῖον (μνημεῖον) τροπῆς τῶν πολεμίων. ἀποπειρώμαι τινος· προσπαθῶ νὰ μάθω τί σκέπτεται τις, βολιδοσκοπῶ τινι. τὸ λαβεῖν=τὸ συλλαβεῖν, τὸ ἀποκλειῖσαι. τὴν Ἀσίαν=τοὺς Ἀσιάτας. ζεύγμα· γέφυρα. ἀνακράζω· δυνατὰ φωνάζω. καταβάλλω· ῥίπτω κάτω, ἀπορρίπτω. σκοπῶ· ἐρευνῶ, ἐξετάζω. Μῆδος=Πέρσης. ὀρμῶμαι πλεῖν· σκοπεύω νὰ πλέω ἐπὶ τὰς γεφύρας· πρὸς διάλυσιν τῶν γεφυρῶν. ἀποστρέφω· στρέφω ὀπίσω, κωλύω.

Πολεμίων μεστήν· 400 περίπου. ὠμηστίης ἐκκλεῖτο ὁ Διόνυτος ὡς ἀρεσκόμενος εἰς τοιχύτας ὠμὰς θυτίας. ζεύγματα νοεῖ τὰς ἐκ πλοίων δύο γεφύρας, δι' ὧν ἐξεύχθη ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ὁ Ἑλλησποντος ἀπὸ τῆς Ἀβόδου εἰς τὴν Σηστὸν. πάλιν· ὡς πρὸ τῆς ναυμαχίας τὸν Σίκιννον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περίφοβος γίνομαι· περισσῶς (ἰσχυρῶς) φοβοῦμαι. ἠπέιγετο ἐπὶ τοῦ Ἐ. πβ. κεφ. Ε' «ἠπέιγοντο πρὸς τὸ ἄστυ». δόκιμος· δεδοκιμασμένος, ἀγαθός. φοβερὸς ἦν τοῖς Ἑλλησιν ἀπειλῶν. ἀπ' ἰσχυρᾶς τῆς περὶ τὸ πεζὸν ἐλπίδος διὰ τὴν μεγάλην ἐλπίδα του εἰς τὸ πεζικόν. κώπην ἐλαύνω=κωπηλατῶ. καλόν· πρόσφορον, ἐπιτήδειον. ἀγαθοῖς ἰππεῦσι· πβ. κεφ. Η' «ἀγαθοὺς ἄνδρας». λόγους προφορικούς. ἀνίστημι· ἀνοικοδομῶ. ἐπαγγέλλομαι· ὑπόσχομαι. ἐκποδῶν τινος γίνομαι· ἀπομακρύνομαι τινος. πυνθάνομαι· ἰδὲ κεφ. Ζ'. δείσαντες· φοβηθέντες· τὸ ῥῆμα; δέομαι τινος· παρακαλῶ τινα. τὴν χώραν=τὰ χωρία, τοὺς ἀγρούς. εἰ νομίζοιεν=ἔτι νομίζουσι. ὄνιος (ὄνοῦμαι)· ἀγοραστός. πλοῦτου καὶ χρημάτων· μὲ πλοῦτον καὶ χρήματα. ἴσασι (οἶδα)· γνωρίζουσι. ἀπορία· ἀμηχανία, στενοχωρία. φιλοτιμία· μεγαλοφροσύνη. ἀμνημονῶ τινος· λησμονῶ τι. ἐπὶ σιτίοις· χάριν τροφῆς. παρακαλῶ· ἰδὲ κεφ. Ζ'. παράγω· παρουσιάζω. πρὸ τῆς ἐλευθερίας· ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας, προτιμῶντες τὴν ἐλευθερίαν. δηροῦμαι· πορθεοῦμαι, λεηλατοῦμαι. τῶν ἡσεβημένων ἱερῶν· τῶν ναῶν τῶν ἀτεθῶς ὕδρισμένων. ἀρὰς τίθεμαι· καταρῶ-

μαι. ἐπικηρυκεύομαι τινί κήρυκας πέμπων πρὸς τινα διαπραγματεύομαι περὶ εἰρήνης. ἐμβάλλω· εἰσβάλλω. αὐθις· πάλιν. ἐγκαλῶ τινί κατηγορῶ τινα. ὀλιγωρία· ἀμέλεια. προεμένοις· πβ. κεφ. Δ' «καταπροεῖμαι». βοηθεῖν πρὸς τὰ ἔτι σωζόμενα· νὰ τρέχωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἔτι σωζομένων πόλεων. μεθ' ἡμέραν· ἐν καιρῷ τῆς ἡμέρας. ῥαθυμεῖν=ἀμελεῖν. ἐπιλέγω· ἐκλέγω. εἴλωτας ὡς (ψιλούς) ὑπηρέτας. ληρῶ· φλυαρῶ. καθεύδω· κοιμῶμαι. οὐ κατὰ καιρὸν=ἀκαίρως. φέρονται γεγραμμένοι.

Χερσαίους· ἀλλ' οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἦσαν χερσαῖοι. ἰδίᾳ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς «τὸ κοινὸν τῆς Ἑλλάδος». δεισαντες· τί ; τὸ δεύτερον· 10 μῆνας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν. Ὑακίνθια· τριήμερος ἑορτὴ ἐν Ἀμύκλαις τῆς Λακωνικῆς τελουμένη πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ ἦρωος Ὑακίνθου. Ὁρέστειον· ἀρχαία πόλις τῆς Ἀρκαδίας κληθεῖσα οὕτως ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος, παρὰ τὴν ὁποῖαν ἐκτίσθη εἰτα ἡ Μεγαλόπολις. ξένος· οὕτω καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ἡ λέξις hostis δηλοῦσα κατ' ἀρχὰς τὸν ξένον ἔπειτα ἐσήμεναι τὸν ἐχθρόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Χειροτονηθεῖς· πβ. κεφ. Δ' «χειροτονεῖν». αὐτοκράτωρ· πβ. κεφ. Η'. ἀναλαμβάνω· παραλαμβάνω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου. συμμειγνυμι (ἀμετ.)· συνεννοῦμαι. ἐπέρρει· προσέρρει, προσέτρεχεν· ὁ ἐνεστῶς ; τὸ ὄλον· ἐν συνόλῳ. ὄρος· ὄριον. τέλος. μέγεθος· μῆκος. κυριώτατα· πολυτιμώτατα τῶν πραγμάτων. περιεφράξαντο τεῖχος· κτίσαντες τεῖχος περιέφραξαν αὐτά. προεπιχειρῶ· πρότερος ἄρχω τῆς μάχης, προεπιτίθεμαι. ἀνεῖλεν· ἐχρησιμοδότησεν· ὁ ἐνεστῶς ; εὐχομένους καὶ θύοντας· ἐὰν κάμνουν προσευχὴν καὶ θυσιαζῶσι. κίνδυνος· μάχη. ἐν γῆ (δωρικῶς)= ἐν γῆ. τᾶς Δάματρος καὶ τᾶς κόρας (δωρικῶς)=τῆς Δήμητρος καὶ τῆς κόρης. ἀνενεχθεῖς· ἀγγελθεῖς, ἀνακοινωθεῖς· τὸ ῥῆμα ; ἀρχηγέτης· γενάρχη, κυρίαρχος. ἄντρον· σπήλαιον. εἰς δυσμὰς ἡλίου θερινὰς· βορειοδυτικῶς. κατείχοντο (ὑπὸ τῶν νυμφῶν)· κατελαμβάνοντο ὑπὸ ἐμπνεύσεως καὶ προφητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ,

νυμφόληπτοι ἐγίνοντο. ἐπιχώριος· ἐγχώριος. ἀνακαλοῦμαι· ὀπίσω καλῶ. μεθίστημι· μεταφέρω. ἔνθα· τότε. ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους εἰπεῖν· ὠνειρεύθη ὅτι εἶπεν. ὅ,τι δὴ· τί τέλος πάντων. δέδοκται (δοκεῖ)· ἔχει ἀποφασισθῆ. ἀπάξομεν—ἀπὸ τῶν Πλαταιῶν ἄξομεν. διαμάχομαί τινι· ἀμιλλῶμαι πρὸς τινα ἐν τῷ μάχεσθαι. πυθόχρηστον· ὁ τοῦ Πυθίου (Ἀπόλλωνος) χρησμός. διαμαρτάνω τοῦ παντός· παντελῶς ἀποτυγχάνω, πλανῶμαι. τὰ πυθόχρηστα μέρη. ἐναργῶς· σαφῶς. ἐξεγρόμενος τάχιστα· εὐθὺς ὡς ἐξηγέρθη (ἐκ τοῦ ὕπνου). μεταπέμπομαι· προσκαλῶ. συνδιαπορῶ τινι· συζητῶ μετὰ τινος περὶ ἀπόρου πράγματος. εὐφυής· φύσει κατάλληλος, ἐπιτήδειος. ἵπποκρατοῦμαι· εἶμαι κατώτερος, ἀσθενέστερος εἰς τὸ ἵππικόν. ἀφιππος· ἀκατάλληλος εἰς ἵππασίαν. συγκυρῶ· συνέχομαι. ἠρῶον· ἱερὸν ἦρωος. περιέχομαι· περικυκλοῦμαι. ἀνελεῖν—ἀφελεῖν. ἐπιδίδωμι· δωροῦμαι. ἐν οἰκείᾳ γῆ, χώρῃ. φιλοτιμία· μεγαλοδωρία. ἀνειπεῖν ὑπὸ κήρυκος· δημοσίᾳ διὰ κήρυκος ἀνήγγειλε. Ὀλυμπίασι· πῆ. κερ. Ε' «Πλαταιᾶσι». χάριν· ὡς χάριν. παρέσχον ἑαυτούς· ἐδείχθησαν.

Ἐπὶ τὴν μάχην· τίνα ; αἱ Πλαταιαὶ πρὸς Β. τοῦ Κιθαιρώνας οὐ μακρὰν τῶν πηγῶν τοῦ Ἄσωποῦ. τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· πλὴν Βοιωτῶν, Λοκρῶν, Μαλιέων, Θεσσαλῶν καὶ χιλιῶν Φωκέων, οἵτινες ἐμήδισαν. ὁ θεός· Ἀπόλλων. κόρη· ἡ Περσεφόνη. ὁ Ἀρίμνηστος ἦτο στρατηγὸς τῶν Πλαταιέων καὶ ἐν Μαρχθῶνι. φανέντων καθ' ὕπνου. αἱ Ὑσαι· ἔκειντο πρὸς ἀνατολὰς τῶν Πλαταιῶν. ἵπποκρατοῦντο οἱ Ἕλληνας, διότι οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Θεσσαλοὶ, ἄριστοι ἵππεῖς ὄντες, συνεμάχουν τοῖς Πέρσαις. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἀνφοδόμησε τῷ 331 π. Χ. μετὰ τὴν μάχην τῶν Ἀρδῆλων τὰς Πλαταιάς, αἵτινες κατηδαφίσθησαν τῷ 427 π. Χ. ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ εἶτα ἄλλιν τῷ 373 π. Χ. ὑπὸ τῶν Θηβαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τάξεως· περὶ θέσεως ἐν τῇ μάχῃ. οὐ δίδωσι· δὲν ἐπιτρέπει. ἀρετὴ· ἀνδρεία. κοσμῶ· τιμῶ. στασιάζω· ἐρίζω. αὐτούς·

ἡμᾶς αὐτούς, ὡς διότι. *ιδιώτης*· ἀπλοῦς στασιαστικῆς. *σύνεδροι*· τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου τῶν συμμάχων. *ἀπεδέξαντο*· ἐνέκριναν τὴν ἀξιῶσιν. *θᾶτερον*—τὸ ἕτερον, ἤτοι τὸ ἀριστερόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Μετέωρος· ἀνήσυχος, ἐπισφαλῆς. *ἐπισφαλῶς* ἔχει τὰ πράγματα· ἢ κατάστασις εἶναι ἐπικίνδυνος. *ἐξ οἰκῶν ἐπιφανῶν*· ἐξ οἰκογενειῶν ἐπισήμων. *χρημάτων μεγάλων*· πλουσιώτατοι. *οἰχομαι*· φεύγω, χάνομαι. *δημος*· δημοκρατία. *εἰ μὴ προχωροίη*· ἐὰν δὲν ἤθελεν ἐπιτύχει (ἢ συνωμοσία). *λυμανεῖσθαι* (συνωμόσαντο)· νὰ καταστρέψωσι τὰ πράγματα τὰ ἑλληνικά. *προδώσειν* αὐτά. *συχνοί*· πολλοί. *διεφθαρμένων* ὑπὸ τῶν συνωμοτῶν καὶ οὕτω μετασχόντων τῆς συνωμοσίας. *αἰσθάνομαι*· πληροφοροῦμαι. *τὸν καιρόν*· τὴν κακὴν περιστάσιν. *γινώσκω*· ἀποφασίζω. *ἔω*· ἀφήνω. *ἐκκαλύπτω*· ἀποκαλύπτω, φανερῶ. *ἀγνοούμενον*· ἐπειδὴ ἠγνοεῖτο, ἦτο ἀγνώστον. *εἰς ὅσον* (= πόσον) *πλήθος* (συνωμοτῶν). *ἐκβήσεται ὁ ἔλεγχος*· θὰ καταλήξῃ ἢ ἐξετάσις, ἢ ἀνάκρισις. *ὄρος*· μέτρον. *δῆ*—οὖν. *οἷς ἢ κρίσις προεγράφη*· οἵτινες ἐγγράφως ἐκλήθησαν εἰς ἀνάκρισιν. *αἰτία*· ἐνοχία. *ῥῶχοντο φεύγοντες*· παρευθὺς ἔφυγον. *ἀφήκε*· ἀπέλυσεν ἀκρίτους. *θαροῆσαι καὶ μεταγινῶναι*· νὰ λάβωσι θάρρος καὶ μετανοήσωσι. *διδούς*· πδ. κεφ. ΙΒ' «δίδωσι». *τοῖς οἰομένοις ἔτι λανθάνειν*· εἰς τοὺς νομίζοντας ὅτι δὲν ἐγνώσθησαν ἔτι ὡς συνωμώται. *ὑπειπὼν*· συμβουλεύσας. *ἀπολύομαι τὰς αἰτίας*· ἀποπλύνω ἀπ' ἑμαυτοῦ τὰς κατηγορίας, ἀποδεικνύω ἑμαυτὸν ἄθῳον.

Δαμπτρεύς· ἐκ Δαμπτρῶν, δήμου τῆς Ἐρεχθίδος φυλῆς. *Ἀχαρνεύς*· ἐξ Ἀχαρνῶν (Μενιδίου σήμερον), δήμου τῆς Οἰνηΐδος φυλῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ῥι—τούτω, *ῥ*—ὡς πρὸς τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον. *ἐδόκει διαφέρειν*· ἐνόμιζεν ὅτι ὑπερεῖχε (τῶν Ἑλλήνων). *ἀπεπειράτο τῶν Ἑλλήνων*· πδ. κεφ. Θ' «ἀποπειρώμενος τοῦ Ἀ.». ἢ ἵππος· τὸ ἱππικόν. *ἐφείς* (ἐφήμι) *αὐτοῖς*—εἰσας ἐπιέναι αὐτοῖς, ἐπιπέμφας κατ' αὐτῶν. *καθέξομαι*· εἰμαι ἐστρατοπεδευμένος. *ῥυείσης*·

Ἐ. Γ. Παντελάκη—Πλουτάρχου Ἀριστείδης

5

ἐπιπεσούσης μεθ' ὀρμῆς· πβ. κεφ. ΙΑ' «ἐπέρρει». *προσβολὰς ἐχούσης*—προσδαλλούσης αὐτούς. *κατὰ τάχος· ταχέως. καθ' αὐτούς· μόνοι. ὑποστῆναι*· νὰ δεχθῶσι κατεπάνω των· τὸ ῥῆμα; *ἀκοντίσματα καὶ τοξεύματα*· τὰ βαλλόμενα ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀκόντια καὶ βέλη. *συστέλλομαι· συμμαζεύομαι. ἀμήχανος ἦν.* πβ. κεφ. Η' «ἀμήχανόν ἐστι». *ἀμύνειν πρὸς ἱππότας*· νὰ στέλλῃ βοήθειαν (εἰς τοὺς Μεγαρεῖς) κατὰ τῶν ἱππέων (Περσῶν). *προϋθετο ξῆλον ἀρετῆς*· προέβαλεν ἀγῶνα ἀνδρείας. *ἀναδέχομαι· ἀναλαμβάνω. προαγωνίσασθαι (Μεγαρέων)*—ἀγωνίσασθαι ὑπὲρ τῶν Μ. *ὀκνῶ· διστάζω. ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων*· ἐν ὀνόματι τῶν Ἀ. *λογάδες· ἐκλεκτοί. ὀξέως· ταχέως. διασκευάζομαι· ἐτοιμάζομαι. προσφέρομαι· προσέρχομαι, ἐπιπίπτω. δρόμῳ· τροχάδην. ἀλκή (ἄλκιμος, ἀναλκίς)· ἀνδρεία. μέγεθος· ἀνάστημα. περιτός· πβ. κεφ. Α' «τὸ φρονεῖν περιτός». ἐναντίον· ἀντιμέτωπον πρὸς τὸν Ὀλυμπιόδωρον. τῶν δὲ—τούτων δέ. *ἀνασχομένων*· δεχθέντων τὴν ἐφοδὸν τοῦ Μ. *συμβάλλω· συμπλέκομαι. ὡς λαμβανόντων πείραν τοῦ παντός*· διότι ἐδοκίμαζον τὴν ἐκδοσιν τοῦ ὄλου ἀγῶνος. ἐν τούτῳ τῷ μερικῷ ἀγῶνι. *ἀναφέρειν (ἑαυτὸν)*—ἀνεγείρεσθαι. *ἐπίκειμαι· ἐπιπίπτω. παίω· κτυπῶ. στέρονον.* στήθος. *γυῖα*· τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος. *καταπεφραγμένος· κατακεκαλυμμένος. ἧ τὸ κράνος ὑπέφαινε τὸν ὀφθαλμόν*· ὅπου ἢ περικεφαλαία ἄφηνεν ὀλίγον τὸν ὀφθαλμόν νὰ φαίνηται. *στύραξ*· τὸ (αἰχμητῆρον) κάτω ἄκρον τοῦ ἀκοντίου. *ἀνεῖλεν*· ἐφόνευσεν· ὁ ἐνεστώς; *προΐεμαι· ἐγκαταλείπω. ἔκειραν ἑαυτούς*· ἐκάρησαν, ἐκοψαν τὰ μαλλιά των. *ἐπὶ τῷ Μ.* πρὸς τιμὴν τοῦ Μ. *οἰμωγῇ (οἰμόι, οἰμώζω)*· θρήνος. *ἐμπίμπλημι*· πληρῶ, γεμίζω. *πολὺ πρῶτον*· πρῶτιστον. *μετὰ γε Μ.* μετὰ τὸν Μ. *τούλάχιστον. ἀποβάλλω· χάνω.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἐχομαι—ἀπέχομαι, παύω. *προφαίνω· προλέγω· πβ. κεφ. ΙΑ'.* ἐκ τῶν ἱερῶν· ἐκ τῶν σημεῖων τῶν θυσιῶν. *τὰ ἐπιτήδεια περιῆν*· τὰ τρόφιμα ὑπελείποντο. *ἀεὶ· ἐκάστοτε, συνεχῶς. ἐπιρρεόντων· πβ. κεφ. ΙΑ' «ἐπέρρει». ἔγνω· ἰδὲ κεφ. ΙΓ'.* ἅμα φάει (τὸ φάος)· ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰ ἐξημερώματα. *ἐσπέρας· ἐν*

καιρῷ τῆς ἐσπέρας. **μάλιστα**· περίπου. **ἀτρέμα**· ἠσύχως, προσεκτικῶς. **προσεμείγνυε**· πβ. κεφ. Θ' «προσέμειξε». **ἐντυγχάνω**· συναντῶ. **φυλακαί**· φύλακες, σκοποί. **αἴρωμαι**· ἀναλαμβάνω. τὸ **αἰφνίδιον** ἢ αἰφνίδιος ἐπιθέσις τῶν βαρβάρων. **οὐχ ὑπ' ἐλπίδος χρηστῆς κινούμενος**· ὄχι διότι ἐλπίζει καλόν τι, νίκην δηλαδή. **ἀπορίας τῶν παρόντων**· διότι εὐρίσκεται εἰς δύσκολον θέσιν ἐν τῷ παρόντι. **ἀπαισίους ἱεροῖς**· μὲ σημεῖα θυσιῶν οὐχ' αἴσια, οὐχὶ εὐδαιμονα. **λόγιον**· ἀπόκρισις. **εἴργω**· ἐμποδίζω. **ἔχει κατέχει**. **καθέξομαι**· ἀπρακτῶ. **φράσας**· πβ. κεφ. Θ' «φράσαι», **ἔδεῖτο**· πβ. κεφ. Ι' «δεόμενον». **αὐτόν**· μόνον. **μὴ κατειπεῖν**· γὰ μὴ φανερώσῃ τὸ ῥῆμα; **ἀποκρύψασθαι ταῦτα Πανσανίαν**· γ' ἀποκρύψωσι ταῦτα ἀπὸ τοῦ Π. **ἀνακεῖσθαι**· εἶναι ἀνατεθειμένην ὁ ἐνεστώς; **ἀπελαύνω ὀπίσω**· ἐπιστρέφω. **μετεπέμποντο**. πβ. κεφ. ΙΑ' «μετεπέμψατο». **ἐν κόσμῳ**· ἐν τάξει, ἐν ἐπιφυλακῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, τότε. **προσφέρω λόγον**· προτείνω. **ἀξιῶ**· κρίνω ἀξίον, ἀπαιτῶ. **μετάγω**=μεθίστημι, μεταφέρω. **κατὰ τοὺς Πέρσας**· ἀπέναντι τῶν Π. **τῆς μάχης τῶν βαρβάρων**· τῆς τακτικῆς τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ. **ἐπιβάλλειν** (ἐαυτοῦς)=ἐπιτίθεσθαι. **ἀγνώμων**· ἀνόητος. **φορτικός**· ὀχληρὸς, βραχέτης. **εἰ μεταφέρει σφᾶς**=ἔτι μεταφέρει ἐαυτοῦς· πβ. κεφ. Ι' «εἰ νομίζοιεν». **τὴν ἄλλην τάξιν ἔων ἐν χώρᾳ**· τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἀφῆνων τεταγμένους ἐν τῇ θέσει αὐτῶν. **προβάλλομαι**=βάλλω πρὸ ἑμαυτοῦ, πρὸς φύλαξίν μου· πβ. κεφ. Β' «πρόδλημα». **διαμαρτάνειν τοῦ παντός**· ἴδὲ κεφ. ΙΑ'. **εἰ**=ἔτι. **διαφιλοτιμοῦμαι**· ἐρίζω ἐν φιλοτιμίᾳ· πβ. κεφ. ΙΑ' «διαμάχομαι». **προκρίνομαι**· προτιμῶμαι. **σεμνύνομαι**· ὑπερφηανεύομαι. **ἐξισταμαί τινι τοῦ δεξιοῦ**· ἵσταμαι ἔξω (=ἀπομακρύνομαι) τοῦ δεξιοῦ χάριν τινός, παραχωρῶ εἰς τινα τὸ δεξιόν. **ἀγαπῶ**· εὐχαρίστως δέχομαι. **διαμείβομαι**· ἀνταλλάσσω. **λόγος ἐχώρει πολὺς δι' αὐτῶν**· διελέγοντο πολὺ αὐτοί (οἱ Ἄ.). **παρεγγυῶ**· παροτρύνω λέγων. **ἀμείνους**· ἀνδρειοτέρους· τὸ θετικόν; **προσίασιν**· θὰ προσέλθωσι, θὰ ἐπιπέσωσιν· ὁ ἐνεστώς; **ποικιλμα**· κέντημα, κόσμημα. **ταῖς νίκαις**· ἕνεκα πῶν νικῶν. **ἐν ἀμείψει τῶν τάξεων ἦσαν**=ἠμείβοντο τὰς τά-

Ξεις. *αυτόμολος* (αὐτὸς μολῶν)· λιποτάκτης. *συμπεσεῖν* = συμβαλεῖν κεφ. ΙΔ'. *ἀντιπαρεξῆγε*· ἤρχιζε νὰ μεταφέρει ἄγων παρλληλῶς ἀπέναντι τῶν Λ. *κατὰ τοὺς* Ἀ. πβ. ἄνωτ. «κατὰ τοὺς Π.». *μετακόσμησις* = μετὰστασις, μετὰταξις. *ἀποτραπεῖς*· καταλιπὼν τὸ σχέδιόν του. ὡσπερ εἶχεν ἐξ ἀρχῆς· ὅπως (ὅπου) ἦτο τεταγμένος ἐξ ἀρχῆς. *διεξῆλθεν*· ἐπέρασεν. *ἀργή*· ἄνευ μάχης. *μεταστρατοπεδεύω*· μεταθέτω τὸ στρατόπεδον. *χωρίον εὐδρον*· τοποθεσία ἔχουσα ἄφθονον ὕδωρ. *νάμα*· ὕδωρ. *καθυβρίζομαι*· θολώνομαι, μολύνομαι. *διαφθειρόμαι*· καθίσταμαι ἄχρηστος.

Προνενικηκέναί· ποῦ ; τῶν Ἑλλήνων· οἱ μηδίζοντες· τίνας ; τὴν ἡγεμονίαν· τίνας ; βελτίω τῶν ἔπλων τίνων ; τῶν ἐν *Μαραθῶνι* ἀγωνισαμένων βαρβάρων. *ἐκείνοις*· τίσιν ; χρυσός· οἱ Πέρσαι ἐφόρουσαν χρυσοῦς δακτυλίους καὶ στρεπτοῦς καὶ ψέλια. *ταῖς νίκαις*· τίσιν ; ὡς ἐκείνοις· τοῖς Μαραθωνομάχοις Ἀθηναίοις. *αἰσθόμενοι*· τί ; τὰ πλησίον *νάματα* νοεῖ τὴν Γαργαφίαν κρήνην. ἐξ ἧς ὕδρευόντο οἱ Ἕλληνες. *καθύβριστο*· ἐκ τῶν οὕρων ἰδίως τῶν ἔππων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Ἀγόντων τὸν στρατόν. *ἀποδείκνυμαι*· προσδιορίζομαι. *συμμένειν* τοῖς στρατηγοῖς. τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν. ὡς· ὅτε. *ἔρυμα*· ὀχύρωμα, χαράκωμα. *φέρομαι*· βαδίζω. *διασκίδναμαι* = διασκεδάννυμαι, διασκορπίζομαι. *ἀπολείπομαί*· τινος· μένω ὀπίσω τινός. *θυμοειδής* = θυμῶδης. *σπαργῶ*· σφριγῶ, ὀργῶ, σφάδρα ὀρέγομαι. *μέλλησις*· βραδύτης. *τὴν μετανάστασιν* τοῦ στρατοπέδου. *ὑποστήσασθαι*· πβ. κεφ. ΙΔ' «ὑποστήναι». *δεδογμένα*· ἐγχεκριμένα. *αἴρωμαι*· ταῖν χεροῖν· ἀνυψῶν μετὰ τὰς δύο χεῖρας. *πέτρος*· λίθος. *χαίρειν*· εἰδὲ κεφ. Ε'. *ἀποροῦμαι*· ὑπὸ ἀπορίας ἐδρίσκομαι εἰς ἀμηχανίαν. *κοινῇ*· ἀπὸ κοινοῦ, μαζί. ὡς *ἀναστήσων*· νομίζων ὅτι θὰ κατῶρθωνε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς θέσεώς του. *οὐκ ἔλαθον*· Μαρδόνιον = τὸ ἐνόησεν ὁ Μ. *ἐπιφέρομαί*· ἐπιπίπτω κατὰ τινος. *ἀναρπάζομαί*· τινά· δι' αἰφνιδίας καὶ ταχείας ἐφόδου ἀρπάζων ἀπάγω τινά. *μικρᾶς ῥοπῆς*· ἐδέησε γενέσθαι = μικροῦ ἐδέησε γενέσθαι ἢ ὀλίγου δεῖν ἐγένετο, ὀλίγον ἔλειψε νὰ γίνῃ. *ἔσχετο*· πβ. κεφ. ΙΕ' «ἔσχοντο».

ἔλαθεν αὐτὸν δοῦναι = ἐπελάθετο δοῦναι, ἐλγισμόνησε νὰ δώσει. τῆς μάχης ἐν χερσὶν οὐσης· ἐν ᾗ ἡ μάχη εἶχεν ἀρχίσει. θυόμενος καλλιερῶ· προσφέρων θυσίαν εὐρίσκω καλὰ (αἴσια) τὸ ἱερά. ἀτρέμα· ἡσύχως. σφαγιάζομαι = θύομαι. ἐξικνούμαι· φθάνω. πλήττομαι· τραυματίζομαι. ἰδέα (ἡ εἶδος)· ἡ μορφή, τὸ πρόσωπον. τὸ πάθος· τὸ πάθημα, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔπασχον. ἐγκράτεια· καρτερία, ἀντοχή. ἐπιβαίνω· κατὰ τινος βαδίζω. βάλλομαι· τοξεύομαι. κατεύχομαι· θερμῶς εὐχομαι. ἀφνω· αἰφνιδίως. διαρρίπτω· διασκορπίζω. πληγή· μαστιγώσεις. συντελεῖσθαι = γίνεσθαι.

Ἄμομφαρετος· λοχαγὸς τοῦ περιφύμου Πιτανάτου λόχου. τὸ γινόμενον· ποῖον; τὸ σύνθημα ἦτο λόγος ἢ φράσις διδομένη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ εἰς τοὺς στρατιώτας πρὸς ἀναγνώρισιν ἀλλήλων. παρὰ τοῦ θεοῦ· τίνος; τὰς περὶ τὸν βωμὸν πληγὰς τῶν ἐφήβων, ἦτοι τὰς διαμαστιγώσεις, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν ταῖς Ἑθικαῖς τὰ ἐξῆς· «οἱ παῖδες παρ' αὐτοῖς ξαινόμενοι (= τυπτόμενοι) μάστιγι δι' ἕλης τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος μέχρι θανάτου πολλάκις διακαρτεροῦσιν ἠλαροὶ καὶ γαῦροὶ ἀμιλλώμενοι περὶ νίκης πρὸς ἀλλήλους, ὅστις αὐτῶν ἐπὶ πλεόν τε καὶ μᾶλλον καρτερήσειε τυπτόμενος· καὶ ὁ περιγεγόμενος (= ὁ νικήσας) ἐν τοῖς μάλιστα ἐπιδοξός ἐστι· καλεῖται δὲ ἡ ἀμιλλα διαμαστιγώσεις, γίνεται δὲ καθ' ἕκαστον ἔτος». τῶν Λυδῶν πομπήν· ποῖα τις ἦτο αὕτη δὲν εἶναι γνωστόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Δυσφορῶ· δυσανασχετῶ, στενοχωροῦμαι. τοῖς παροῦσι πράγμασι· τῇ δυσαρέστῳ ταύτῃ κατατάσει. ἄλλυ ἐπ' ἄλλοις· ἀλλεπάλληλα. ἱερεῖον· σφάγιον. καταβάλλω· θυσιάζω. τρέπομαι· στρέφομαι. ἀνασχών· ἀνυψώσας· τὸ βῆμα; παθεῖν τι κακόν, ἦτοι ἀποθανεῖν. θεοκλυτῶ· ἐπικαλοῦμαι τοὺς θεοὺς. ἐφάνη τὰ ἱερά καλὰ. καθίστασθαι = ἀντιτάττεσθαι. ὄψιν ἔσχε ζώου· παρουσιάσθη ὡς ζῶον. πρὸς ἀλκὴν τρέπομαι· ἀμύνομαι. φρίσσω· συντρᾶσσομαι, ἀνορθοῦμαι. παρίσταται τινι λογισμός =

λογίζεται τις, σκέπτεται τις. *προτίθεμαι τι φράγμα* προτάσσω τι ὡς σκέπασμα. *γέρον* ἄσπις. *ἐπέβαινον* ἰδὲ κεφ. ΙΖ'. *ἀπράκτως* ἀσκόπως. *ἀθύμως* ἀνάνδρως. *ἀντιλαμβάνομαι τινος* ἰσχυρῶς κρατῶ τι. *ἐχώρουν πρὸς τὰς ξιφουλκίας* προέβαινον εἰς τὸ ἔλκειν τὰ ξίφη, ἔσυρον τὰ ξίφη. *οὐκ ἀργῶς*—οὐκ ἀπράκτως. *κοπίς* μάχαιρα. *ἀκινάκης* ξίφος εὐθύ. *παρασπῶ* ἀφέλκω, ἀποσπῶ. *τέως* ἐπὶ τινα χρόνον. *ἀτρεμῶ* (ἀτρέμα) ἡσυχάζω. *πρὸς τὴν βοήν* πρὸς τὸ μέρος, ὁπόθεν ἤρχετο ἡ βοή. *ἐπεφέροντο* ἰδὲ κεφ. ΙΖ'. *προελθῶν* εἰς τὰ πρόσω (ἔξω τῆς τάξεως) ἐλθῶν. *μαρτύρομαι* ἐπικαλοῦμαι μάρτυρα. *ἐπαμύνω* βοηθῶ. *συντεταμένους* συντόνως φερομένους τὸ ῥῆμα; *συνέβαλε* ἰδὲ κεφ. ΙΔ'. *ἐνέδωκε* ὑπεχώρησε ἰδὲ κεφ. Δ'. *ἀπηλλαγμένων* ἰδὲ κεφ. Ζ'. *κατὰ τοὺς Θηβαίους* ἰδὲ κεφ. ΙΓ' «κατὰ τοὺς Πέρσας». *τῶν δυνατωτάτων* τῶν ἰσχυροτάτων πολιτικῶν. *τὸ πλῆθος* τὸν λαόν. *οὐ κατὰ γνώμην* παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. *ὀλιγαρχοῦμαι* κρατοῦμαι ὑπὸ τῶν ὀλίγων, ὑπείκω εἰς τὴν γνώμην τῶν ὀλίγων.

Ἡραῖον ναὸς τῆς Ἥρας πρὸ τῶν Πλαταιῶν. φρίσσει τὸ ζῆρον, ὅτε ἀνορθοῖ τὰς ἐπὶ τοῦ νώτου τρίχας, πρὸς ταύτας δὲ παραβάλλονται αἱ ὑψωμένα ἰόγχοι τοῦ στρατοῦ. τὸ γέρον ἦτο ἄσπις τῶν Περσῶν πεπλεγμένη ἐκ λύγων σχήματος τετραγώνου ἢ ῥομβοειδοῦς. *συνασπισμός* ἐκαλεῖτο ἡ τάξις τῆς φάλαγγος, καθ' ἣν οἱ στρατιῶται ἴσταντο τρεῖς πόδας ἀπέχοντες ἀλλήλων, αἱ δ' ἄσπίδες αὐτῶν προσήγγιζαν πρὸς ἀλλήλας. *τῶν δοράτων* τῶν Λακεδαιμονίων. *σφίσιν*—ἐαυτοῖς, τίσιν; *τῆς ἐκεῖ* τοῦ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Δίχα συνεστῶτος εἰς δύο μέρη συναφθέντος, συγκροτηθέντος τὸ ῥῆμα; *ἔωσαντο* ἀπέκρουσαν ὁ ἐνεστώς; *ἀποκτίννυμι*—ἀποκτείνω. *σηκός* ὁ ἐνδότερος οἶκος τοῦ ναοῦ. *κατευνάξομαι* (εὐνή) κατακοιμῶμαι. *ἔδοξε παραστήναι* ὠνειρεύθη ὅτι παρουσιάσθη π.δ. κεφ. ΙΑ' «ἔδοξεν εἰπεῖν». *ὥστε δόξαι*—ὥστε ἔδοξε. *ξύλινα τεῖχη* π.δ. κεφ. ΙΑ' «τεῖχος περιεφράξαντο». *τρέπονται* τρέπουσιν εἰς φυγὴν. *τὸ βαρβαρικόν* οἱ βάρβαροι. *ἀργῶς*—ἀπράκτως κεφ. ΙΗ'. *ἀπείρως ἔχουσι* π.δ. κεφ. Ι' «ἀθορύβως ἔχον-

τος. ἐπιφαίνομαι· αἰφνιδίως παρουσιάζομαι. αἰρῶ· κυριεύω. φόνω πολλῶ· μετὰ πολλοῦ φόνου. τὴν πυθόχρηστον=ἦν ὁ Πύθιος (Ἀπόλλων) ἔχρησεν· ἰδὲ κεφ. ΙΑ'. ἐκ δημοσίου ταμείου. ἀνάλωμα· δαπάνη. θαυμαστός· παράδοξος. εἰς χεῖρας ἔρχομαι τινι· συμπλέκομαι πρὸς τινα. ἀτρέμα· ἰδὲ κεφ. ΙΕ'. τὸν δε βωμὸν ἰδρῦσαντο Ἕλληνες. νίκας (δωρικῶς)=νίκη. νίκας κράτει ἐξελάσαντες· διὰ τῆς ἐν τῇ μάχῃ ὑπερισχύσεως νικήσαντες καὶ ἐκδιώξαντες. ἔργω Ἄρηος· ἦτις νίκη ἦτο ἔργον τοῦ Ἄρεως. ψυχᾶς=ψυχῆς. λῆμα· φρόνημα. ὄπου καὶ νῦν ἄφ' οὗ καὶ τῶρα. ἀστρολογία· ἀστρονομία, χρονολογία. ἄγω· ὑπολογίζω.

Αὐτῶ· τῷ Μαρδονίῳ. ἐν Ἀμφιάρῳ ἱερῶ, ἕπερ ἔκειτο παρὰ τὸν Ὠρωπὸν ἐν τοῖς μεθορίοις Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Πτῶον· ὄρος τῆς Βοιωτίας πέραν τῆς Κωπαΐδος λίμνης, ἔνθα ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος. προφήτης ἢ πρόμαντις ἐλέγετο ὁ δίδων τοὺς χρησμοὺς τῆς Πυθίας ἱερεὺς. Κλείδημος· Ἀθηναῖος ἱστορικός τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. μνήματα (ἢ θήκας) ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει 6, ἦτοι 3 τῶν Λακεδαιμονίων (τῶν ἀξιωματικῶν, τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν εἰλώτων), 1 τῶν Τεγεατῶν, 1 τῶν Ἀθηναίων, 1 κοινὸν Μεγαρέων καὶ Φλειασίων, τῶν δ' ἄλλων Ἑλλήνων τὰ μνήματα ἦσαν κενοτάφια. τὸν βωμὸν τοῦ Ἐλευθερίου Διός. τρεῖς πόλεις· Σπάρτη, Ἀθῆναι, Τεγέα. τὸ ἐπίγραμμα εἶναι τοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου. Βοηδρομιῶν· ὁ τρίτος μῆν τοῦ ἀττικοῦ ἔτους (τὸ ὅποιον ἦρχετο ἀπὸ τῶν θερινῶν τροπῶν) ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν Σεπτέμβριον—Ὀκτώβριον. Ἰσταμένου· οἱ παλαιοὶ διήρουν τὸν μῆνα εἰς τρεῖς δεκάδας, ὧν ἡ πρώτη ἐλέγετο μηνὸς Ἰσταμένου, ἡ δευτέρα μεσοῦντος (ἢ ἐπὶ δέκα) καὶ ἡ τρίτη φθίνοντος (ἢ ἐπὶ εἰκάδι), ἡ πρώτη δὲ τοῦ μηνὸς νομηγία καὶ ἡ τελευταία ἔνη καὶ νέα. Πάνεμος· ἕνατος μῆν τοῦ Βοιωτικοῦ ἔτους, τὸ ὅποιον ἦρχετο ἀπὸ τῶν χειμερινῶν τροπῶν. διηκριβωμένων· ἐπὶ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος (ἔθεν Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον) διὰ τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀστρονόμου Σωσιγένοους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἐκ τούτου· ἰδὲ κεφ. Ι'. ἀριστεῖον· ἄθλον (βραβεῖον) εἰς

τοὺς ἀριστεύσαντας ἀρμόζον. οὐ παραδιδόντων=οὐ βουλομένων παραδίδόαι. παρ' οὐδὲν ἂν ἦλθεν=ὀλίγου δεῖν, ὀλίγον ἔλειψε. ἐν τοῖς ὄπλοις διαστάντων· ἐνόπλων εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα χωρισθέντων. εἰ μὴ ἔσχε· ἂν δὲν συνεκράτει. παρηγορῶ· παραινῶ, συμβουλεύω. ἐφείναι· νὰ κάμωσιν ἔφεισιν, νὰ ἐπιτρέψωσι· τὸ ῥῆμα; ὡς δοτέον εἶη=ὡς δεοί δοθῆναι, ἔτι ἔπρεπε νὰ δοθῆ. συνταράττω· ἐγείρω, κινῶ. ἐπὶ τούτῳ· μετὰ τοῦτον. δόξαν παρέσχε=ἔδοξε (τοῖς Ἑλλησιν), ἐνομίσθη ὑπὸ τῶν Ἑ. Κορινθίοις· ὑπὲρ τῶν Κ. ἀξίωμα· τιμῆ, ὑπόληψις. ἀνελεῖν=παῦσαι· τὸ ῥῆμα; οὐδετέρους· οὔτε Ἀθηναίους οὔτε Λακεδαιμονίους. ἀχθεσθαι ἂν (τοῖς Πλαταιεῦσι) τιμωμένοις· ἦθελον δυσχερεστηθῆ κατὰ τῶν Π. ἐὰν ἐτιμῶντο διὰ τοῦ ἀριστείου. συγχωρῶ· συμφωνῶ, συγκατανεύω. ὑπὲρ τῶν Ἀ. ἐξ ὀνόματος, ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Ἀ. ἰδὲ κεφ. ΙΔ'. διαλλάττομαι· συμφιλιώνομαι. ἐξεῖλον· ἐξεχώρισαν ὡς ἀριστεῖον· τὸ ῥῆμα; ἔδος· ἀγαλμα. γραφή· ζωγραφία. ἀκμάζουσαι· ἀκμαῖαι, ζωηραὶ οὔσαι. ἀνεῖλεν· ἰδὲ κεφ. ΙΑ'. ἐναύομαι=ἐνάύω (=ἀνάπτω) ἐμαυτῷ. τοὺς χρωμένους αὐτοῖς. ὡς ἐνδέχεται· ἔσον εἶναι δυνατόν. ἀγνίζω· ἀγνόν, καθαρὸν ποιῶ. περιρραίνομαι· περιρραντίζομαι. στεφανοῦμαι· θέτω στέφανον περὶ τὴν κεφαλὴν. κατανύσας· ἰδὲ κεφ. Ε'. ἀσπάζομαι· χαιρετίζω. ἀγαμαι· θαυμάζω. Πυθῶδες· εἰς Πυθῶ, ἦτοι Δελφούς. θρέξας=δραμῶν, τρέξας. τᾶδε=τῆδε, ἐνταῦθα. προθύουσι=πρὸ τοῦ γάμου θυσιάζουσι.

Τρόπαιον (=μνημεῖον τροπῆς εἰς φυγὴν τῶν πολεμίων) ἔστατο ἐκεῖ ἔπου ἐνικᾶτο ὁ ἐχθρὸς καὶ ἀπετελεῖτο ἐξ ἔπλων αὐτοῦ. ὁ μὲν Δεωκράτης τῷ 456 π. Χ. ὑπέταξε τὴν Αἴγιναν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δὲ Μυρωνίδης ἐνίκησε τοὺς Μεγαρεῖς τῷ 457 π. Χ. καὶ τοὺς Βοιωτοὺς ἐν Οἰνοφύτοις τῷ 456 π. Χ. ὁ Μεγαρεὺς στρατηγός. αὐτοῖς· τοῖς Ἑλλησιν. κοινὴ ἐστία ἐκαλοῦντο οἱ Δελφοί, ἐν οἷς ἐφυλάσσετο ἄσθεστον πῦρ, διότι ἦτο κοινὴ εἰς πάντας τοὺς Ἑλληνας. περιρρανόμενος· διὰ τοῦ ἀγνιστικοῦ ὕδατος, τὸ ὅποιον εὕρισκετο ἐντὸς ἀγγείων περιρρανητῶν καλουμένων. δάφνη, ἦτις ἦτο ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος. τὸ στάδιον ἰσοῦται πρὸς 125 βήματα. τετράμετρον καλεῖται στίχος ἐκ τεσσάρων ποδῶν (ἔδῳ τροχαίων) συγκεῖμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ἔγραψε ψήφισμα· πβ. κεφ. Γ' «γράφας γνώμην» καὶ Γ' «ψήφισμα γράφαντος». *συνιέναι*—σύνοδον ποιεῖσθαι· τὸ βῆμα; *πρόβουλοι*· οἱ σύνεδροι τῶν συμμάχων. *θεωρός*· ἀντιπρόσωπος. *ἄγεσθαι*—τελεισθαι, πανηγυρίζεσθαι. *πενταετηρικός*· ὁ μετὰ πᾶν τέταρτον ἔτος. *σύνταξις*· ὠρισμένη συνεισφορά. *μυρία ἄσπις*—μύριοι ὀπλίται. *ἵππος*—ἵππεύς. *ἄσυλος*· ἀπαραβίαστος. *ἀφείσθαι ἱεροῦς*· νὰ εἶναι ἀφιερωμένοι, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θεοῦ. *ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος*· πβ. κεφ. Κ' «ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων». *κυρωθέντων*· ψηφισθέντων ὑπὸ τῶν προβούλων. *ὑποδέχομαι*· ἀναδέχομαι, ἀναλαμβάνω. *κειμένοις*· τεθαμμένοις. *ἐναγίζω*· προσφέρω θυσίαν εἰς ἤρωας ἢ νεκρούς. *τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα*—τῇ ἕκτῃ τοῦ μεσοῦτος· ἴδὲ κεφ. ΙΘ'. *πέμπω πομπήν*· τελῶ λιτανεῖαν. *ἐγκελεύομαι τὸ πολεμικόν* (σάλπισμα)· σημαίνω, σαλπίζω τὸ πολεμικόν. *μυρσίνη*· μυρσίνη, μυρτιά. *χοή*· σπονδή. *ἀμφορεύς*· ἀγγεῖον μακρὸν δίωτον στενόλαιμον. *κρωσσός*· ὕδρις, στάμνος. *θέμις*· θεμιτόν, ἐπιτετραμμένον. *διακονία*· ὑπηρεσία. *προσάπτομαι*· προσεγγίζω. *ἐπὶ πᾶσι*· πβ. κεφ. Κ' «ἐπὶ τούτῳ». *σιδήρου θιγεῖν* (θιγγάνω)—σιδηροφορηῖσαι, νὰ κρατῇ ξίφος. *ἀναλαμβάνω*· φορῶ. *φοινικοῦς*· ἐρυθρός, κόκκινος. *ἀράμενος*· λαδών· τὸ βῆμα; *γραμματοφυλάκιον*· ἀρχεῖον, ἦτοι οἴκημα, ἐν ᾧ ἐφυλάττοντο τὰ δημόσια γράμματα (=ἔγγραφα). *προάγω*· προβαίνω, προχωρῶ. *ἀπολούω*· λούων καθαρίζω. *στῆλαι*· οἱ ἐπὶ τῶν τάφων ὀρθοὶ λίθοι, ἐφ' ὧν ἐγράφοντο τὰ ὀνόματα τῶν ἀποθανόντων. *σφάξας ἐπὶ τὴν πυρᾶν*· σφάξας καὶ θέσας εἰς τὴν πυρᾶν. *κατευξάμενος*· ἴδὲ κεφ. ΙΖ'. *παρακαλῶ*· προσκαλῶ. *αἵμακουρία* (αἷματος κορέννυσθαι)· οἱ μετ' αἷματος ἐναγισμοί. *κρατήρ*· ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ἐκεράννουσιν (ἀνεμείγνουσιν) ὕδωρ καὶ οἶνον. *χεάμενος* (χέομαι)· χοῆν=χοῆν ποιησάμενος. *προπίνω*· πρῶτος εἰς τιμὴν πίνω.

Θεωροὶ ἐκαλοῦντο οἱ εἰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις καὶ ἀγῶνας ἀποστελλόμενοι ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων. ἄσυλος ἐκαλεῖτο ἡ πόλις ἐκεῖνη, καθ' ἣς οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ στρατεύσῃ, τὴν αὐτονομίαν δὲ αὐτῆς ὑπερήσπιζον οἱ σύμμαχοι. τῷ θεῷ· Διὶ ἐλευθε-

ρίφ. *Μαιμακτηριών* ὁ πέμπτος μῆν τοῦ ἄττικου ἔτους (Νοέμβριος—Δεκέμβριος). μέλας ταῦρος, διότι προσεφέρετο εἰς νεκρούς. *χιτῶνα φοινικοῦν* ὡς πολεμικόν. *Διὶ χθονίῳ* τῷ Ἄϊδι. ὁ Ἑρμῆς ἐκαλεῖτο *χθόνιος* (χθῶν=γῆ) ἢ πομπὸς ἢ ψυχοπομπὸς ὡς ὁδηγῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸν Ἄϊδην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Ἄναχωρῶ χωρῶ, βαδίζω ὀπίσω, ἐπιστρέφω. *ζητοῦντας* ἀπαιτοῦντας. *ἀπολαμβάνω* λαμβάνω πάλιν, ἐπανακτῶμαι. *ἀμα μὲν ἄφ' ἐνὸς μὲν. ἐπιμέλεια* περιποίησις. *ῥάδιον ἐκβιασθῆναι* εὐκολον (τὸν δῆμον) νὰ ἐξαναγκασθῆ (νὰ μὴ μετέχη τῶν ἀξιωματῶν τῆς πολιτείας). *γράφει ψήφισμα* ἴδὲ κεφ. ΚΑ'. *πολιτεία* πολιτικὰ δικαιώματα. *αἰρεῖσθαι*=ἐκλέγεσθαι. *βούλευμα* σκέψις. *γνώμη* πρότασις. *ἀπόρητος* μυστικός. *συνδοκιμάζω* συνεξετάζω. *τὸ ναύσταθμον*=τὸ νεώριον, ἦτοι τὰ ἐν τῷ νεωρίῳ πλοῖα. *ἐμπρηῆσαι*=καῦσαι τὸ ῥῆμα; *παρέρχομαι* παρουσιάζομαι. *λυσιτελής* ὠφέλιμος. *πιστός* ἀξιόπιστος. *βέβαιος* σταθερός.

Ἄστν κατ' ἐξοχὴν αἱ Ἀθηναίαι, ὡς σήμερον ἡ Πόλις. *τὴν δημοκρατίαν* τοῦ Σόλωνος, ἣτις στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐγγείου προσόδου δὲν ὑπῆρχε πλέον μετὰ τὰ Μηδικά, διότι αἱ ἐκ τοῦ πολέμου συμφοραὶ εἶχον ἐξισώσει σχεδὸν τοὺς πολίτας. *τοὺς ἀρχοντας* πάντας γενικῶς καὶ οὐχὶ μόνον τοὺς ἐννέα. *ἐξ Ἀθηναίων ἀπάντων* καὶ οὐχὶ ἐκ μόνων τῶν τριῶν πρώτων τάξεων, διότι κατὰ τὸ Σολώνειον πολίτευμα ἡ τετάρτη τάξις (θῆτες) τῶν δικαστηρίων καὶ τῆς ἐκκλησίας μόνον μετεῖχε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἐπαχθής βρῦς, φορτικός. *ὀμιλῶ* ἀναστρέφομαι, προσφέρομαι. *εὐάρμοστος* εὐπροσήγορος. *κοινός* δημοτικός. πβ. κεφ. Β' «ἴσος καὶ κοινός». *ἔλαθε παρελόμενος*=λάθρα, ἀνεπαισθητῶς παρείλετο. *παραελόμενος*=ἀφελόμενος, ἀφαιρέσας. *εὐγνωμοσύνη* εὐδουλία, σύνεσις πβ. κεφ. ΙΓ' «ἀγνώμων». *πολιτεία* πολιτικός τρόπος, πολιτικὴ. *ἐπιείκεια* μετριοπάθεια. *βαρύτης* βρῦς τρόπος, ἀκοινώνητος. *ποθεινός* ποθητός. *ἐντυγχάνω τινί* ὀμιλῶ μετὰ τινος. *τοὺς πολλούς* τοὺς ἰδιώτας. *ἐπιτιθεῖς*

τοῖς ὅμοις αὐτῶν. *σιβάς*· στρωμνὴ ἐκ χόρτων. *οὐκ ᾔην*—οὐκ ἔδειξεν, ὅθεν ἐπετρέπετο. *ὕδρευομαι*· λαμβάνω ὕδωρ. *ἀπελαύνω*· ἐκδιώκω. *ὑπὲρ ὧν*· ὧν ἕνεκα. *ἐγκαλῶ τινί*· παραπονοῦμαι κατὰ τινος. *διδάξαι*—νουθετῆσαι, συμβουλευσαι. *συνάγω τὸ πρόσωπον* (ἢ τὰς ὄφρυς)· σκυθρωπάζω, ζαρώνω (κατεβάζω) τὰ μούτρα. *σχολάζω*—σχολῆν ἄγω, εὐκαιρῶ. *ἐπειθον*—ἐπειρῶντο πείθειν. *προσάγομαι*· προσελκύω. *πάλαι*· πρὸ πολλοῦ. *δέομαι*· εὐχομαι, ἐπιθυμῶ. *μετατάσσομαι*—μεθίσταμαι. *ἐνορᾶν τοῖς λόγοις αὐτῶν*· ὅτι διαδλέπει. ἀναγνωρίζει ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν. *ἔργου δεῖσθαι τὴν πίστιν*· ὅτι ἔχει ἀνάγκην ἔργου διὰ νὰ πιστεύσῃ εἰς αὐτούς. *μεταβαλέσθαι*—μεταβαλεῖν τὴν ἑαυτῶν γνώμην· οὕτως· διὰ τοῦτο, κατόπιν τούτου. *οἱ περὶ τὸν Οὐλιάδην*· πβ. κεφ. Α' «οἱ περὶ Πελοπίδαν». *συνομοσάμενοι*· πβ. κεφ. ΙΓ' «συνωμόσαντο». *ἐμβάλλω*· προστρέχω. *προεκπέουσαν τῶν ἄλλων τριήρων τῶν Σπαρτιατῶν*. ἐν μέσῳ λαμβάνω· περικυκλῶ. *ἐξάνισταμαι*· ἐξεγείρομαι. *ὀλίγῳ χρόνῳ*· μετ' ὀλίγον χρόνον. *ἐπιδείκνυμι*· δεικνύω φανερά. *ἀγαπῶ*· εὐγνωμονῶ, γνωρίζω χάριν. *τὴν συναγωνισαμένην αὐτῷ*· τὴν βοηθήσασαν αὐτόν. *αἰσχύνομαι*· ἐντρέπομαι, σέβομαι. *λαμβάνω δίκην παρὰ τινος*· τιμωρῶ τινα. *ἀποστάντες αὐτοῦ*· τὸ ῥήμα; *φρόνημα*· μεγαλοφροσύνη. *τοὺς ἄρχοντας*· τοὺς στρατηγούς. *μᾶλλον αἰροῦμαι*—προαιροῦμαι, προτιμῶ. *ἐμμένω τοῖς ἔθεσι*· μένω πιστός, σταθερός εἰς τὰ ἔθιμα.

Ἐπὶ τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τῶν βαρβάρων, ὅπως ἐλευθερώσωσι τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, ἐν αἷς διέμενον ἔτι βαρβαρικά φρουρά. *αὐτοῖς*· τῖσιν; *πληγαῖς*· οἱ στρατηγοὶ τῶν Σπαρτιατῶν συγγὴν ἕκαμνον χρῆσιν τῆς βάρβδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Τελῶ· πληρώνω. *ἀποφορά*· φόρος. *εἰς τὸν πόλεμον*· πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. *ταχθῆναι*—ἐρισθῆναι. *ἐκάστοις κατὰ πόλιν*—ἐκάστη πόλει. *τὸ μέτριον*· τὸ σύμμετρον, τὸ δίκαιον. *πρόσοδος*· εἰσόδημα. *ἐπισκοποῦμαι*· ἐξετάζω. *ἐκάστῳ τῶν συμμάχων*. *θεμένης*· ἀναθέσεως, ἐπιτηρέψεως. *καθαρῶς*· τι-

μίως, ἀδωροδοκίῳ, προσφιλῶς· ἀρεστῶς. ἐπιγραφὴ ἀπογραφῆ, ἀπαρτίθμισις. εὐποτία (πότιμος)· εὐτυχία. ἦν εἰς λόγον = ἐλογίζετο, συνεποῦτο. ἐπιτίθημι = προστίθημι. ὀλίγου δεῖν· σχεδόν. προσιέναι = εἶναι πρόσσον. ἐπιτείνω· ἐπαυξάνω. οὐχ οὕτως, ὡς· οὐχί τόσον, ἕσον. τύχη· περιπέτεια, συμφορά. προάγω· παρακινῶ, παρασύρω. δ' οὖν· ἰδὲ κεφ. Ζ'. διάταξις· κατανομή. θύλακος· σάκκος. ἀμείβομαι· ἀνταποδίδω, πληρώνω. προαισθάνομαι· προβλέπω. στρατηγικόν· ἄξιον στρατηγοῦ. ἢ περὶ τὰς χεῖρας ἐγκράτεια· πθ. κεφ. Δ' «τῆς χειρὸς οὐ κρατῶν».

Ἐξῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, ἵνα ἐξετάσῃ τὴν χώραν καὶ τὰς προσόδους τῶν συμμάχων. ὁ ἐπὶ Κρόνου βίος εἶναι ὁ μυθολογούμενος χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἀνθρωπότητος, ὃν περιγράφει ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος ἐν τῷ ποιήματι «Ἔργοις καὶ ἡμέραις». τοῦ πολέμου τοῦ Πελοποννησιακοῦ. Περικλέους ἀποθανόντος· τῷ 429 π. Χ. εἰς διανομὰς καὶ θεωριὰς· τὸ θ' ἐπεξηγεῖ τὸ α' ἦσαν δὲ τὰ θεωρικὰ χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ὀκτανῶμενα εἰς θυσίας, ἑορτὰς καὶ ἄλλας ψυχαγωγίας καὶ μάλιστα τὰ εἰς ἀπόρους πολίτας τῇ εἰσηγγήσει τοῦ Περικλέους διανεμόμενα πρὸς ἀγορὰν εἰσιτηρίου τοῦ θεάτρου, ὑπελογίσθη δ' ὅτι εἰς θεωρικὰ ἔδαπάνα ἢ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐτησίως περὶ νὰ 30 τάλαντα. εἰς κατασκευὰς ἀγαλμάτων καὶ ἱερῶν ἐννοεῖ τὰ εἰς καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Περικλέους ἀνεγερθέντα ἐν Ἀκροπόλει καὶ ἄλλα· χροῦ δημοσίου οἰκοδομήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Ἔμοσεν ὠρκίσθη· ὁ ἐνεστώς; ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων· ἰδὲ κεφ. Κ'. μύθος· πεφυρακτωμένος σίδηρος. ἐπὶ ταῖς ἀραῖς· μετὰ τὰς κατάρτας. τῶν πραγμάτων (τῶν συμμαχικῶν) ἐκβιαζομένων τοὺς Ἀθηναίους ἄρχειν (τῶν συμμάχων) ἐγκρατέστερον. ἐκβιαζομένων· ἐξαναγκάζόντων· πθ. κεφ. ΚΒ'. ἐγκρατέστερον· αὐστηρότερον ἢ πρότερον. ὡς· ἔοικε· ἰδὲ κεφ. Γ'. ἢ συμφέρει = ταύτη, ἢ συμφέρει, μὲ τὸν τρόπον, ὅστις συμφέρει εἰς αὐτοὺς. χρῆσθαι τοῖς πράγμασι τῶν συμμάχων· νὰ πολιτεύονται πρὸς τοὺς συμμάχους. οἰκεῖα· τὰ οἰκιακά, τὰ οἰκογενειακά. ἄκρω· εἰς μέγιστον.

στον βαθμόν. πρὸς τὴν ὑπόθεσιν (ἀποβλέπων) πρὸς τὸ συμφέρον. ὡς δεομένην· διότι ἐφρόνει ὅτι ἔχει ἀνάγκην (τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος). Ἀθήναζε· εἰς Ἀθήνας. εἰσηγοῦμαι· προτείνω. ἐνέμεινε· ἔμεινε μέχρι τέλους· πβ. κεφ. ΚΓ΄ «ἐμμένοντας». οὐδὲν ἦττον· οὐχὶ ὀλιγώτερον, ἄρα μᾶλλον. τῶν τροπαίων = τῶν νικῶν. ἐκεῖθεν· ἐξ ἐκείνου, ἐκ τοῦ ἐξῆς. ἦν γένει προσήκων αὐτῶν· ἦτο συγγενῆς αὐτοῦ. διώκω τινὰ θανάτου· καταγγέλλω τινὰ εἰς τὸ δικαστήριον ὡς ἔνοχον θανάτου· πβ. κεφ. Δ΄. ἐγράψαντο· ἀνέφεραν ἐν τῇ γραφῇ (τῇ καταγγελίᾳ). μετρίως· ἀρκούντως, ἱκανῶς. κατηγόρησαν· ἐδημηγόρησαν κατ' αὐτοῦ ἐν τῷ δικαστηρίῳ. ἔξωθεν τῆς ὑποθέσεως, ἄσχετον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. ἴστε· γινώσκετε. τὰ κατ' οἶκον = τὰ οἰκεῖα. ἐν τρίβωνι· φοροῦντα τρίβωνα (εὐτελεῖς ἐπανωφόριον). προερχόμενον· ἀττικῶς προϊόντα. εἰκός· πιθανόν. τὸν ῥιγοῦντα· ἀττικῶς τὸν ῥιγῶντα. τὸν κρυώνοντα. ἐπιτήδεια· τροφίμα. σπανίζω· στεροῦμαι. ἀνεπιός· ἐξάδελφος. περιορῶ· μετ' ἀδιαφορίας βλέπω. ἐνδεόμενον = ἐνδεῖα (στερήσει) ὄντα. πολλὰ κεχρημένος τῷ ἀνδρὶ· εἰ καὶ πολλὰς ὠφελείας ἔχει λάβει παρὰ τοῦ ἀνδρός. ἀπολελανκῶς· εἰ καὶ ἔχει ἀπολαύσει, ἐπωφελῆθη. ἐπὶ τούτῳ· διὰ τοῦτο. θορυβῶ· διὰ θορύβου ἐκδηλῶ δυσαρέσκειαν. χαλεπῶς ἔχοντας = χαλεπαίνοντας. ἔστιν· ἰδεῖν· δύναται τις νὰ ἴδῃ. οὐ ῥάδιον = χαλεπόν. ἐντυχεῖν ἀνδρὶ = εὔρειν ἀνδρα· πβ. κεφ. ΚΓ΄ «ἐνετύγχανε». προσμαρτυρῶ· διὰ μαρτυρίας τοὺς λόγους βεβαιῶ. ἀναγράφω· ἀναφέρω ἐν συγγράμματι. ἀποφαίνει· ἰδὲ κεφ. Α΄. φλυαρίαι· πράγματα οὐτιδανά, ἀνάξια λόγου. ἐμπλήσαι· ὅτι ἐγέμισαν· τὸ ῥῆμα; πρὸς ἀρετήν· πβ. ἀνωτ. «πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πατρίδος». ἐπιείκεια· ἀνεξικακία. χρώμαι τινι ἐχθρῶ· ἔχω τινὰ ἐχθρόν. παρὰ πᾶσαν τὴν πολιτείαν· καθ' ὅλον τὸν πολιτικὸν βίον του. ὁμοῦ· σχεδόν. δι' ἐκεῖνον· ἐξ αἰτίας ἐκείνου. λαβή· ἀφορμή, εὐκαιρία. ἐν αἰτία γίνομαι· κατηγοροῦμαι. πρὸς τὴν πόλιν· πρὸς τὸν δῆμον. ἐλαύνω· καταδιώκω, κατατρέχω. οὐδ' ἀπέλαυσεν· οὐδ' ἐχάρη, οὐδ' ἔδειξεν ἐπιχαιρεκακίαν. εὐημερῶ· εὐτυχῶ· πβ. κεφ. Γ΄ «δυσημερία».

Ὡρμισεν, ἵνα φυλάττωσι τὰς συνθήκας. μύδρους ἔρριπτον· εἰς τὴν θάλασσαν οἱ ὀμνύοντες πρὸς δῖλῳσιν ὅτι θὰ τηρήσουν τὸν

ἔρχον των πβ. ὅσα λέγει ὁ Ἡρόδοτος περὶ τῶν ἐγκαταλιπόντων τὴν πατρίδα των Φωκαέων «οἱ Φωκαεῖς ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρτας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑαυτῶν τοῦ στόλου· πρὸς δὲ ταύτησι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φώκαιαν ἦξειν πρὶν ἢ τὸν μύδρον ταῦτον ἀναβῆναι». **Θεόφραστος**· ἐξ Ἐρρεσοῦ τῆς Δέσβου (372—287 π. Χ.) ἐπιφανῆς μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ Περιπατητικῇ Σχολῇ ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἐξ ὧν διεσώθησαν οἱ περιώνυμοι «Χαρακτῆρες», ἢ «Περὶ φυτῶν ἱστορία», «Περὶ φυτῶν αἰτίων» καὶ ἄλλα εἰς ἀποσπάσματα. **φησὶν** ὁ Θεόφραστος. ἐκ **Δήλου** τὰ συμμαχικὰ χρήματα ἐκομίσθησαν εἰς Ἀθήνας πιθκνῶς τῷ 454 π. Χ. **Καλλίας ὁ δαδοῦχος**· ἰδὲ κεφ. Ε΄. **πλουσιώτατος ὧν** ἢ περιουσία αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς 200 τάλαντα. αὐτοῦ· **τίνος**; **Αἰσχίνης** ὁ ἐπικαλούμενος Σωκρατικός, Ἀθηναῖος φιλόσοφος, τοῦ Σωκράτους μαθητὴς, οὗτινος σώζονται τρεῖς λόγοι. ὁ **Πλάτων** ἐν «Γοργία» λέγει ὅτι «εἰς δὲ καὶ πάνυ ἐλλόγιμος γέγονε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου». **ἐμπλῆσαι τὴν πόλιν**· ἐν τῷ «Γοργία» λέγει ὁ Πλάτων σκώπτων τοὺς παλαιοὺς πολιτικοὺς ὅτι ἀποβλέψαντες εἰς τὴν ὕλικὴν εὐημερίαν τῶν πολιτῶν ἡμέλησαν τῆς ἠθικῆς βελτιώσεως αὐτῶν «ἔνευ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης λιμένων καὶ νεωρίων καὶ τειχῶν καὶ φόρων καὶ τοιούτων φλυαριῶν ἐμπεπλήκασιν τὴν πόλιν· ὅταν οὖν ἔλθῃ ἡ καταβολὴ αἴτη τῆς ἀσθενείας, τοὺς τότε παρόντας αἰτιάσονται συμβούλους. Θεμιστοκλέα δὲ καὶ Κίμωνα καὶ Περικλέα ἐγκωμιάσουσι, τοὺς αἰτίους τῶν κακῶν». **λαβὴν** πρὸς ἐξοστρακισμόν. ἐν **αἰτία γενόμενος** ὁ Θεμιστοκλῆς ὡς δῆθεν ἐνεχόμενος καὶ αὐτὸς εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Παισανίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ΄.

Τελευτήσαι· πβ. κεφ. Α΄ «τελευτήν». **γήρα**—ἐκ γήρωσ, ἕνεκα γήρατος. **φυγή**· ἐξορία. **ἐξυβρίζω**· ἀλαζονεύομαι, ὑπερηφανεύομαι. **ἀναφύω**· παράγω, γεννῶ. **ὑπέβαλλον τῷ φθόνῳ**· πβ. κεφ. Ζ΄ «ὑποβάλλων τῷ πράγματι». **ἐπαιρομένων ὑπ' εὐτυχίας**· πβ. κεφ. Γ΄ «ταῖς τιμαῖς ἐπαιρομένου». **ἀλῶναί** φησὶν· λέγει ὅτι κατε-

λαμβάνω· παραλαμβάνω. ἐνδεομένην· πβ. κεφ. ΚΕ' «ἐνδεόμενον». θυγατριδοῦς· πβ. ἀνωτ. «θυγατριδῆ». εὖ μάλα πένης= πενέστατος. πινάκιον ὄνειροκριτικόν· μικρὸς πίναξ περιέχων ἔρμηνείας ὀνείρων, ὄνειροκριτῆς. ἔβοσκεν· ἔτρεφεν. τριώβολον= τρεῖς ὀβολοί, ἡμίσεια δραχμῆ. τάξαι· πβ. κεφ. ΚΔ' «ταχθῆναι». ὄπου· ἰδὲ κεφ. Α'. ταπεινὰ πράττω· δυστυχῶ. ἀνδρὸς ἀποροῦσαν= ἀνέκδοτον οὔσαν. συνοικίζω· ὑπανδρεύω· πβ. τὸ ἀνωτ. «συνοικῶ». εὖ γεγονότες· εὐγενεῖς. φερνῆ· προῖξ (ἔθεν «νύμφη πολύφερνος»). ἐπέδωκεν· τὸ βῆμα ἐπὶ τῶν διδόντων προῖκα γονέων ἢ ἄλλων συγγενῶν. καθ' ἡμᾶς· ἰδὲ κεφ. Α'. ἐκφέρω· παρέχω, δεικνύω.

Πρυτανεῖον ἦτο δημόσιον οἰκοδόμημα παρὰ τὴν ἀγοράν, ἐν ᾧ ἐσιτοῦντο ἐκ τοῦ δημοσίου (ἔθεν ἡ φράσις «ἡ ἐν πρυτανείῳ σίτησις») οἱ πρυτάνεις τῆς βουλῆς, οἱ πρέσβεις ξένων πόλεων, οἱ Ὀλυμπιονίκαι, οἱ εὐεργεταὶ τῆς πόλεως καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς ἐνταῦθα αἱ θυγατέρες τοῦ Ἀριστείδου, αἵτινες ἀντὶ τῆς ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως ἐλάμβανον ἑτησίαν σύνταξιν δρ. 500. τὸ πλῆθρον ἦτο τὸ ἕκτον τοῦ σταδίου, ἦτοι 100 πόδες. **Καλλισθένης** Ὀλύμπιος μαθητῆς καὶ συγγενῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἠκολούθησε τὸν Ἀλέξανδρον κατὰ τὴν εἰς Ἀσίαν στρατείαν, τῶν συγγραμμάτων δ' αὐτοῦ ἀποσπάσματα σώζονται. τοῖς Ὀλυμπιονίκαις ὁ δῆμος ἔδιδε κατ' ἔτος 500 δραχμάς. **Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς**· ἰδὲ κεφ. Α'. **Ἰερώνυμος** μαθητῆς καὶ οὗτος τοῦ Ἀριστοτέλους. **Ἀριστόξενος** μαθητῆς καὶ οὗτος τοῦ Ἀριστοτέλους ἐκ Τάραντος τῆς Ἰταλίας. διάσημος μουσικός. τὸ περὶ εὐγενείας βιβλίον δὲν σώζεται. **γυναικα ἐτέραν** τὴν Εὐανθίππην. **Παναίτιος**· ἰδὲ κεφ. Α'. **Ἰαρχεῖον** ναὸς τοῦ Ἰάχου, παρ' ὃν καθήμενοι οἱ ἐξηγούντες τὰ ὄνειρα ἐλάμβανον δύο δραχμάς παρ' ἐκάστου τῶν προσερχομένων πρὸς ἐξήγησιν ὀνείρου. **ἔπεισε** ὁ Λυσίμαχος. αὐτός· Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς. **νομοθετῶν** ὅτε ὁ Κάσσανδρος ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν· ἰδὲ κεφ. Α'. τῶν ἐν ἄστει ἀξίων προστασίας ἀπογόνων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. **Ἀριστογείτονος** τοῦ μετὰ τοῦ Ἀρμόδιου φονεύσαντος τὸν τύραννον Ἰππαρχον τῷ 514 π. Χ. **Ποταμοί**· ἐν Ποταμῷ, δῆμῳ τῆς Λεωντίδος φυλῆς-

Ηρωική Αντίσταση

Handwritten signature

Ἄριθ. Πρωτ. 67967
Διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1917.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Ἑμμ. Παντελίτην

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου ἐνεκρίθη ἡ χοῆσις τοῦ ὑπ' ὑμῶν ὑποβληθέντος ἐτηνίου βιβλίου «Πλουτάρχου Ἀριστείδης» διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν γυμνασίων, τῶν διδασκαλείων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ἀστικῶν σχολείων τῶν θηλέων κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθμ 117 προᾶξιν αὐτοῦ.

Ὁ Ὑπουργός
Δ. ΔΙΓΚΑΣ